۱۳۹۶

۲۰

افغانستان د سیاست په درشل کې

د معاصرو سیاسي پېښو تحلیل

لیکوال: استاد نوراحمد قرآن مل

افغانستان د سیاست په درشل کې

لیکوال: استاد نوراحمد قرآن مل

۱۳۹۶

۲۰

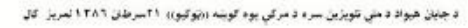
افغانستان د سیاست په درشل کي

د معاصرو سیاسي پېښو تحلیل

لیکوال: استاد نوراحمد قرآن مل

Afghanistan Da Syasat Pa Darshal Ki

Author: Noor Ahmad Quranmal

د کتاب نوم: افغانستان د سیاست په درشل کښي

لیکوال: استاد نوراحمد قران مل

ډیزاین: د عرفان خپرندویي ټولني تخنیکي څانګه

چاپ کال: ۱۳۹٦ل.

چاپ شمېر: ۱۰۰۰

خپروونکي: عرفان خپرندویه ټولنه –کندهار

د تر لاسه کولو ځاي: عرفان کتاب پلورنځي، د کندهار پوهنتون مخته

د اړیکو شمېرې: ۰۷۰۰۳۲۶۰۷۱\۰۷۰۴۸۰۰۸۷۰

/۰۷۰۰۳۲۲۶۲۴/۰۷۰۷۰۳۱۸۹۹

برېښنالیک: n.irfan۹۲@gmail.com

noorahmadhameedi@gmail.com

نوري پتې: کابل: افغان کتاب پلورنځي/ مستقبل کتاب پلورنځي/ اکسوس کتاب پلورنځي

کندهار: افغان کتاب پلورنځی \ کروړ کتابپلورنځی هلمند: تاج منور کتاب پلورنځي/

ننګرهار: مومند کتاب پلورنځي

خوست: ژوندون کتاب بلورنځی /دیوبند کتاب پلورنځي

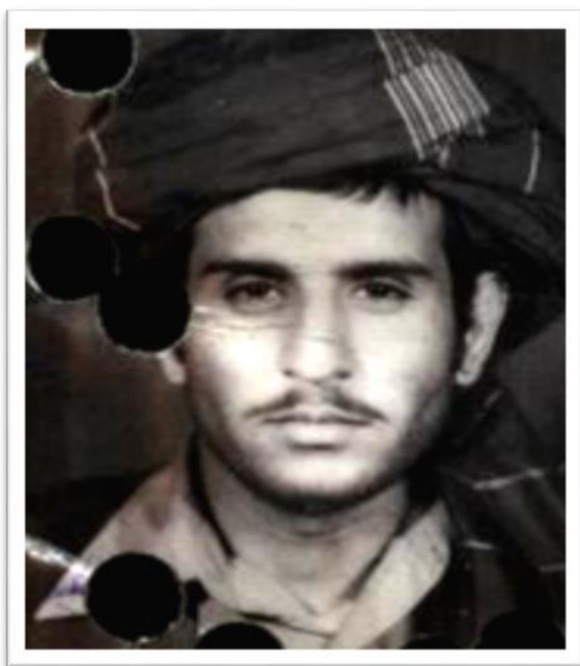
اهدا

هغو درنو ته، چي د خپلوسپېڅلو وینو او ارمانونو د قربانۍ پایله ئې په ژوند نه کړه تر لاسه.

په درنښت اهداکومه

فهرست

دشهید اسلام الدین ((کفایت الله)) دشهادت د۳۵شم تلین په مناسبت

ځوانان مو د حساب دي

افغانستان د افغانانو ګډ کور دی ، د دوی تلولې مینه ده چې کله ئې احساسات د اهدافو له پاره وکارېږي هیواد ته نوم ، ویاړ ، عظمت او فرهنګي غنا ور برخه کړي او کله ئې هم احساسات په شعوري یا غیر شعوري ډول د پردیو اهدافو ښکار سي ،د وسیلو په توګه وکارول سي چې په پایله کي په هیوادکي ناورین ، فقر،شاته تګ د ملتونو په سیالۍ کي په حکومت کولو پاته او په جګړه کي پیاوړي څرګند سي .

دګربت ((یما)) له دورې تر دې دمه مو دهیواد قلمرو له بیلابیلو فرهنګي ، عقیدتي ملي ، حماسي پدیدو تر جغ وتلی ، چي په موجوده عصر کي ئې اوسنۍ ارضي تمامیت را په برخه دی .

د هیواد د دغو پدیدو په اړوند ګوته په شمار نه،بلکه ډېرو باندنیو او کورنیو مؤرخینو د خپل تحقیق او قضاوت پر بنسټ د دې هیواد اړوند مقالې ،کتابونه او ..لیکلي دي .

یو هم له دغو لیکوالانو څخه زموږ د ((کندهار پوهنتون)) د علمي او اکاډمیك انګړ دښووني او روزني پوهنځی دانګلیسي څانګي د سږ کال فارغېدونکي محصل نوراحمد قران مل دیچي د افغانستان اړوند په خپل دې اثر کي ئې هغه څه را نغاړلي چي د یوه تاریخي ماخذ په توګه ټولني ته وړاندي دی .

که له یوې خوا د نوموړي سن اوسال او له بله اړخه دکتاب پانګي ته ګورو نو لوستونکي دې ته اړباسي چي د نوموړي د لیکني اړوند سوالونه پیدا، ولي د هغه تحقیق او پلټني په صحنه کي د ځینو دخیلو کسانو سره لیدنه ،کتنه ، تحقیق او پلټنه او په بل اړخ کي له وړکتوب څخه د خپل هیواد سره لېونۍ میني هغه برلاسی کړئ چي دا کتاب زموږ مخي ته کښېږدي .

نوموړي د یوه افغان مورخ په توګه خپل رسالت په داسي توګه سرته رسولی، چي دکتاب په متن کي ئې په ځینو برخو کي د narrationپه شکل خپلي لیکني ته کیسه یزه بڼه ورکړې ، ورسره جوخت ئې د متقابلو چپي او راستي اړخونوExpository تقابلي جاج په بې پرې ډول کړی او کله ناکله ئې بیا لوستونکو ته په فکري ډول د یوه انځور ورکولو په دود Descriptive شکل لیکنه کړې ده، چي په دې کي نوموړي خپلي لیکني ته بېل خپل رنګ او خوند ورکړئ دی .په همدې اساس د کندهار پوهنتون رهبری پلاوی د نوموړي دې کتاب ته دخپرېدو جواز ورکوي . په دې امید چي نوموړي د هیواد سره د خپلي میني پر اساس نور هم خوځنده او خپلي مفکورې او ملي نوامسو ته د یوه وفادار افغان او مسلمان په توګه ژمن وي

په درنښت

ډاکټر حضرت میر((توتاخېل))

دکندهار پوهنتون ریس

سریزه

د سیاست له پاره تاریخ د خامو موادو حیثیت لري !

دا چې د هر علم، هر فن او ټولنې له پاره چې تاریخ ته مراجعه او په همغه برخه کي ژور فکر وکړي چې یاده موضوع څنګه را برسېره ، یا د دې فن بنسټ چېرې ، چا او همدارنګه په کومو امکاناتو ایښي او یا هم په دې ټولنه کي د اوسني پرمختګ او یا دا چې د نننی غمیزي او ستونزو لامل څه شي، څوک او ولي وو پیژندل کېږي.

په تیره بیا بشري ټولنه پرته له تاریخ څخه چې د خپلو مشرانو که هغه په عادي برخو کي وي او که په سیاسي برخه کي، د واک په ګدۍ ناست وي او که د یو چا رسول یې تر واکه پوري کړي وي، و نه لولي ژور فکر پرې و نه کړي، د هغوی سر ښندنو باندې وياړ او په تېروتنو یې تر هغې چې په سرښندنو یې یوازي په شفاهي او یا هم د کاغذ پر مخ ویاړ کوي څو وارې ژور او مکرر او هر اړخېزه فکر و ونه کړي چې دغه تېروتنې زما مشر ولې کړي دي، تجربه یې کمه وه اوکه تر حده زیات باور، د دې تېروتنې تر شا چې موږ یې نن هم د تاوان حساب لنډوو کورني لاس ؤ که باندني او نوري هر اړخېزه پلټنې اوسپړنې و نه کړي، نه دا چې پرتو ستونزو ته به مو د حل یوه مناسبه لاره نه وي پیدا کړي ،بلکې نوره به مو هم پېچلې کړې وي او په همدې شکل به مو د هغو ولسونو په څیر چې خپلو راتلونکو نسلونو ته د ستونزو د هواري پر ځای د ستونزو یو کانکور (تجمع) پري ایښي وي چې د تیارو ډک پرون پسي د ګرځېدو له اسیته د روښانه سبا چې د هر وګړي طبعي حق دي ورک کړي وي او د ټولنې د تاریخ د نا دودو له وجې به مو د یو ړانده په څیر د نورو په اوږه لاس ایښي وي او د یو نا معلوم راتلونکي په لور چې ځاي پر ځاي په لوړو او ژورو کي تېندکونه وهي او تش د ژوندیو په څیر به د ژوندیو نسلونو د ژوند پېښې کوي نه دا چې ارام ، خپلواک او هوسا ژوند، څرنګه چې د محترم ورور قرانمل دغه (افغانستان دسیاست په درشل کښې) لیکنه او راټولونه د وران خو پر موږ ډېر ګران هیواد افغنستان د ۱۳۵۲ل م کال د داود خان له سپینې کودتا را پیل او دپروفیسور صبغت الله ((مجددي)) تر واکمنۍ پوري رسېږي. ټولو افغانانو ته مهمه ده ځکه په همدغه یعنې د کلونو د کمېت له اړخه لنډه خو په سمه ایزه او نړیواله کچه د پرمختګونو په کیفیت سره نور هم د دي

دوري اهمیت جوتېږي ، یعنی په سمه کي په دغه موده کي مونږ سره په خوا کي په زور سره ګاونډي واقع شوي پاکستان د اتوم بم جوړ کړ ،د افغانانو د جهاد له برکته د شوروي اتحاد جمهوریتونه ټوټه ټوټه شول او (۱۵) نور جمهوریتونه وزیږېدل. المانونه یو شول او په نړیواله کچه نړۍ د سور ښامار څخه خلاصه شوه. سوسیالیزم رنګك او امپریالیزم بري و موند. سره جګړه په ټولو لویو وچو کي پاي ته ورسېده. د ملګرو ملتونو د سازمانونو د غړیو هیوادونو شمېر زیات شو. په سمه ایزه او نړیواله کچه د هیوادونو ترمنځ د هر اړخېزه اړیکو نوي ور پرانیستل شو. په تاریخي لحاظ نو د داود خان د کودتا له وجي شاهي نظام رنګك، لومړني ولسواکي نظام جوړ چي ټولو هیوادوالو ته د منلو وړ وو. کله چي داود خان سپینه کودتا کوي کومې سهوي کوي، کومو ستونزو سره مخ دي، کومي ستونزې وې چي شهید داود خان حس نه کړي تر څو داسې نظام کوم چي ټول ملت ته د منلو وړ و بیا هم په سره کودتا له منځه ځي چي ورور قرانمل ورته په ډېره ځیرکتیا او د اسنادو په رڼا کي او همدارنګه ځینو داسې اُندونو له زاوئې چي لوستونکو ته نور د سپړني او څېړنې علمي ور پرانیزي لکه: د کتاب په سر پاڼو کي، د پاکستان هیواد مشر بوټو اړیکې چي خپله هم سیوسیالست پلوي و له روس سره د اړیکو شتون د داود خان د نظام له پاره د خنډونو د ایجاد په برخه کې او همدارنګه د داود خان مخالفت له روس سره په داسې حال کي چي داود خان نه هم ولس ته مخ اړوي او نه هم نورو (اسلامي نهضت ګوند او ډلو او نورو ګوندو ته) او یا هم هغه تجربې ته چي د لومړي نړیوال جنګك پر وخت امیر حبیب الله خان د ملت مشرانو او مخورو مشورو ته چي بې طرفه پاتې شي یو ټولپوښتني یا نظر پوښتني ته ! هغه څه دي چي ستاسې په لاس کي لیکنې ته یوه ځانګړنه ورکوي

د افغاني ټولنې د نبض او شعور پلټل چي د یو شاهي نظام څخه ولسواکي نظام ته اماده دي که څنګه؟ په کلتوري برخه کي د بدلون له پاره لار پرانیستل بد عواقب درلودل او که ښه؟ او همدارنګه د دوه داسې (غازي امیر امان الله خان او شهید سردار محمد داود خان) چي په افغاني تاریخ کي د مترقي ژوند اتلان، په داخلي کچه پیاوړي او غښتلي او همدارنګه په نړیواله کچه منلي شخصیتونه وو. لیکوال دا

موضوع هم ډېره په هوښياري سره د مختلفو ابعادو څخه را سپړلي او څېړلي چې ولي ناکام او نظامونه يي رنګ شول او همدا رنګه يي د دوي د تېروتنو د ارزوني يادونه کړي.

أيا افغاني ټولنه د ولسواکي نظام په پرتله کمونستي نظام سره د ځان عيارولو له پاره چمتو وه که څنګه؟ په دي ليکنه کي په پوره مهارت او ساده ژبه هر اړخيزه يادونه شوي چې لوستونکي به پري د افغانستان د لنډ خو خورا اهم سياسي تاريخ تنده خړوبه کړي. همدارنګه د داود خان په وړاندي په هيواد کي د ولسواکي تقريباً دوه کالو تيريدو وروسته مسلح پاڅو نونه او علتونه ذکر شوي چې د افغانستان په نږدې تير سياسي تاريخ کي پري سترګې نه شو پټولاي.

د غوايي د کودتا په باب چې دا يو تصادف و او که پلان شوي طرحه په دې ليکنه کي د هغو اشخاصو چې په کودتا کي سهيم و يادونه په مختلفو نظرونو سره شوي، د مير اکبر خيبر مړينه چې ځينې خلک يي د غوايي کودتا باعث بولي او همدارنګه د ليکوال (قرانمل صاحب) خپله د احمدشاه بابا د ليسې د مدير سره بحث د داود خان د شخصيت په باب موضوع د معلوماتو له نګاه لا پسي غني کړي ده.

د کمونستې ګوند ټول سياسي او ټولنيز غړي په داسې حال کي ونيول شول چې مهم غړي(حفيظ الله امين) خلاص دي داسې تېروتنه وه چې د ثور(غوايي) کودتا يي بريالي کړه او تاوان يي تر ننه ملت ګالي ياده شوي، چې په دي ځاي کي هغه د دري ژبي متل چې (أزموده را ازمودن خطا است) راوړو يعنى په سياسي موضوع کي داسې سياسي بصيرت لرل د سياست کولو له پاره ډېر اړين دي.په هغو خلکو او پوځ باور چې د داود خان سره يي د ظاهر شاه په وړاندي همکاري وکړه ثابت ساتل او بيا ئې مشران هغه ډېر تيټ رتبه افسران کيدل چې د سپيني کودتا پروخت ئې له له داود خان سره همکاري کړېوه او د ده (داود خان) په وړاندي يي عکس العمل د ده په مرګ تمام شو.

هر بدلون او اوښتون بايد چې د سمون او رغون په خاطر وي د غوايي ۷ کودتا چې افغانستان په تاريخ کي ئې نوي باب پرانيست او داسې فرمانونه صادر شول چې ښکاره د ملت د ډېرو وګړو په ګټه خو په ټوله

کي يي ډېري برخي د عقیدي او عرف او عاداتو سره نیغ په نیغه ټکر درلود، ذکر کول د افغانستان په وضعیت د پوهیدونکو مینه والو ته ښه مرجع کیداي شي.

همدارنګه د افغانستان په ګوټ ګوټ کي د اسلامي ډلو لخوا پاڅو نونه او کمونستي نظام څخه فعاله افسر ان او عسکر له مجاهدینو سره یو ځاي کیدل هغه څه دي چي د نور محمد ترکي او حفیظ الله امین د دوري د کړنو جریان د تاریخ په ژبه په انځوریځ شکل په لیکلي بڼه منعکس کوي.

د حفیظ الله امین څو مخي پالیسي، ځیرکي په عین شکل کي د څو لوبغاړو رول لوبوونکي کرکټر، شرق او غرب او له خپل استاد (نورمحمد ره کي) او ګوندي غړیو سره هغه څه دي چي لیکنې ته جذابیت ورکوي او د نن لوستونکیو ته په لیکلي بڼه سره کره او پخه تجربه مخي ته ږدي ،او روسان دي ته اړ باسي چي ټول نړیوال ترونونه تر پښو لاندې کړي او د امین په وژني سره نیغ په نیغه په افغانستان کي مداخله او یرغل کوي په ګوته شوي.

د نورمحمد ره کي بي وسي، د امین راکېږېدل په خپل جال کي ،د شرق او غرب بي باوري په امین هغه څه دي چي په مستند ډول په لیکنه کي شته چي لوستونکي لا نوري زیاتي مطالعې ته اړ باسي ډېر ما هرانه کار دي.

لیکوال د افغانستان جیوپولتیک اهمیت ته په کتو سره د دوه ښامارانو (روس او امریکا) شوم اهداف هم څېړلي چي ولي او څنګه او أن له کوم وخته یي غوښتل چي افغانستان ونیسي یعنی دلته ګران هیواد په اړه د پښتو دا متل را یاد شي چي وایي (پیغلې پورې خپل ښایست اور دي) په افغانستان کي سپینه کودتا او که توره کودتا خو روسانو د پترکبیر له وخته غوښتل چي افغانستان څخه تېر او خپلي پښي د هند سمندر په ګرمو اوبو کي پریمنځي.

د کارمل د حکومت کولو په باب چي جاه طلب او ډارن شخص و هر اړخېزه یادونه شوي او د هیواد او ولس په اړه چي هجرت ته اړ شول ذکر کړي دي چي د ده په څېر شخص روسانو ته مناسب و تر څو خپلي طرحي دده په وجود کي پلي کړي.

دا چې د افغانستان په تاریخ کې افغاني خوېندي او مېندې له ځوانانو پاتې نه دي او تر هرې تاریخي سوبې شا ته یې لاس وي د روس د یرغل او د کارمل د حکومت په دوران کې د ناهیدې ذکر کړی چې نن هم لکه د میوندې ملالې پرې افغاناني پېغلې ننګ کوي له پامه نه دي غورځول شوي.

لیکوال د کارمل د حکومت او روس په مقابل کې د مجاهد ولس د پاڅو نونو په باب د جنوب لوېدیځې برخې ډېر مهم مشران یو په یو یاد کړي چې په دې کار سره یې خپله دغه لیکنه لا نوره هم مستنده کړې د جهاد سپیڅلې لارې د لاریانو حق یې هم یو څه ادا کړې دی.

د روسانو په مقابل کې د افغان ولس درېدل او کمونستي حکومت او روسانو په هر ځای کې حملې او پاڅونونو روسان دې ته اړ ایستل چې د کارمل یو مناسب بدیل پیدا کړي تر څو واک ته هغه ورسوي او دوی ځان ته خوندي لار پیدا کړي او له افغانستان څخه ووځي چې نجیب الله د (خاد) څارګري اداري مشرئې غوره کړ په پوره تفصیل سره یادونه شوې.

نجیب الله د سولې وړاندیز وکړ خو د مجاهدینو د رهبرانو لخوا په مستندو دلایلو ردول چې د دې رهبرانو د جملې څخه د حکمتیار دلائیل ډېر قوي، مقنع او امید وار کننده و چې په ولس یې د نوري ستري بریا غږ او زیري مخکې له مخکې وکړ چې د لیکوال له خوا د مکان او زمان په قید سره چې د تاریخ اصلي تعریف بشپړوي ذکر شوي.

همدارنګه د ډاکټر نجیب الله په دوران کې د مجاهدینو منظم پرمختګ او د روسانو متزلزل حالت، د ژنیو د کنفر انس د مذاکراتو پیل د حکمتیار دریځ چې هیڅوک هم د مجاهدینو په استازیتوب پرته د دوی له خوښې مذاکرات نه شي کولې او ورسره د ډاکټر نجیب الله د هغه فرمان یادونه چې له مخې یې له ټولو دولتي ادارو د ستالین، مارکس او نورو د عکسونو راکوزیدل په ډېر عملي شکل راوړل شوي چې د لیکنې مطالعه جالبوي او په ترځ کې د روسانو د وتلو مهال ویش ترتیب او ټاکل شوي نېټه پیل کېږي.

ستاسې په لاس کې لیکنه کې د مجاهدینو او نړیوالو تیروتنې، د طرفینو(روس، مجاهدینو) تلفات په مستند شکل ذکر شوي او ور سره خوا کې د مجاهدینو خپل منځي اختلافات راغلي دي چې په سیاسي او تاریخي لحاظ یې مطالعه اړینه ده.

لیکوال په خپله لیکنه کې د مجاهدینو د میړانې په باب او د ورانیو په اړه په بشپړ ډول یادونه کړې چې په یو ځای کې د ارغنداب د ښکلي ولسوالي د پسرلي په موسم کې د خزان او منې ذکر د یو قوماندان له خولې کټ مټ کوي خو (مشت نمونه خر وار) دګران هیواد د هرې برخې په پسرلي خزان راغلي بشپړې کورنې تباه شوې کلي هموار شوي باغونه او شنه ځایونه په سپیرو دښتو بدل شوي دي چې د زړه سر خوږوي یاده کړې.

د نړیوالو تیروتنه چې په ژنیو کنفرانس کې د ټې د قضیې د اصلي او مهم غړي (مجاهدینو) نه حضور هغه څه و چې لیکوال ذکر کړي چې په خوله یې بد عواقب تر اوسه ګورو.

لیکوال په خپله لیکنه کې د اسلامي تنظیمونو په خپل منځي اختلافاتو او د ځینو خلکو په ځان غوښتنه د شواهدو په رڼا کې او همدارنګه د خپل لید لوري غربیدلي چې د جهاد د دوران د حالاتو څخه ځان خبروونکو اشخاصو ته د لا زیاتې مطالعې او پلټنې لار پرانیزي یو بیل هنر دي.

دعبوري حکومت په باب هوکړې ،مخالفتونه، د نور و تنظیمونو او د حزب اسلامي دریځ د ټاکنو په باب وضاحت هم د لوستونکو ذهن د مجاهدینو ترمنځ د اختلاف په باب په دې لیکنه کې ، د تنې او نجیب الله ترمنځ اختلافات، د تنې د کودتا په باب څو افواکانې او د تنې اړیکي له حزب اسلامي سره هغه څه دي چې د مستندو شواهدو او اشخاصو په اساس لیکنه نوره هم پیاوړې او ذهن روښانه کوي.

د تنې د کودتا د ناکامي په اړه د جهادي رهبرانو، پاکستان، هند، ایران، امریکا او شوروي اتحاد دریځونه هغه څه دي چې لوستونکو ته چې غواړي د افغانستان د ډېر نږدې او خورا مهم تاریخ څخه د خبریدو په برخه کې د ډېر ارزښت وړ دي.

خپلې خبرې رانغاړم د لیکنې او ستاسو تر منځ نه واقع کیږم او الله ج ته لاسونه لپه کوم او لیکوال ته د لا ډیرو بریاوو غوښتنه کوم .

د خپلې دعا د قبلیدو په هیله

پو هیالي فضل خالق((للموال))

د کندهار پوهنتون د حقوقواوسیاسي علومو

د پوهنځي ریس

دليكوال خبري

الحمدلله الرب العلمين

دلتــه د مــرګك يــوه کرونــده ژونــد پــه فصــل غــواړي
يـــارانو، چيـــري بـــه جـــونګړه د ژونـــدون لټـــوو.

درنو لوستونکو !

د پخواني شوروي اتحاد د وروستي جمهوررئيس ميخايل سرګيويچ ګرباچوف خبره ياد ته راغله چي ويل ئې : ((افغانستان موږ ته د ناسور زخم دی)).

موږ له قانع دښمن نه په دې خوښ يو، چي هغه زموږ مېړانه مني خو کاش موږ د خپل سياسي مبتکر لارښود ((سيد جمالدين افغان)) خبره منلای :((افغانانو پر دې خبره يووالی کړي چي بې اتفاقه به وي)) له نژدې څلورکلنۍ را په دې خوا چي مي سترګي د ژوندانه پر اړخونو لګېږي بس دکودتا ګانو ، انقلابونو، پاخونو نو، مړينو، تښتو،ورانيو،چور،مرستو او انعکاس څخه پرته بل څه نسته ، چي د سترګوترعدسيو رادرومي او په ږغومي د غوږ پردې پراهتزاز را ولي.دا دی د ژوندون بهار چي مي هم د دريمي لسيزي تر پولو را اوړي . ((همدا اش او داکاسه ده)). دې حوادثو ټول افغانان متاثرکړل هغوئ ئې پر چم د چمونوله د ردونو سره مخ کړي دي، نژدې پنځلس کاله تر مخه چي زه په تنکيواله کي وم، بس دا مي هوډ و ، چي يو دا سي ليکنه بايد ټولني ته وړاندي کړم تر څو خپل تاريخي رسالت په بشپړ کړم، خو له يوې خوا د ليکوالی پر مهارتونو نه بر ياليتوب او له بلي خوا ليکلي دا سي مستند څه په لاس کي په ډېر لږ وه، چي ددې کتاب په ليکو کي ګټهٔ ځني واخلم يو شئ چي همغه وخت را سره موجود و هغه د نن په پر تله ډېر ژوندي يادښتونه وه ، چي البته اوس به د ټېر زماني واټن په تېرېدو تر ډېره له ياده وتلي وي. د دې سره ــ سره مي دا يادونه د دې جوګه سول دا ټولګه وځنډېږي اوس چي دا ليکنه کيږي ماخذونه ئې اکثريت ما د بېلابېلوخبري اژانسونو له هغوکستونوڅخه کړي چي د

تېروکلونوپه لړ کي مي د(بي بي سي ، امريکاږغ،کابل را ډيو،او نورو...) له پريکانسيو څخه ثبت کړيدي ور سره ترڅنګ د ځينو مجلو، خبري رسنيو ، بيلابېلوکتابونه او کله نا کله په علمي مجلسونو او ناستو او پاستو کښي په تېر جريان پوري د اړوندو د دوه اړخيزو څيرو څخه د ياداښت د اخيستني پر مهال تماس د دې لامل سوئ چي تردې پړاوه را ورسېږم ،ولي تر دوئ سر بېره تردېره زما يادښتونه هم په کښي سته ديوه مؤرخ په توګه مي هڅه داده چي دلته بې طرفي په کښي وساتم پردې بنسټ چي ددې کتاب د متن ټوله موضوع د افغانستان د معاصر سياست لړ ته ځانګړې سوې ده دمتن لړ ئې د سردار محمد داؤد له دورې را پيل او د ډاکټرنجيب الله د دورې تر سقوط پوري دوام لري پاته برخه ئې کېداى سي چي د فرصت څخه په ګټه په راتلونکي کتاب کي خپره سي .

د ليکني په پاى کي له هغو درنو څخه مننداوى يم چي د دې کتاب د ليکني په اړوند زما د خپلي ارادې تر څنګ هڅولئ يم . د متن کتني په اړوند له درانه ورور ښاغلي عبدالهادي ((ارغنديوال)) د تصحيح په اړوند له پاخه ليکوال فضل مولا((لټون)) او کندهار پوهنتون د درانه ريس ډاکټر حضرت مير ((طوطاخېل)) او د سريزې په برخه کي کندهار پوهنتون د سياسي علومو د پوهنځې ريس فضل الخالق ((للموال)) څخه مننه .

که ژوند وو او پر سر مو د مرګي ببلچه نه وه ټکېدلې د حضرت صبغت الله ((مجددي)) له دورې بيا تر دې وخته به ((انشاالله)) پاته مسائل د دې موضوع په دوهم ټوک کي وڅېړل سي .

په درنښت

ستاسي ((قران مل))

غريبک کتابتون کندهار

١/١/١٣٨٨

د چنګاښ ۲۶ ۲تمه۱۳۵۲ــ۱۳۵۷

د نړۍ په هیوادونو کې چې کوم انقلابونه کېږي د هغو انقلابونو اهداف هم د انقلابي رهبرانو دخپلي جاه طلبۍ تر څنګ د ملي منافعو د ساتني او نوښتونو ور کولو پر بنسټ ولاړ وي چې انقلابي رهبران ئې پر مخ بیایي، اما کودتا ګاني هغه وي چې یوازي د پردیو پر غلګرو د راتګ له پاره زمینه برابروي او یا هم د زراو زور له لاري خلګ ځانونه واک ته رسوي چې پداسي حالاتو کې پاځون کوونکي کوم ملي ملاتړ نه لري بلکې ، پرخپل زور متکي وي په افغانستان کې هم دا سي سوي چې یو له دغو په خپله د جمهوري انقلاب مشر محمد داؤد خان یو ملي سړئ خو تر ډېره ئې عمله د خلق دموکراتیک ګوند غړي د خلګو دګوند نظامي کښت رتبه افسران•

•د محمـد داؤد خـان پـه اړ ونددهغـه پـه وړانـدي پـه کودتـاه کـي دخيـل کـس سـيد محمـد ګلـابزوي وايـي ((زه داؤد خـان تـه سـخت متعقـد سـړئ يـم او پـه شـهادت يـې خفـه سـوي يـم)) ګربـت مجلـه شـپږم کـال پنځمـه او څلرمـه ګنـه ۳۰ مـخ پـه دې اړونـد عبدالحميـد مبـارز دبي بـې سـي را ډيـو سـره هـم پـه يـوه مرکـه کـي وويـل ((دا ټـول وروسـته دخلـق دګونـد غـړي وپيژنـدل سـول او بيـا يـې دثـور پـه کوتـاه کـي برخـه وا خيسـته البتـه د محمـد داؤد خـان پـه کودتـاه کـي داسـي ځبـرې هـم وې چـي دکـيڼ اړخـو سـره يـې هـيڅ اړيکـي نـه در لـودې ثبت د((غريبک ارشيف))

امـا داؤد خـان ددفـاع وزيـراو دهغـه انـډيوال پاکـل وفـادار بيـا پـر دې نظـر ؤ چـي دمحمـد داؤد خـان اصـلاً دا کسـان چـي پـه کـو دتاه کـي شـامل ول کمونيسـتان نـه او يـا بـه هـم ددوئ لـه کمونيسـتي تـوب څخـه خبـر نـه وو ((لـه داؤد خـان سـره پـه هغـه وخـت کـي پـه دغـه نـوم بانـدي چـي دا خلقـئ دي دا پرچمـئ دي څـوک يـې نـه پيژندل او نه له دغو خلګو سره داؤد خان تماس در لود)) ثبت د((غريبک ارشيف))

پـه دې اړونـد دهيـواد يوبـل سياسـتوال عزيزاللـه واصـفي چـي د محمـد داؤد خـان لـه نـژدې مخلصـينو څخـه وواېـي ((لـه بـده مـر غـه درتـه ووايـم چـي دده پـه ملګـرو کـي داسـي يـو سـړئ چـي داؤد خـان پـه واقعـي فلسـفه وپـوهيږي او د داؤد خـان پـه مقابـل کـي اظهـار دحقـايقو وکـړای سـي دا سـي خلـګ داؤد خـان نـه در لـودل پـر داؤد خـان يـوه ډلـه خلـګ را ټـول سـوي ول ،چـي خپـل خپـل قلبـي او مکنونـاتي او احساسـات يـې در لـودل لکه دخلق او دپر چم ډولي خلګ . وګ ((ژوندۍ خاطرې))بي بي سي پښتو خپرونه

وه • چي په افغانستان کي ئې جمهوري بدلون را منځته کړ د محمد داؤد خان په دوره کي د هغه نظام منځته ته راتګ افغانستان د نوي مترقي نظام پر لور ګامونه اوچت کړل او هغه نوښتونه را منځته سول ، چي هيڅکله ئې چا تصور هم نه سوای کولای د محمد داؤد خان د صدارت د دورې په لړ کښي د طرحه سوو انکشافي پلانونو په دوهم ځل بيا روی کارېدل او د خلګو لخوا په احساساتو کي د پښتونستان د ستونزي پرېکنده حل د محمد داؤدخان د کاري پلانونو په لمړيتوبونو کښي وو چي د خلګو په خوښي سره به استقبالېده د دې تر څنګ يو په بل پسي د لويو جرګوجوړېښت د وکيلانو• له لوري د دولت له پاره د رهبر ټاکنه د وکيلانو په وسيله د خلګو پر

خو ځينو سياستوالو بيا محمد داؤدخان له دې واقعتونو خبر باله او هغه دپر چم ګوند رسماً ملګرئ باله په دې اړ وند هارون پخپل اثر ((داؤد خان دکي جي بي په لومو کي)) ليکي :

• په دې اړوند دسياسي تحليلګرانو نظريې بيلي دي ددوکتور نجيب الله دورور صديق الله را هي پشان ځيني سياسيون دا نظر ور کوي چي دسرطان دشپږويشتمي ورځي سپينه کودتا چي سر دار محمد داؤد دشاهي دولت په وړاندي وکړله اصلا پاځونيان دخلق او پر چم ګوند مشران دي لکه چي دئ وايي ((د داؤد د۱۳۵۲ کال دچنګاښ د۲۶ تمي نېټې کودتاه چي دخلقيانو او پرچميانو په مرسته اوګډون بري ته رسېدلي وه)) ځيني سياسيون بيا دهارون پشان په دې نظر دي چي وای نه په کودتاه کي يوازي دپرچميانو لاس و، خلقيان نه وه پکښي دا خل لکه يووار چي نور محمد ترکي دداؤد خان څخه دملاقات غوښتنه کړېوه او هغه ور ته ته ويلي وه چي زه دپر چميانو پر دوستي لا پښېمانه يم)) ځکه يې نو تر کي ته دليدلو موقع نه وه ور کړې اما دخلق دديموکومراتيک ګوند دهغه وخت ځيني کښته رتبه غړي دجنرال شهنواز تنې اوګلابزوي پشان بيا هم دچنګاښ په کوتا کي شامل ول چي دا ددې ګواهي ور کوي چي دخلق او پر چم دواړوډلو غړو په دې پا څون کي لاس در لود په دې خبره کي دجوانان مسلمان ډلي بيا په دوئ کي کوم توپير نه حساوه او له يوه لاسه څخه وبل لاس ته يې يو اووښتون باله هغوئ ويل چي هر چا چي واک له چا تر لاسه کړي د ولس او مسلمان ملت په وړاندي يې ستراتيژي يوه ده چي په دې صورت داؤد خان ، خلق او پرچم ټول سره متحد اود خان په ګټه يې هغه کار تمام کړ کوم چي په پوره ډول يې په شاهي نظام کي نه سواي تر سره کولای

•داولسي او سنا جرګې دوکيلانو سره دسلوک او روغبړ په اړ وند يې دهغه وخت دلويې جرګې يو غړئ او دزابل ولايت استازئ منګل احمد خان (ځارنوال))وايي :

زورونو حکمراني، دولتي مامورينو ته د مځکو ويش ، کوپونو تهيه ، او پر سرمايداري طبقې باندي د مترقي ماليې اچونه له يوه اړخه تمامه فيوډالي ټولنه له منځه وړله ور سره تر څنګ ئې د دولتي مامورېنو د ورځنيوو احتياجاتو ستونزو حلولوه.

دمحمد داؤدخان منځته را تګ اړتيا

محمد داؤد خان دمحمد ظاهر خان داکا مشر زوي اوپه شاهي کورنۍ کي خپلواک فکر، قاطع تصميم او دوطن دوستۍ هغه ته بيل ځای ورکړی ،يا په دې معنی چي په شاهي کورنۍ کي د محمد داود خان اودهغه دکورنۍ مينه وه چي په دې وختونو کي هغه جمهوري واک ته ورسېدی نو د ده مينه او نفوذ په کورنۍ کي څو چنده سوئ وو همدا لامل وو چي وده ته دا چانس په لاس ورغئ چي پاچا له واکه ګوښه کړي ، او واک رسماً په لاس کي ونيسي . د دې بهير د رامنځته کېدو او جمهوريت ته د بر ياليتوب علتونه ښايي تر دې نور زيات وي

د سيمي او ولس هغه سپينږري چي لا تر اوسه ژوندي او د سر دار محمدداؤد د صدارت او رياست دوره ئې په ياد ده ډېر ئې دا کيسه کوي چي هغه له صدارت څخه تر استعفی وروسته نژدې ځومياشتي دا سي لادرکه سو چي چا ئې پته نسوای ځر ګندولای ، وروسته تر درو مياشتو داخبره خپره سوه چي محمد داؤد خان پر اس سپور او د هيواد پر ټولو کليو او بانډو را وګرځېد او دا ئې معلومه کړه چي ولس په معاصر وخت کي څه ته اړ تيالري چي نېغ په نېغه ئې ځني نوټ او بيا ئې هغو ته د عمل جامه ور واغوستله څو ورسته ئې انقلاب وکړ محمد حسن شرق چي د سر دار محمد داؤد دحکومت د دورې يو لوړ رکن بلل کېدئ هم په دې باور دی ((روابط داؤد خان با مردم روز تاروز توسعه يافت واو در اثر خواهش دوستان خود به يک دوره افغانستا ن

هغه يوعجب سړئ ؤ په خبره به يې خلګ نه پوه کول چي ستاسره کوم مشکل لرم ، بلکه دهر وکيل سره چي به يې جوړه نه وه يوازي به يې لاس ور کړ او بيا ورته وويل ((چي طور هستي ؟ خانه خيريت است ؟!نور به ځيني تېر سو او له هغه چا سره به يې چي جوړه وه نو به يې دمغزي څخه لوړ دسربرخه لږ څه دا سي کښته کړې وه دهغه لاس به يې په لاس کي نيولي وو او څوګړيه به ور سره وږغېدئ))

کي شا مل ولایات پروان ، بامیان قندوز ، بغلان مزار شریف جوز جان ، میمنه ، باد غیس هرات ، فراه ، هلمند ، قندهار ، قلات وردګ وغزني ، بود اقدام و از این سفر را ضي بر ګشته بود).

د جمهوري نظام د بریالیتوب قهرمانان

په افغانستان کي هر شونئ کار ناشونئ او هر ناشونئ کار شونئ دی د افغانستان د پيښو او مطالعاتو په اړوند آګاه او د((داؤدخان د کي جي بې په لوموکي)) دکتاب لیکوال ښاغلی محمد هارون په خپل همدې اثر کي چي جمهوري نظام د بر یالیتوب امر هم د محمد ؤد خان په لاس کي و دی وایي ((محمد داؤد خان د کور دصوف پر بام د هغه له ناظر حاجي باز محمد سره ناست و د شپې دوې بجې وې چي دا خبره ئې وکړه چي ((آګر بچها یکدفعه شروع کنند پیروزي ازماست)) د دې پاځون پرمهال چي سهار دکابل واک نوي رژیم ته تسلیم سوئ وو ، چي دا سر دار محمد داؤد خان د خپلي پریکړي خپل تصمیم او خپل اقدام په رڼا کي دا کار وکړ ځکه نو هغه د جمهوري نظام مخکښ او موسِس وبلل سو.

دنوموړي انقلاب تر بر یالیتوب وروسته د عامه ولس په وړاندي د هغه ډېري خوشبینی نه یوازي د جمهوري نظام تر بر یالیتوب وروسته ، بلکي لامخکي ځني سیاسي کړی دې ته جوړي وې چي له ده سره دي دوستانه اړیکي ولري او بیا د دې کودتا په جریان کي په لړ یا ډېر کار سره ځانونه ددې کړني قهرمانان و بولي.

هغه څوک چي د ده سره په دې سیاسي مبارزه کي نسبتاً شریکان بلل کېږي د پرچم ګوند ځني غړي دي خو ددې کودتا په بر یالیتوب کي د خلق ګوند غړي هم خپل ګوندي فعالیت ښيي او له پرچمیانو ځانونه کم نه ګڼي او دا پاځون د خپل لاس محصول بولي د ساري په ډول سید محمد ګلاب زوي وایي ((کودتا دشپې پر یوه بجه پیل سوه شروع ئې د قوماندو له قطعې څخه وه چي د۴۴۴قطعې په نوم یا دېدله موږ ته وسله په خپله فیض محمد راکړه او د قطعاتو وظایف معلوم وه زموږ ګروپ چي په هغه کي د هوایي قطعاتو قومندان ، دمدافع هوایي قو مندان ، هوایي ریس

ارکان او بیاوروسته ځو قو منداناں هم وه چي وروسته ځوګروپونو خپله وظیفه اجرانه کړه)) یا دولای سو.

له دې یادوني څخه دا استنباط کوو چي د داؤد خان د جمهوري نظام د دې سپيني کودتاه قهرمانان هغه څوک وه چي وروسته د همدې داؤد د مړيني لامل سول .

پرتي طبعي او سياسي ستونزي

●لمړۍ ستونزه

د شاهي نظام په ورستيو ورځو شپو کي افغانستان په ځانګړي ډول د جنوب غرب حوزې په وړاندي د اقليمي تُربت نه هواري دا سمه له وچ کالۍ سره مخ کړېوه کوم چي له صحرائې اقليمه ئې سرچينه اخيستله ، دې اقليمي وچوبۍ له امله د سيمي او سېدونکي د خوراکي موادو، غلې ، دانې او حبوباتو له کمښت څخه پتنګک وه د خلګو ستونزو د ډېرښت سره دولت مجبوراً لاس اوګړېوان ؤ او اړ وو چي بايد د خپل ولس له پاره ئې هغه څه کړي وای ، چي ولس اړتيا ور ته درلوده.

دې بشري ناورين د خلګو تر څنګک په دولتي کړېو کي د رشوت اخيستني دود او اداري فساد اوج ته رسولي وو يوازي د هيوادبډاى خلګک د شتو په ښندلو د دولتي دستګا د منځ پوړو مامورينو موريدان وه. سرمايدارانو د لوړو امکاناتو له پلي کولو سره له مامورينو چي کوم څه له سرمايدارانو اخيستل، هغه په عوض کي د هغوئ هر څه منل چي دې کار د ولس پر پس پاته طبقې اغيزه ښندله.

ددې اغيزې له څرګندونو څخه لمړئ د شاهي دولت او بيا د جمهوري نظام لوړ پوړي چارواکي په دې نه خبرېدل چي د منځنۍ طبقې مامورينو ، د جرګو د وکيلانو او سرمايه دارانو ستونزي حل او دا د مماس نقطه چي د لوړ پوړو چارواکو او عامه ولس تر منځ ئې د ارتباطي پله حيثيت در لود په خپله خود کفی او د نورو په کيسه کي نه و.

دا بشري او اقليمي ستونزه چي له شاهي دولت څخه وجمهوري ته دولت ته په ميراث پاته سوه خلګ د جمهوري نظام له نوښت سره مخ وه اما د دولت څخه د ولس هيله دا وه چي د نورو ستونزو د هواري په پرتله د وچکالۍ ناورين ته لمړيتوب ور کړي په دې اړ وند د جمهوري انقلاب مخکښ نه يوازي د دې ستونزي په اړوند خپل ځان مسؤل نه کړ، بلکي د دې ناورين پړه ئې د مخ پر ودي هيوادونو پر بازارنو وراچوله په دې اړوند د محمد داؤد خان هغه جواب چي د فرانس پرس د خبري اژانس د مرکچي د سوال په غبرګون کي څرګندېږي:

((دانقلاب څخه د مخه زموږ د وطن حالت همغه شان ؤچي څرګند مو کړ له اتلسو مياشتو وروسته چي زموږ اقتصادي حالت د وخت او د هيواد د مالي امکاناتو په تناسب مخ پر ښه کېدو دی ، خو له بده مرغه د نړۍ دانرژۍ کرنيز او انفليشن (انفلاسيون) چي په تېره بيا مخ پر ترقي هيوادونه ترې ګوښه نسي پاته کېدلای رامنځته کړئ زموږ د تشويش او انديښني وړ دي ځکه د مخ پر ترقي هيوادونو د ضرورت وړ مواد و بيه چي صادره وي ئې مخ پر ټيټيدوده ، شک نسته چي دغه حالت د ټولو مخ پرترقي هيوادونو دپاره دانديښني وړ دي زموږ په راتلونکو پلانو کي البته کوچنۍ او ستري پروژې په نظر کي نيول سويدي چي ټول تر مطالعې او سروې لاندي دي اميد لرو چي په راتلو نکي يو يا يو نيم کال کي به بشپړي سي))•

دوهمه ستونزه

د پښتو نستان مسئله کوم چي د محمد داؤد خان د صدارت په دوره کي ئې موضوع په خورا توندي را پورته سوېوه او بيا د محمد ظاهر خان لخوا د پوره تدبير په تر سره کولوسره سړه سوېوه .د جمهوري نظام په برياليتوب سره چي کله يو ځل بيا د بلوچستان په سيمه کي د بلو څو او ذوالفقارعلي بوټو د حکومت تر منځ ستونزي را وټولکېدلي او ځينو بلو څانو د افغانستان جنوب غربي ولاياتو په ځانګړي ډول کندهار ته پناه راوړله د جمهوري نظام چارواکي په دې

•دافغانستان جمهوريت ((ويناوي ، پيغامونه او مطبوعاتي مرکې)) ١٢ ګراف ١٣٥٣جنګاښ ـــ١٣٥۴جنګاښ ټولګه غريبک ارشيف

وخت کي اړ وه چي د دوئ پالنه او روزنه وکړي اما د پاکستان هيواد چار واکو دا پالنه د هجرت په نوم نه بلله ،بلکي هغوئ پر افغاني مقاماتو اتهام لګاوه چي د پاکستاني مخالفينو ننګه کوي او بيا ئې د پاکستاني هيواد په وړاندي اغتشاش ته چمتو کوي د موضوع په اړوند د سيمي يو اړين هيواد ايران چي بلوچستان ته پرته ځيرمه پوله لري د ښځړي ځخه د راکښون په موخه ئې ځان شاته کاوه او د افغانستان او پاکستان تر منځ به د يوه منځګړي په توګه را ځرګندېده اما تر پايه پر دې يوه خبره رضاشاه پهلوي د پاکستان پلوي پاته سو .چي ويل ئې د بلو چستان سيمه په پاکستان پوري اړه لري ، خو محمد داؤد په خپله پردې ټينګار کاوه چي که په افغانستان کي د بلوڅو مهاجرو دکډو لړۍ پراخه سي .

دوی به د ملګرو ملتونو د مهاجرو چارو له کميشنرۍ ځخه مرسته غواړي په دې اړ وند يو ځل بيا د شهيد محمد داؤد خان د خبرو يوه بېلګه ((البته که د بلو څو پناه وړونکو شمير زيات سي هغه وخت به مجبور وو چي دغه موجوده ستونزه به دغې اداړې ته وړاندي کړې وای ترڅوچي زموږ سره مرسته وکړي)) •خو دا موضوع که د اوس په پرتله وڅېړل سي ، نو خلګو ته سوال پيدا کېږي چي په هغه وختونو کي د پاکستان مقتدر ګوند او صدر اعظم ((بوټو)) هم په خپله کمونيست پلوه او همدا شان په غير مستقيم ډول د سردا رمحمد داؤد خان په دولتي دستګاه کي دننه کمونيستو پرچمي کړيو موجوديت درلود چي بلوڅان دي جبراً هجرت ته تيار سي تر څو داؤد د رژيم خوار ځواکه کولو له پاره بهانه پيدا سي که ځنګه ؟ ليري نه بريښي چي د مسکو په مر موزه حرکت دي. دبوټو په توسط پر بلوڅو او پښتنو فشار وارد سويوئ وي . هغوی دي افغانستان ته را مهاجر سويوي او له دې لاري دي د محمد داؤد دولتي دستګاه له ستونزو سره مخ کړل سي او بيا دوی ((مسکو)) د موضوع په حل کي مرسته او روسان د دې موضوع د

•دافغانســـتان جمهوريـــت ((وينـــاوي ، پيغامونـــه او مطبوعـــاتي مرکـــې)) ۱۲ ګـــراف ۱۳۵۳جنګـــابښ ـــ۱۳۵۴جنګابښ ټولګه ۹ مخ غريبك ارشيف

حل له پاره په دې منځګړي توب خپل شرایط داسي پر افغانستان وتپي لکه د شاهي دولت په وختونو کي چي ئې د پښتونستان د ستونزي پر سر په نومونړ ي منلي وه .

په هر ګون چي وه د بلوڅو د راتګ پایله پردې سوه . تر څو پاکستان د افغاني دولت هغو ځوانانوته په خپله خاوره کي د پناه ځای ورکړي چي د دولت څخه د پوهنتون د زده کړو پرمهال د هغوئ د غوښتنو د نه منني پر اساس خوابدي سوي وه •

درېیمه ستونزه

بله ستونزه د جمهوري نظام په وړاندي د مخالفینو زیادت ؤ او په خپله د کمونیستانو او مسلمانانو ځوانانو تر منځ پرته سونزه وه او بله په خپله د کمونیستانو د پریکسونو نو تر منځ شخړي د مخالفو کسانو دا پروسیجر پر دوو برخو وېشلئ وو یوه د هغو ناراضي خلقیانو ډله وه چي سردار محمد داؤد د هغوئ په پر تله و پرچمي کړېو ته ډېر وخت ور کړي ؤ چي په دې کار د خلقیانو ډلي ځانونه د جمهوري دولت څخه لیري احساس سول او د دې واټن د جبران له پاره ئې بېلابېلي طرحي جوړولې او بیا به د هغوئ د رغولو له پاره محمد داؤد خان د خپل فعالیت سپیناوي کاوه چي ګواکي موږ دا دئ د پرچم په پر تله جمهوري نظام ته ډېر څه کوو.

تر دې را وړاندي د اسلامي ځوانانول چي په دولت کي ئې د کمونیستانو د ډلو تصفیه غوښته هغوئ چي په هرڅومره توان د دې کار مخنیوي کاوه د دولت په پرتله د هغوکمونیستي حلقاتو تر برید لاندي را تلل چي په دولتي دستګاه کي ئې کار کاوه د اخوانیانو هر پاڅون واکمنو کړېو ته د کمونیستانو لخوا په دولت کي د اصلاحاتو په نوم نه ، بلکي د پاکستاني دولت د توطئې په نوم ؤ په دې اساس ئې د اسلامي نهضت د ځوانانو مشرانو له جملې انجنیرحبیب الرحمن د داؤد خان د وژلو په تور ونومول سو او بیاوروسته د دولتي زندان کوټو

•ګربت مجله پرله پسې دیار لمه ګڼه ۲۲مخ لمړئ ستون دحبیب الله ((رفیع لیکنه))

ته ورسېد او اعدام سو دا چي حقايق به د شهيد انجنيرحبيب الرحمن اومحمدداؤدخان ترمنځ څه وه؟!هغه له دوئ سره ولاړل .

په دې اړوند د حزب اسلامي مشر انجنيرحکمتيار بي بي سي را ډيوته په يوه مرکه کي وويل : ((موږ رژيم دې ته مجبورکړو ، ځکه چي هلته قدرت د کمونيستانو په لاس کي ؤ.... هدف داؤ چي اسلامي تحريک وټکوي موږ د خطر احساس وکړ، مجبور سوو د رژيم په وړاندي د مقابلې بله لار نه وه)) •

ځلرمه ستونزه

د انجنير حبيب الرحمن ترنيول کېدو وروسته د دې ګوند د نظامي چارو لارښوونه انجنير حکمتيار پر غاړه واخيسته او د هيواد په ځينو ولاياتو کي د دولت په وړاندي مسلحي ستونزي راو• زېږېدلې د جمهوري دولت په وړاندي د مسلمانانو ځوانانو لخوا دا ستونزي خلقي ډلو په خپل وګټو بللې • او فکر ئې کاوه چي په جمهوري نظام کي د اغتشاش پيدا کېدل د دې لامل کېږي چي په پايله کي به په افغانستان کي د نادر خان کورنۍ د تل له پاره له واکه لوېږي هغه په دې معنی چي په دې وختونو کي د اضطراري حالت په وړاندي د عسکري قطعاتو واک له شاهي نظام څخه و جمهوري نظام ته ور کړل سوئ او د جمهوري نظام سرتيري هم

•وګ ((ژوندی خاطرې)) ۲۰۳ ــ ۲۰۴ مخونه دداکټر عبدالعلي ارغنداوي اثر

•وګ ((ملي اتل))

مسلح فعاليتونه په همهغه دوره کي پيل سول ، په لغمان ، کنړ ، ننګرهار ، په مختليفو ولسواليو کي ، پکتيا ، پنجشېراو کابل کي موږ درژيم په مقابل کي تحريکات پيل کړل ا و وسله مو واخيستله ....

((وګ ((ژوندی خاطرې)) ۲۰۳ ــ ۲۰۴ مخونه دداکټر عبدالعلي ارغنداوي اثر

•په دې اړند دکندهار دښوونکو داتحاديې رئس عبدالاحد ((نهضتمل)) دافغانستان دملي ګوند غړي چي مشري يې عبدالرشيد ارين کوي دکندهار ازاد افغاني را ډيو ته د۱۳۸۵ کال دثور پر اوومه نېټه په يوه ګردي ميز کي وويل : ترکي صاحب به ويل چي پرېږدی که اخوانيان پاڅون يا کودتاه وکړي هم زموږ په ګټۀ ده او که موږيې وکړو هم زموږ په ګټه ده

دوئ خپل ځانونه بلل و لوکه محمد داؤد خان په یوه پاك نیت د ولسواکۍ له پاره د حاکمیت ګام او چت کړئ وو.

پنځمه ستونزه

د ولس عام وګړي چي د شاهي نظام له ځینو ځاني غوښتنو ناخوښ وه او تل به ئې د شاهي کورنۍ غړي په ځان پالني متهمول د جمهوري نظام په را منځته کولو سره ډېره داخبره له منځه پورته سوه خو پس له څه مودې په یوه او بل نامه د هیواد په مرکز او ولایاتو کي د خلګو په وړاندي د شوکمارۍ ، مړینو، تښتونو او نورو مسایل و تر ډېره زیات هر یوه ناراضي چي به هر څه کول هغه به بیرته د یوه سیاسي سازمان د غړیتوب په درلودلو هغه سیاسي سازمان د حمائې په ترڅ کي بیرته له محبس ((اړتون)) څخه را ایله کېده او کوم لوی جرم به چي کوم سیاسي سازمان تر سره کړ هغه به د هغه سیاسي ګوند پر مخالف اړخ تا وانېده؛ د زمان خان کلاد ۵۰۰ تنو نامعلوموکسانو د مړوجسدونو پیدایښت ، د پلان د وزیر •علي احمد خرم مړیني یو له هغو پېښو وې چي تر پایه ئې په موثق ډول عاملین پیدا نه سول

•دعلـي احمـد خـرم دمړینـي پـه اړونـد هـارون پخپـل اثـر ((داؤد خـان کـا ، جـي ،بـي پـه لومـو کـي)) لیکـي چـي : هغـه دمعلـم مـر جـان لخـوا ووژل سـو ، او معلـم مـر جـان تـه دکمونیسـتانو لخـوا دسـتور ورکـول سـویؤ چـي کـه ددولـت لخـوا ونیـول سولاسـت دا پېښـه پـر حـزب اسـلامي تـاوان کـړي چـي وروسـته همداسـي وسـول هغـه ((مرجـان)) چـي ونویـل سـو نـو یـې پـر خپـل جـرم اعتـراف وکـړ چـي ماتـه دانجنیـر ګلبیـدن حکتیـار لخـوا دستور را کول سویؤ)) یاد سوي کتاب ۸۰ مخ

امـا داسـؤي بیـا نجیـب اللـه راهـي بیـا دا سـړي پخپـل کتـاب نجیـب پېژنـئ)) کـي دزر جـان پـه نـوم ر را پېژنـي او وواېي چـي ((د۱۳۵۶ کـال پـه پـای کـي دپلـان دوزیـر علـي احمـد خـرم وژنـه چـي دیـوه تـن لخـوا چـي زر جـان نومیــده تــر ســره ســوه دا دخلــق دیموکراتیــك ګونــد او او شــورویانو دبــدو هیلــو څرګندونــه وه)) وګ نجیــب پېژنئ ۶۹ مخ

شپږمه ستونزه

د محمد داؤد خان د رژيم په وړاندي شپږمه ستونزه د کمونيست ګوند بيا پيوستون ؤ دا پيوستون هغه وخت را منځته سو کله چي په ۱۳۵۶ لمريز کال د چنګاښ په مياشت کي د دې ګوند لخوا د را بلل سوي ګډ پلينوم په پايله کي دا ګوند يو ځل بيا متحد سو . خلق او پرچم ډلي د پنځلسو ـ پنځلسو تنو په تعين د دې ګوند ومرکزي کمېټې ته د غوند دغړو لخوا ور معرفي سول د نوموړي ګوند په وحدت سره د داؤد خان د رژيم په وړاندي د کيڼ لاسي ډلي کمونيستانو بيا پياوړتيا وه

دباندنی ستونزي : له روسانوسره د افغانانو دوستي:روسانو دا سي انګېرلي وه چي د بې تضمينه مرستو په لړ کښي به نه يوازي د افغاني ټولني په جلب او جذب کي مرسته وکړي ، بلکي هغوئ به وکولای سي چي د خپلي دغه سخاوت مندانه مرستي په پايله کي پر افغان دولت هرڅه وتپي، خو د ((۱۳۵۴)) لمريز کال د وري د اوومي نېټې را په دې خوا چي افغان دولت په عربي اتحاديه د ورګډېدو هڅه وکړه او په اقتصادي چارو کي د هغوئ د متحدو هيوادونو له جملې په سعودي عربستان کي د هغه دولت فقيد مشر ملك الفيصل د مړيني په مراسمو کي د داؤد خان ګډون د دې لامل سو چي روسان نور خپل اطمينان له افغان دولت څخه سلب کړي دا ډېره ستونز منه وه چي افغان دولت دي د باندني ملاتړ په نه لرلو سره د روسانو په وړاندي دخپلي خلاصي غېږي لاسونه پر ځګر ونيسي جمهوري نظام دا نه وه درك کړي چي د تير کال د کب پر پنځمه نېټه په کابل کي د امريکا دمتحده ايالاتو له سفارت څخه هغه اعلاميه افغان دولت ته وسپارل سوه چي په هغه کي د پاکستان پر ضد اسلحې د بنديز پورته کولو هدف نغتښتئ ؤ او بيا د دې اعلاميې په وړاندي د افغان دولت متقابله اعلاميه د همغي مياشتي پر شپږمه نېټه ((يوه ورځ پس)) د امريکايي

سفارت مقاماتوته په کابل کي سپارلې او هغوئ کوم غوږ نوو پر ګرولئ • په دستي حالت کي د یوه قوي متحد نه در لودل او له روسانو د فاصلې نیولو د محمد داؤد خان نظام نور هم په تدریجي ډول تجریداوه خو د شوروي اتحاد سره د افغان جمهوري دولت ستونزي هغه وخت په ښکاره را میدان ته سوې چي محمد داؤد خان د کیوبا په عوض د چکسلواکیا په پلازمینه کي د غیر منسلکو هیوادونو په غونډه کي ګډون وکړ او د بل ځل له پاره ئې دېې پرې یا دریمي نړۍ د هیوادونو د جوړېدونکي کنفرانس ځای کابل تعین سو په دې اړوند ښاغلي عبدالغفار فراهي لیکي ((د جمهور ریس محمد داؤد خان مناسبات له شوروي اتحاد سره لا ډېر خراب سول چي د افغانستان جمهوري دولت اراده وکړه چي د عدم انسلاک د خارجه وزیرانو غونډې ته د دغه نهضت څخه دکیوبا د ایستلو پېشنهاد وړاندي کړي د بهرنیوچارو وزارت یو مامور ماته وویل : محمدداؤد په هغه ملاقات کي چي له مار شال تېتو سره ئې په بلګراد کي کړئ و ده ته ئې ویلي وه چي د کیوبا هیواد د شوروي اتحاد له اقمارو څخه دی او د شوروي اتحاد په غوښتنه انګولا ته نظامي قطعات استوي)) •

محمد داؤد له پرتو ستونزو څخه د خلاصون په موخه کولای سوای چي په هیوادکي د یوه بل اضطراري ریفرنډم له لاري ستونزي داسي حل کړي لکه څه ډول چي امیرحبیب الله خان د لمړۍ نړیوالي جګړې پر مهال دلوئې جرګې له لاري د واک واکي او په جګړه کي د ښکېلتیا او نه ښکېلتیا په موخه د ولس نماینده ګانوته وسپارلې چي په دې صورت کي به هیوادیو ځل بیا د پېښېدونکي ناورین مخه نیوله سوې وای او په موجوده عصرکي به د روسانو او امریکایانو د رقابت په تودېدو د سرې جګړې ښکارنه ګرځېدلای د دې ستونزي د مخینوي له پاره تریوه حده داسي هم کیدای سوای چي د دولتي ارګانو په دستګاؤ کي ئې د سیا سي اوایډیولو ژیکي توازن ساتل مد نظر نیولي وای غیر سیاسي ملایانو ، اسلامي نهضت ځوانانو ، ملتپالانو، کمونیستانو

•وګ ((کندهار مجله)) ۱۳۵۴ لمریز کال دزمري او جنګابن ګڼهٔ ۴۱ مخ ۲ ستون

•وګ ((افغانستان دحمهوریت او دیموکراسی په کلونو کي)) ۲۶۴ مخ دعبدالغفار فراهي اثر

او نوروته چي خطر ورځخه احساسېده داسي کاري زمينه سازي کړېواى چي ټولو ته په خپله برخه کي دمنلو وړ واى .

افغانستان د ترقۍ پر لور

له شاهي نظام ځخه په جمهوري نظام سره د افغاني دولت بدلېدل په ټولنه کښي نوي پديدې په وجود را ورې چي د پخوا په پرتله د ولس او خلګو د مننې او ستاينې وړ وې په هيواد کښي اهل کار ته د کار سپارنه تر يوځه حده پوري بشپړه سوله د نظامي ادارو پرته د جمهوري نظام په منځنۍ دوره کي دېرکارونه ترسره سول هغه طويل المدته پروژې چي د محمد داؤد د صدارت په وختونو کي نيمګړي پاتي وې يا بشپړي او يا هم له سره ورغول سوې افغانان چي له ډيري مودې را په دې د کهالۍ او لتې په بسترکي خوب وړي وه د نوي جهان په لېدو خارجي هيوادونو ته د سفرونو د خارجي مالونو واردول تر ډېره په افغاني بازارونو کي نوي رونق وموند او افغاني نوو جوړو سو فابريکوهم د خپل توليد په لړ کښي د نساجي،کيمياوي سري ، بورې اوسمينټو نوی بازار پيدا کړ. د دې سره سره له خارج ځخه د وارداتي اموالو پرسرمترقي ماليې تر يوې اندازي د دولتي محصولاتو په لاسته را وړولو کي د پام وړ په لاس را وړني لرلې.

د هلمند او کندوز ولا يتونو د پراخو د ښتواومځکو وېش، کرنيزه کچه لوړه کړله او پر ولس د مځکو وېش نور هم پسي پراخ سو يوه بله نوې پدېده چي د خلګو تر منځ ئې د توپير د را ټېټولو پروسه پر مخ بېوله او محمد داؤد ئې په خپله د يوه ښه زعيم په توګه مانه هغه د شاهي رژيم په شاني ولوړ رتبه دولتي چار واکوته دلوړو القابو ملغاکېدل او د هغوئ له پاره په مجموع کي د ((ښاغلي)) په نوم د اعزازي لقب نوم ورکړه • ددې ترڅنګ په دولتي دستګاه کي د پنځه کلنو انکشافي پلانونه طرحه او پلي کول لويي پروژې ترکارلاندي ونيولې چي متاسفانه د جمهوري نظام د ځوانيمرګېدو سره سم هغه بيرته يا لغوه اوياله کاره ولوېدلې.

•داؤد خان دکي جي بي په لومو کي ۵۹ مخ

سقوط

د افغان جمهوري نظام سقوط په خپله په هغه ورځ پیل سو چي محمد داؤد خان د لويي جرګې لخوا د افغانستان د جمهور رئيس په توګه وګمارل سو. محمد داؤد خان چي څومره افغان ملت ور ته د قدر ورډ وو هغومره ئې د هغوئ د قدرکولو له پاره د فکري عمق له تله کار نه اخيست هغه پښتو متل دی چي وای ((هوسۍ ته خپل حسن بلا دی))محمد داؤد ته خپله مينه او محبت د اوريپلوزي وه پر هغه ئې ډېر خوشامند نه کاوه او د هغه په زړه کي ډېره خوشحالي اصلاً د پُېټېدو نه وه، ځکه ئې نو د يوه ځيرک سياست مدار په توګه نه ، بلکي د يوه عادي ساده لوحه سياستوال په توګه په همغه لمړۍ ورځ همدا ترخوله راوايستله چي : له بريژ نيف څخه به د هيواد د استقلال په اړوند خپلواکي تر لاسه او دا به ور ته جوتوي چي افغانستان يو خپلواک هيواد دی

حال دا چي نومورِي بايد د ځان د ملاتړ له پاره لمړی يوبل دروند وزری پيدا کړئ وای تر څو د روسانو سره د مخالفت پر مهال ئې له هغه نه کټه پورته کړې وای لکه په همدې وختونو کي چي انور سادات د مصر جمهوريس له مصر څخه د روسانو د لوړپوړو سلاکارانو د ايستلو پر مهال د غربي هيوادونو ملاتړ په داسي حالت کي درلود چي په يوه اړخ کي ئې مصري ولس او دولت خپلواک ساتلي ؤ او له بله اړخه ئې غربي او په اسلامي نړۍ کي د ترکيې غوندي هيوادونه خپل کړي وه تر دې سر بېره هغه بايد د امير امان الله خان له پاليسی نه کار اخيستی وای چي د انګريزانو د شکست پر مهال ئې له روسانو سره د دوستۍ معاهدې کولې اما زه په دې نظر نه يم چي محمد داؤد خان بايد د غربي نړۍ په غېږ کي ځان ور اچولئ وای ، بلکي هغه بايد هم ځان خپلواک ساتلی وای او هم ئې تر پرده لاندي د يوه مادي ابر قدرت ملاتړ در لودای دلته يوازي د امريکا متحده ايالات مطرح نه وه په دا وخت کي د چين ، فرانسې ،انګلستان ، ايټاليا په شان د ويټو حق لرونکي هيوادونه وه او يا هم د ترکيې غوندي نور هيوادونه

وه چي ده باید داسي یو ایتلافي سیستم سره ځان جوړ کړي وای تر څو ځان او خپل ځوان جمهوریت ته ئې د بقا لاره پرانیستې پرېښې وای

د جمهوري نظام د پیل څخه یو یادوه کاله وروسته چي روسانو د سر دار محمد داؤد خان له هغوی څخه د مخ اړوني په مقصد پوه سول دروسیې رسمي چارواکو د افغان دولت له کمونیستي بلاك څخه د اوښتون پروسه د خپلو افغاني پلویانو په ساده استعمال سره په ډېر غور پیل او تعقیبوله. په ښکاره بیا هم په نړیواله کچه د ښه ګاونډې توب په موخه به ئې په ښه نومونو خپل دوست افغانستان باله هغوئ دا ډاډ درلود چي د یوه واړه ګاونډي په در لودلو سره چي هلته لا په نظامي او ټکنولوژیکي لحاظ یو مستحکم اقتصاد لرونکئ او پرېښنو ولاړ دولت وجود نه لري او نه هم د دوئ په موجودیت کي د دوئ په ګاونډ کي ویټو حق لرونکي هیوادونو د اډو جوړېدل امکان نه لري ، ناټو ته د دخول چانس نسي مساعد کېدلای.

دوئ ډاډ من وه چي پر افغانستان بیله دویه بل څوک کښن نسي کولای له بله اړخه روسانو دا تحلیل کړیوه چي امریکا یان په سیمه کي د خپل نفوذ مخ پر زیا تېدو ته تېزوالی ور کوي.

دا نظر یه هغه وخت د روسانو له خولې را ووته چي کله دوئ له افغانانو سره د ثور تر کودتا وروسته په جګړه کي ایسار• سول ، خو د کمونیزم په وړاندي ستونزو هغه وخت په خپل کار او فعالیت پیل وکړ چي داؤد خان د افغان کمونیست ګوند د پر چمي اړخ له یارانو څخه هم لاس پر سرسو او په مجموع کي د ټول ګوند په وړاندي ئې دتصفیې لړۍ پیل کړه اما دا وخت ډېر ناوخته و.

پسله د درو څلورو کلونو چي محمداؤد خان د وارسا پلوه هیوادونو پرته د نورو عربي او غربي پلوه هیوادونو په سفر ووت او بیا بیرته افغانستان ته را ستون سو نو داسلامي نهضت په

•زمـوږ لـه کمـزورو ځـایونو نـه پـه مهـارت کـار اخلـي کمـزوري ځایونـه یعنـي پـه دغـه سـیمه کـي دامریکـا داغېـزو دپیــاوړ تیــا پــه وړانــدي زمــوږ دودیــز ډار او لــه چــین ســره د مخالفــت وضــعه مکــاره ، چالاکــه سیاســي دیپلوماتیکي او پروپاګندې لوبه روانه ده وګ ۳۲ـــ۳۳مخ دماسکو لاس د ((ل و شیبارشین))اثر

عوض د کمونیستي کړېو لخوا لمړئ د خطر زنګ په کندهار کي د تم کېدو پر مهال د برق د پرېکېدو ورته ودرنګول سو څو ددې سفر څخه وروسته په کابل کي تر کښته کېدو هغه ته د هغه جمهوري دستګاه د ناسور تپ او د مړیني لامل سوه

افغانانو دجمهوري نظام ددرلودلو وړ تیا درلوده ؟

نه ،هیڅکله نه !

د ظاهر خان په دوره کي د دیموکراسۍ په نوم څو اساسات پلي سوې وه ولي تر دا مهاله لا داکلمه او د هغې اړخونه په دولتي دستګاه کي د انحصار تر څنګګ تر ډېره د مامورینو د نه پوهېدلو او یا د هغوئ د فردي ګټې د نه خوندیتوب په خاطر په پلي کېدو کي مثبت رول در لودلئ وای داسي ونه سوه . مقننه قوې د خپلي ګټې پر محور او سیاسي ګوندونو د خپل نفوذ او په افغانه ټولنه کي د خپل ګوندي نفوذ د خپرېدو او نفوس د زیادښت پر بنسټ د دیموکراسۍ له کلمې شعار اوچتاوه خو ولس تر اوسه لا د دموکراسۍ او جمهوریت په مفهوم بل ډول اټکل کاوه . د جمهوریت تر شعار لاندي د جمهوري ریاست ، ملي دفاع وزارت او د باندنیو چارو وزارت د یوه فرد ((محمدداؤد)) په لاس کي نیونه د یو مطلق العنان واکمن په توګه ځان مطرح کړئ وو چي دې کړني دیموکراسۍ او د دې واکمن رژیم ترمنځ ډېر واټن موجود او جمهوریت ئې تر سوال لاندي راوستلئ وو .

د نظام له یوه بنسټ څخه وبل بنسټ ته اووښتون د دې له پاره وي چي ټولنه ارامه او د ژوندانه په سربېرن اړخ کي داسي یو تغیر را ولي چي ټولنه هوسا او عقیدتي اړخ ئې په اسلامي اساساتو کي پیاوړئ پاته وي په اداري اساساتو کي له یوې اداري څخه وبلي اداري ته د اووښتون حالت د مدیریت تغیر په نوم را ځي دا پراو خپل ځانته دري پړاوه لري لمړی ئې د نوي نظام پر لور د ورتګ پر مهال له زاړه درشله دېښو سپکولو او وتلو مرحله دوهمه ئې د سرګردانۍ اضطراب او مغزي طوفان په حالت کي د بې سرنوشتۍ او دریېم پړاو ئې د نوي نظام

د دخول او انګېزې پیل وي دا جمهوري نظام هم په دې مفهوم چي ټولنه د شاهي نظام له غلامۍ خلاصه سي تر کار لاندي نیوله سوی وو .

د دې تر څنګ هغوئ د جمهوریت د کلمې معنی د فردي خپلواکی په مفهوم نه بلکي په دې مفهوم کاروله چي جمهوریت یعنی د ملت هر فرد دا که لېونی که پر سد بس جمهوریس او د دموکراسۍ مفهوم ئې په دې کاوه چي له هر نور مال حالت څخه و غیر نور مال حالت ته اووښتل د دموکراسۍ په معنی دي جمهوري نظام هغه د سیمي د خلګو پر افغانان ښځي له سده وایستل عادي افغاني کلتور په موډرن کلتور وا ووښت ، او دعادي افغاني کالیو په بدل په ټولنه کښي د منیژوب پیروان ډېر سول نور داسي ډېر مثالونه سته چي باید یاد کړل سي .

دا ډول کلتوري اووښتونونو د افغانستان د وخت رژیم ته د یو مترقي جمهوریت نوم ورکړ.

په کار داوه چي د دیموکراسۍ ترسرلیک لاندي د وچ جمهوریت عوض ئې د افغانستان اسلامي جمهوریت اعلان کړی وای اساسات ئې د اکثریت ملت د عقیدتي ارادې تمثیل کړئ وای اود دې سیستم په وړاندي ئې د مخالفو کړیو ممکنه رواغوښتنو ته جواب ویلی وای نو استحکام به ئې پیاوړی او په نړۍ کي به ئې ثبات درلودای د دې ادعا د ثبوت له پاره موږ کره مثالونه لرو چي په جنوب او غربي ګاونډیو هیوادونو کي د اسلامي جمهوریتونو منځته راتګ د ایران او پاکستان هیوادونو څخه تر محمدرضا شا پهلوي اوذوالفقارعلي بوټو حکمرانیو استقرارلرونکي نظامونه وروسته واکونه په لاس کي واخیستل

که جمهوري نظام نه وای نو بیا څه کېدل ؟

دا یو ډېر تریخ حقیقت دي که ووایو چي زموږ د دولتي دستګاؤ په ساختار کي په غیر مستقیم ډول د هیواد دنني سیاست پلوي کسانو په عوض د دباندنیو هیوادونو وپالیسیو ته ډېرتمایل درلود حتی په هغه وخت کي د افغانستان د جمهوري رژیم ځني مطرح کسان وه کاري اجرااتو ئې د نورو د باندنیو هیوادونو د ستراتیژیو یوه برخه جوړوله او د هغوئ د ارادې تمثیل

ئې کاوه دا د دې ګواهي ورکوي چې د وخت او زمان په پړاونو کې زموږ تاريخي پېښنو ښوولې ده چې موږ د خپلو ځانونو د خپل فکري سنجس ، ملي منافعو په پرتله د نورو په شفاهي حوالو پسې تللي يو ، د خپلې خاورې او حريم دښمن مو په خپله نه دی پېژند لئ ، زموږ دښمن موږ ته نورو را ښوولئ دی ، ولې کله چې ئې را ښوولئ دښمن زموږ په قرباني له رکود سره مخ سوئ منافع نورو ته پاته سوي دي چې کله د دباندي استعمار تر شړولو وروسته د امير امان الله خان واکمني خپله د افغانانو له لاسه را چپه سوه امير امان الله ځني داسي اشتباهات لرل چې بيرته پر ور فهمولو ئې له سره کتنه پر کړې وای . اړتيا د دې وه چې په ملي او اسلامي سطحه ورترميم سوې وای

دا د ناسور ټپ نور هلته بيا پر شوړېدو سو چې کله د امير امان الله خان په عوض د هغه د نامه څخه په ګټه بل چا واکي په لاس کي واخيستي دا خبره په لږ څه توپير عيناً د داؤد خان پر جمهوريت قياس کولای سو

که دا رژيم هم منځته نه وای راغلئ او ددې رژيم په وړاندي بيا پاڅونونه نه وای سوي ، نو په هغه صورت کي پر ولس شاهي رژيم هم نور غمبدئ ، خو د دولت په غير نظامي چوکاټ کي ديوهنتونو او معارف په ليکو په لمړي ځل د عبدالرحمن ((محمودي)) په مشرئ د ((شعله جاويد)) او په وروسته پسي پر دې سازمان د سياسي غلبې په ترڅ کي د ((جوانان مسلمان)) مخ پر پراخه کېدو نفوذ دا ويره را ولاړوله چې که شعليان د کودتا له لاري واک ته رسېږي د چين له لوري به ئې ملاتړ کېږي او ولس به د مسلمانوځوانانو تر شا دريږي او که سازمان جوانان د انجنير حبيب الرحمن په مشرئ واک ته رسېږي دلته به بيا ټول مخالف اړخونو د دوی په وړاندي د مخالفت لاره نيسي چې په دې ټولو صورتونو کي نور په افغانستان کي سياسي ثبات د تزلزل پر لور روان وو.

ايا دمحمد داؤدخان په موجوديت کي کمونيستي نظام راتللای سوای؟

د کمونیستي افغانانو له شعارونو نه دا جوتېدله چي باید موږ په افغانستان کي یو داسي نظام حاکم کړو څو د فیوډالي او پانګوال سیستم په عوض چي د ټول هیواد سرمایه د یوڅو کسو په لاس کي ده ملغاسي څو په ټو ل ولس کي فرد فرد ته په مساویانه ډول حق ورسېږي اما ددې کارله پاره په افغاني ټولنه کي دلاندي موادو په وړاندي کولو سره دازمینه نه وه برابره:

۱. سوچه کمونیستي نظام په خپله دا سي یو تعادل منځته نسوای را وړای چي د ټولني د هر قشر له پاره د منني وړ ګر ځېدلئ وای هغه په دې معنی چي په خپله په شوروي اتحاد کښي هم د واک د واکمنو تر منځ کمونیستي نورمونه په پوره ډول نه وه عملي سوي. باید په ټولنه کښي په سیاسي او اقتصادي ډول دا سي یو څه پر کار لوېدلي وای چي د ټولني افراد ټول پکښي شامل وای حال دا چي هلته په خپله د سیاسي واک پړي یوازي دګوند د مرکزي کمېټي په در شل کي را ایسار وي چي پرېکړي ئې پر ټول ولس تپل کېدلې چي دا کار د کمونیستي انقلاب په بریالیتوب کي په افغانستان کي هم نا شونئ وو

۲. د افغانستان جغرافیائي موقعیت ودې ته نه و جوړ چي کمونیستي نظام پکښي حاکم سي او د دې لاري د افغانستان سیاسي قلمرو د روسي شوراګانو یو برخه وګرځي ځکه چي په دې وختونو کي د افغانستان په جنوب او لوېدیځ کي پراته اسلامي هیوادونه د امریکا کلک متحد ین وه چي د پراخ سرحدي قلمرو په لړ کښي افغانستان ته د دوئ د دخول لاره چا نسوای نیولای

۳. افغاني ټولني د توحید دمفکورې زېږنده عقاید لرل چي د دي مفکورې په لرلو سره یوه د ماده پرستی ضد ایډیولوژیکي ټولنه وه دا ایډیولوژي چي د نیکمرغی تر څنګ له پېړیو ورته په میراث پاته وه د انسان دعصبي سیستم په میموریو کي د هغې پاکول او د هغې په عوض د نوي ماده پرستي مفکورې ثبت او انسټالول یا خو ناشونئ کار ؤ او یا خو ئې ډېر کار کولو ته چي باید پېړۍ پېړۍ ئې په بر کي نیولي وای اړتیا درلوده دلته په ببړه دا کار نا ممکن ؤ د دې نه امکان په صورت کي نه یوازي افغاني عوام مخالف وه ورسره جوخت

سیاسي مسلمانان د هغوی په وړاندي یو مستحکم دېوال وو . بلکي په خپله په افغان کمونیست ګوند کي ددېګوند د رهبري هیئت غړي د میراکبر خیبر په شان ور سره نا موافق وه .

٤ . افغان یو قوم پالونکي ولس ؤ چي د دې مفکورې لرل ئې د هیواد پالني او استقلال روحیه تل ژوندي ساتله او د استقلال په لرولو سره ئې هیڅ د خپلواکی په اړونده له ولس او سیاسي واک سره سازش نسوای کولای

د سر دارمحمد داؤد شخصیت دا ولسي عادي افغانانو او سیاسي کسانو په وړاندي سره له دې چي متفرق رنګونه لرل ، خو د هغه دوست او دښمن ټول په دې باور وه چي هغه یو ملي ، مترقي او پر هیواد مین څوک وو، ځکه نو ډېر ــ ډېر د هغه دمخالفینو په شمول په دې باور دي چي د افغانستان له پاره ئې کار کاوه د نوموړي په وړاندي د هغه وخت د لویي جرګې یو غړی ، د جهاد پر مهال د جمعیت اسلامي په ګوند پوري اړوند د جنوب لوېدیز زون د ساحوي دفتر مرستیال ښارنوا ل منګل خان کاکړ راته وویل :

((زما ډېر ښه په یا دي هغه د جرګې له ټولو وکیلانو سره دا که دده مخالفین وه او که ده ته خوشبین وه په یو ډول سترې مسې کوله د لویي جرګې د تدویر پر مهال چي مشري ئې کندهاری سپین ږږی عزیز الله واصفي کوله د جرګې تا لار ته راغئ له ټولو غړو سره ئې دلاس روغبړ وکړ او له هره یوه څخه ئې دا یوه پوښتنه کوله چي ((چطور استي ؟)) ((بخیر أمدي)) او بیا به بل یوه ته ور تیر سو خو له هغه چاسره چي به ئې دزړه له تله روغبړکاوه، نو بیا به یو درنګک شېبه ور سره ودرېد یوه دوې پوښتني به ئې ور څخه وکړې دا به ئې پدا سي حال کي ور سره وکړې.

دهغه لاس به ئې په لاس کي نیولی او دوه درې ځلې به ئې ور وښوراوه ددې څخه با وجود د خلق د موکراتیک ګوند غړي سید محمد ګلاب زوی هم په دې باور دی چي هغه یو افغان شموله او افغانستان مین څوک وو مترقي فکر ئې درلود ((موږ د داؤد د شخصیت په اړه معلو

مات لرل چي واقعا داؤد خان و واقعي افغان و، نشنليست سړی و، نشنليست په دې معنی نه چي دی پښتون و، بلکي دی افغان نشنليست و)).

سره تر دې چي موږ ددې دواړو مخالفو نظر يو له زاويو دا انګيرنه اخلو چي محمد داؤد خان څه ډول سړی و د دې څخه با وجود ټول هغه خلګ چي د محمد داؤد د دورې ريفورمونه ئې ليدلي او د وخت او زما ن له شرايطو سره سم افغانانو په مجموع کي ټولو ځوانانو ته د تعليم ، تر بيې ، لوړو زده کړو ، او کار يابی زمينې برابري کړې او د هغه د وخت ځني اثرات تر اوسه لا تر هغه وروسته پا تو رژيمونو کي تر ستر ګي سوي د دې ګواهي ور کوي چي نه يوازي پر افغانستان مين څوک وو بلکي د يوه مترقي افغانستان د جوړښت په هيله يو د نوموړي له ترقي خوښونو کړنو څخه پنځه کلن انکشافي پلانونه وه.

کش مکشونه

يادو سوو ستونزو ته په کتو سره دځوان جمهوريت له يوه نيم تردوو کلونو پوري دا سي څه ستونزه موجوده نه وه چي د محمد داؤد خان سردي په وګر ځو ل سي ، خو د محمد داؤد له موقف څخه ګټه د پر چميانو ګتي چي خلقيان په تجريد کي پرېښوول په يوه اړخ کي او په دوهم اړخ کي دحزب اسلامي په پرتله دولتي دستګاه ته دکمونيستانو په ور تيروالي کي محمد داؤد خان خپل د تجريد احساس وکړ او دائې حس کړله چي په دولتي دستګاه کي بايد داسي کسان را غونډ کړل سي چي هغوی خو يا بې پرې او يا د ده نوي مترقي ګوند غړي توب ولري، ځکه نو د دې کړني د تر سره کېدو له پاره ئې په ملي سطحه موتې را ونغاړلې خو کش مکش ورځ تر بلي ډېرېده دکودتا د تر سره کېدو په نوم محمد هاشم ميوندوال چي د دموکراسی کلک پلوي و اعدام سو، په زمان خان کلاکي ۵۰۰ تنه دمړيو جسدونه پيدا سول ، د حزب اسلامي د بل غړي مولوي حبيب الرحمن اعدام او د حزب اسلامي له سازمانه پرته داسلامي نهضت ګوند د اخوانيانو د برخي د مشر غلام محمد نيازي پر کور چاپه ددې لامل سول چي محمد داود خان ته دخطر زنګونه ووهل سي .

د دې کار په کړنو سره داسلامي نهضت رسمي او هغه ته متمايل غړي په دې أند سول چي محمد داؤد خان د کمونيستانو په خولو زموږ د خلګو پر مړينه او اعدام صرفه نه کوي، ځکه ئې نو د دولت په وړاندي نور هم سخت دريځ ونيوه په دې اړه د حزب اسلامي مشر انجنير ګلبدين حکمتيار وايي ((مسلح فعاليتونه هم په همغه دوره کي پيل سول ، په لغمان ، کونړ او ننګر هار په مختلفو ولسواليو کي ، په پکتيا کي په پنجشير کي ، په کابل کي درژيم په خلاف موږ تحرکات وکړل او وسله مو اخيستې ، مسلحانه فعاليتونه سوي دي موږ رژيم دې ته مجبور کړو، ځکه هلته خو قدرت دکمونيستانو په لاس کي و او کمونيستانو دا کودتا د دې له پاره کړې وه چي وه ئې ليدل ، ظاهر شاه د اسلامي تحريک له مخنيوي نه عا جزدی)) ٠

دښاغلي حکمتيار خبره نورو روسي جنرالانو هم تائيد کړې چي له دغو نه جنرال لياخوفسکي وايي ((خو واک ته دجنرال محمد داؤد ((سور))تر رسېدو وروسته د ځوانو مسلمانو په سازمان کي يو لړ اختلافونه را منځته سول او له سره د ډلي ځوانو مشرانو کړی له هغې ډلي نه ((ګ ،حکمتيار)) درا نسکورولو او ديني دولت د جوړولو له پاره دبې ځنډهٔ وسلوال پاڅون غوښتنه رامنځته کړه))٠ چي د اخوانيانو لخوا داکړني افغاني کمونستانو د خپل ځان په نفع بللې))

د((ح،د،خ،ا)) افغانستان پخواني د دريم پړ غړي عبدالاحد ((نهتضمل)) همدا خبره کتې مې ما دکتاب ليکوال ته وکړه   چي ((نور محمد تر کي به ويل چي که حزب اسلامي کودتا وکړي هم خبره زموږ په ګټه ده او که موږ ((خلقيان)) کودتا وکړي هم خبره زموږ په ګټهٔ ده ، ځکه نو موږ هر نوبښت   ته ستر ګي پر لاره يو)) دا ټول   هغه څه وه چي په دا خلي سطحه ئې محمد داؤد خان   له جلنج سره مخامخ کاوه .

وروستی منلهې ترړي

سر دار داؤد خان دا وخت احساس کړېوه چي نور په دولتي دستګاه او افو زيسونو کي دا سي څوک نه لرم چي ملاتړ مي وکړي هغه په دې پوه سوئ وو چي د کمونيستانو په حوالو د اخوانيانو په وړاندي د ده سخت چلند نه يوازي د کمونيستي کړېو په دننه کي له تجريد سره مخ

کړي وو، ور سره ترخنګ هغه په دې پوه وو چي حزب اسلامي اوس په نه پخلا کېدو نکي افوزیسیون اوښتئ دی، ځکه نو اړسو چي د حزب اسلامي د پخلاینې په موخه د عربي هیوادونو پر لور مخه کړي او له شوروي اتحاد څخه مخ را وګرځوي سره تر دې هغه مصر ، سعودي عرب ، کویټ ، ایران او پاکستان ته سفرونه ودر لودله، خو هغه پردې بر لاسي نسو چي د اسلامي بنسټپالو مخه ونیسي هغه په دې معنی چي د نومړي په وړاندي د حزب اسلامي هغه ښاخ فعال نه وکوم چي ده د مصر او اخواني نړۍ سره تړلي بلل ، بلکي دې اړخ چي له دباندنۍ نړۍ سره اړیکه نه لرل د ده په وړاندي ولاړ وه.

د دې سفرونو څخه مخکي د۱۳۵۶ لمریز کال دسر طان د جشن پر مهال د هیواد په ځنو سموکي د انجنیر حکمتیار په مشرۍ   پا څون وسو او د هغه تر قو منده لاندي په پنجشېر کي د انجنیر مسعود ناکامه برید تړوله پا څون له ناکامۍ سره مخ کړئ و[1]

دخطر زنګ

د نومړي سفر څخه د را ستنېدو مهال محمد داؤد خان له ایرانه هرات او له هراته کندهار ته راغلئ د نومړي هر کلي پر مهال د هغه وخت دکندهار تړول شایقین د ده مخي ته ور غلي وه ولي د جلسې په لړ کي د وینا پر مهال د هغه پر لودسپېکرونو باندي د بریښنا تګ او تیاره جوړېدل د دې خبر سپیناوی وو چي هغه د خپلي دستګاه په ولایتي اداروکي هم د سبوتاژ سړي لري .

د ثور کودتا

د اټکلي نظر ښبتنان په دې نظر دي چي د میر اکبر خیبر مړینه د دې لامل سوه چي د خلق دموکراتیک ګوند غړي د خپل استاد د مړیني په ویر لاسونه په مظاهرو پوري کړي چي

---

[1] وګ ملي اتل له پیدایښته تر مرګه

وروستۍ پایله د حکومت له خوا ددې ګوند دنورو رهبرانو په نیونه او د جمهوري دولت لخوا د هغوئ په تکونه سره خبره په تاوتریخوالي واوښته کمونیستانو د خپلو رهبرانو د خلاصون په نیت پاڅون وکړ څو چي پایله په کودتا بدله او داؤد خان شهید سو په دې اړوند سید محمد ګلازوي• چي د دې جریان عیني او عملي شاهد او د یاد ګوند غړی و وایي :

((دا د افغانستان پر خلق دموکراتیک ګوند باندي تحمیل سو ، د دغه له پاره کوم مخکنئ پلان نوو ځکه چي د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند پر رهبري باندي ئې حمله وکړه ، رهبري بندي سوه چي رهبري بندي سوه نو صفونو دا اقدام وکړ چي خپله رهبري له زندان څخه را خلاصه کړي او پدغه نتیجه کي قدرت د افغانستان دموکراتیک ګوند ته انتقال سو)).

په دې اړوند د ډاکټر نجیب الله د حکومت د دفاع وزیر جنرال شهنواز تني هم په دې نظر دی، خو د کمونیست ګوند د پر چم ډلي غړي صدیق الله راهي بیا په دې نظر دي چي وایي• :

((نه دا کوتا مخکي پلان سوېوه)) د کودتا د پیښېدو او د خلق دموکراتیک ګوند د پلان په هکله نورمحمد ترکي د شوروي سفارت په یوه مېلمستیا کي دې ته اړایستل سوئ و د دې خبري په اړوند په ١٣٥٦کال کي چي دافغانستان د نفوس او شمېرني د احصائیې په هکله په سمینار کي((چي د هغې پلان په ١٣٥۶ کال کي د داؤد دجمهوریت په وخت کي جوړ سوی و)) د مرکزي احصائیې رئیس عبدالکریم رحیمي ته ترکي د خلقي کودتاه پلان په مرموز ډول دا سي ویلي و : ((دا سر شمېرنه به هیڅکله تر سره نسي)) چي دتر کي همدا خبره نوموړي په خپله د یوه پلان په توګه را څرګندوي ددې خبري تائید د کندهار احمد شابابا د لېسې پخوانی سر ښوونکي حاجي خالقداد سلیم چي اوس د حضرت میا عبدالحکیم په طبي پروګرام کي د پروګرام منیجر په توګه دنده تر سره کوي ما ته وویل : قرانمله ! وراره ! ته لا تر اوسه کشر ئې دا خبري تر تا لوړي

•ګربت مجله شپږم کال پنځمه او څلرمه ګڼه ٢٩ مخ))١ ستون

•وګك ((نجیب پېژنئ)) ٧٠ مخ

دي داؤد خان یو ساده لوحه سړئ و هغه پر ولس مین سړی وو خدمت ئې کاوه اما ، حکومت چلاو دین غواړي ، چل او چلا ودین چي نه وي . وړی نه شړی کېږي د ثور د کوتا البوشاکه لا نه وه ۱۳۵۶ کال ژمی ؤ دا د دلوي لس ورځنی دیخنیو رخصتی وې معارف رخصت ؤ یو ځاښت په دا هرات دروازه کي دا مخامخ رستورانټ ته ورغلم . داده بګوجي دا ، چي پرده مي پورته کړله دننه وار د واره تاریکه وه سم مي شئ نسوای صحیح کولای د رستورانت له پایه څخه دا .... ندی دا زېرئ ((صالح محمد زېرئ)) شاګرد مي هم ؤ په ډېره بې اعتنایي ئې ناري کړلې مالم اغا !! راسه ته چیري ئې ! ؟

بیا ئې راته وویل:

((دا لېونئ دا د ..... زوی نه دی ((داؤد)) څو واره مو وړاندیز ورته وکئ چي موږته هم یو چوکی په دا کابینه کي راکه اما دی اوس هغه د پخوا پشان نه دی دا دی ورځ په ورځ په دولتي ادارو کي زموږ ګوند را تصفیه کوي دا به ئې پر بده تمامه سي تې بیا سیل کوه !•))، خو د محمد ظاهر شاه په پلوي سیاسیون بیا دثور کودتا ګډوډي اصلاً دسر دار محمداؤد څخه بولي په دې اړوند دقبرس دپروسې غړي او دفوأید عامې پخوانئ وزیر ډاکتر عبدالخالق فضل •بیا وایي :

((اول خو زه د ثور حادثې ته انقلاب نه وایم ، زه هغه د یوې کود تا په صفت پېژنم ، ځکه چي هغه د څو نظامي اشخاصو او د هغو سره په خنګ کښي د څو سیاسي اشخاصو یو کو دتا بولم زما په عقیده د افغانستان عمده ستونزي د هغه وخت څخه را شروع سولې چي محمد داؤد خان د افغانستان د پخواني پاچا چي د اکا زوی ئې هم وو په مقابل کي ئې کو دتا وکړه

•دا خبري یې هغه وخت ما ته وکړې کوم چي زه په ۱۳۸۳ لمریز کال کښي دبي بي فاطمهٔ الزهرا دمور او ماشوم کلینیک اداري مدیر وم

•زر وړانګه مجله لمړي کال لمړی ګڼه ۵۳ مخ ددوکتورعبدالخالق ((فضل)) سره دنور احمد قران مل مرکه

او یوارام او مستقر حکومت ئې واخیستئ په یو نا ارامه او نا مستقر حکومت ئې بدل کړي)).

ځني سیاسون بیا په دې نظر دي چي وایي اصلا دا دافغاني کمونیستانو تر پلان وتلي خبره وه صرف هغوی د یوې نظامي حربې په توګه وکارول سول ، خو تر شائې د نورو لاس و، هغه په دې معنی چي ورځ تر بلي په همدې وختونو کي په پاکستان او ایران کي د روسانو پر ضد د امریکا په پلوي پروګرامونه او قرار دادونه بر قرارول روسانو دا کارونه د ځان په تاوان بلل هغوئ اړ وه چي په افغانستان کي یو خپل پلوئ حکومت ولري اما د دوی په پلویانو کي د میر اکبر پشان ډېر کمونیستان د دوئ د توندي رویې مخالف ول او د هغوئ انقلابي خوځښت ئې په افغانستان کي ناکام باله هغوئ په دې نظر وه چي یو ځل باید افغانه ټولنه په پوره فیصدي په کمونیستي ایډیو لوژي سمباله سي دا کار وخت غوښت او دوئ اوس اړ کړل سول چي باید ژر اقدام وکړي په دې اړوند د هارون په نوم یو افغان سیاستوال لا تر دې په لوړ نظردی هغه وایي ((د۱۹۷۱ـــ۱۹۷۲ میلادي کلونو تر منځ د افغان ولس د بدبختیو او خواریو وختونه وه ، بیا په ور پسې کال کي سخته یخني سوه دوه کاله سر پر سر باران ونسو ، هیواد سختي وچکالی وځپی ، کرهڼه ونه سوه لوږۀ او کاختي وه ، ....ددې کال طبعي افت هم د کمونیستانو په ګټه ؤکمونیستان په همدې کال دانقلاب په نامه غوښتل اقدام وکړي او په دې پلمه یو کمونیستي نظام را ولي مګر ځرګنده نه سوه چي ولي دا پلان تر ۱۹۷۳ پوري وځنډول سو)) • ددوئ اقدام چي هر څومره بېړنی و هغومره دغرب په ګټه ځکه وچي هغوئ دجبهه ئې او اپارتېزاني جګړې په پر تله دتبلیغاتي جګړي ښه ماهرین ول او دا ئې احساس کړي ول چي دخپلو تبلیغاتو په کمپاین دافغان له ساده لوحه ولس څخه هره ګټه پورته کولای سي او خپل حریف ئې پر ګونډېو کولای سو سره تردې چي په روان خونړي طوفان کي ځني دعقل او شعور څښتنان د مقاومت کسان وه چي خپله ستراتېژي ئې په خپله تعینوله

•وګک دادؤد خان دکي جي بي په لومو کي ۴۸ مخ

او خپل مال ناموس ، عقیدې او سمې له پاره ئې هر راز قرباني ور کړې په هر شکل چي وي .
وي به اوبه له جامه توي سوې او د ثور کودتا تر سره سوه او پر ولس د طوفانونو سېلۍ را والوتې

دوهم لامل ئې دا و چي د وارسا تړون د نړۍ د یوه زبر ځواک په توګه مطرح و او دسره پوځ په نوم ئې د خپل قلمرو څخه د باندي ترخپل نفوذ لاندي هیوادونو اېلولو ته ګواښ متوجه کړي وو کوم چي دلېننګراډ له سرې مانۍ څخه رهبري کېدئ او د هغه روسي کامن ولټ جمهوریتونه مستقیماً د دې بلاک تر نفوذ لاندي وه دغه بلاک او د دغه بلاک په صلاحیت کي د اټومي منظم توان او پیا وړي پوځ درلودل په خپله د نړیوالو له پاره یو ګواښ احساسېدئ ، غربیانو غوښتل چي دا ځواک باید دا سي استعمال کړي تر څو د دوی پو ځونه په کښي را ښکېل نه سي، هغه ټکنولوژي چي روسانو د خپلو ډیپو ګانو دننه را ایسار کړي را منځته کړي وئې پېژني او د هغوئ د خنثی کېدو له پاره نوي موډرن څه په نوي انداز را منځته کړي وئې پېژني او هغوئ د خنثي کېدو او د غربي بلاک له پاره را تلونکی مدا فع ځواک جوړ کړي .

دکو دتاه څخه دوې درې ورځي تر مخه ستونزې اوکړاونه

کابل ته د رسېدو سره سم دمظاهرو لړۍ پیل سوه د مظاهرو د پیل خبره د پرچم د سازمان د غړي میر اکبر خیبر مړینه وه ، چي د محمدطیب ((قران یار)) له خوا په کابل کي تر سره سوه.

میر اکبر خیبر سره له دې چي ببرک کار مل ئې پر مړینه ډېر وژړل او حفیظ الله امین څو ځلي د همدې ورځي د مظاهرو په لړ کي د هغه د انتقام اخیستني خبره وکړه ولي اصلي د کمونیستي مفکورې د درلودلو سره سره چي نوموړي سره ستونزي لرلې. د اختلاف اصلي ټکي ئې د سره انقلاب را منځته کول وه دوی دې ته لیواله وو چي په هر ګون وي انقلاب باید وسي ولي خیبر او د هغه دمفکورې لرونکي کسان ((انتقادیون)) په دې با ور وه چي تر اوسه عامه ذهنیت سل په سلو کي کمونیستي مفکوره نه ده اخیستې او لاتراوسه ټول افغان ولس نه دی کمونیست سوئ که انقلاب وسي نا کامه کېږي ، ځکه د نوموړي مړینه له یوه اړخه په دې ګوندکي

د یوې مخالفي مهرې کمېدل وه ورسره ترخنګک دوی ته د کودتا د اقدام یوه ښه بهانه وه سره تر دې چې د میر اکبر خېبر د ترور هڅه او د هغې بر لاسي توب ځنو کړیو په خپله پرکارمل یا امین تاوان وه ، ولي په کره ډول دا تورو د جوانان مسلمان پر غړي ((محمد طیب قرانیار)) باندي تاوان سو او هغه دې ته اړ سو چي په همدې ورځي کابل پرېږدي د نومړي د ترورله امله د افغانستان د خلق موکراتیک ګوندله اړخه چي دشغله جاویدغړي هم ورسره مله وه د مظاهرو لړۍ راپیل سوه څو چي دولت او په کابل کي ئې موجوده رژیم دې ته اړکړ چي دسبوتاژ او ګډوډیو د مخنیوي په خاطرد د افغانستان دخلق دموکراتیک ګوند مشران بندیان سي .

د۱۳۵۷ دثور شپږمه نېټه

د نومړي ګوند ټول هغه مشران چي بیله ګوندي اړیکو او لاربښوونو ئې نور نوښت نه در لود دکابل په نظارت خانه کي تر نظارت لاندي وه ولي د دې ګوند د نظامي څانګي مسئول ((حفیظ الله امین)) لا تراوسه نه وو بندي، د هغه د نه توقف په اړوند سره له دې چي د هغه د نیوني امر داؤد خان ور کړی وو، ولي دا انتباه ځني اخیستل کېږي چي د دي نیوني طرحه دي هم امین په مرموز ډول داسي جوړه کړې وي چي د پلي کېدو له پاره دي ئې داؤد خان ور کړې وي ،هغه په دې اساس چي په یوه اړخ کي داؤد خان جمهوریت ور سقوط کړي په دوهم اړخ د همدې کودتا مبتکر ځان وښوي او په دې سره د خلق ګوند بندي رهبري د خپل احسان او فعالیت تر شعاش لاندي را ولي او دا وښوي چي د دې پاځون مبتکر همدی ((امین)) دي په هرصورت د خیبر مړینه او د نوري رهبري پلاوي بندي ګرت ځانته ډېر سوالونه لري سره تر دې چي په همدې ورځ د پرچم اړخ اړ وند جنرال عمرزي چي د کمونیست ګوند رهبرانود توقف په موخه د داؤد خان د رژیم په پلوي منډې ترړي وهلې او دکوتا د علمیاتو مشرتوب ئې له غاړي وو ، ولي امین ئې د اسارت کړۍ ته را کش نه کړ

دثور اوومه نېټه

امین له خپل کوره څخه د پلچرخي څلرمې زغروالي قطعې قوماندان جګړن اسلم وطنجار ته دستور ورکړ چي د جمهوري ارګ پر استقا مت خپل تګلورئ وټاکي د اقدام په لمړي سر کي اوازه داسي وه چي د مظاهرو د څپلو له پاره ټانګونه ښار ته را وتلي ولي وروسته چي کله پر جمهوري ارګ برید وسو او د ساعت برج په نخښنه سو نو څرګنده سوه چي خبره بل ډول ده.
د محمد داؤد خان په پلوي د ریخشور فرقې بل قو مندان محمد هاشم خان نورزي د وطنجار په لټه قطعات منظم او د باندي ئې را وایستل ،خو نوري فرقې پر دې ونتوانیدلې چي د سر دار محمد داؤد خان ننګه دي وکړي هاشم خان او په ارګ کي سر دار محمد داؤد خان په لمړي سر کي وتوانېدل چي پاڅون کمزوری کړي. د خلق د ډلي د غړي((ډګر وال قادر)) په مشرۍ هوايي ځواک او په جمهوري ریاست کي مدافع قطعې د قوماندان صاحبخان تر منځ د سر دار محمد داؤد خان په وړاندي د سخت مقا ومت په پایله کي جمهوري نظام سقوط وکړ ، محمد داؤد خان د خپلي کورنی د پنځلسو غړو •په شمول داجل ملکي ته لبیک ووایه او د تل له پاره ئې له دې نړیه ستر ګي پټي کړې

دثور اتمه نېټهٔ

په همدې ورځ سهار ټول هغه زندانیان چي د کمونیسیت ګوند په رهبرۍ کي ئې قرار در لود او په تېرو وروځو کي بندیان وه را خوشي او سمدستي ئې د جمهوري نظام په عوض د یوې نظامي شورا کمېټه حاکمه او له دې لاره ئې د جمهوري نظام په عوض د خلقي نظام توغ اوچت کړ .

د نوموړي اعلان تر څنګ ئې د افغانستان د خلق دديموکرا تيک ګوند او د انقلابي شورا ریس نورمحمد ترکي او د دې شورا د لمړي وزیر مرستیال ئې دپر چم اړخ مشر ببرک کارمل

• وګ هوډ مجله ۷ مخ پرله پسې ۲۲ ګڼه

اعلان کړل چي په دې سره د افغانستان په تاريخ کي نه ، بلکي د نړۍ په تاريخ کي يو زړه ته نه لوېدونکې دا سي پېښه را منځته سوه چي د نژدې درو لسيزو په لړۍ کي ئې دوه پر درې نړۍ له ناورين او نا قرارۍ سره مخ کړه .

د نور محمد ترکي دوره (۱۳۵۷ ـ ۱۳۵۸ پوري)

زما د هغه ماخستن ياد•

((چا ويشتلئ يې زما بې غوره ياره خوب ـ خو ب مي وړينه))

دا د هغه غزلي نغمه ده چي تل ماته د کودتا نوم را ياد وي ډېر کوچنی وم نژدې څلور کلن به وم ماښام ؤ د مېز پرسر يوه توره غټه ګرنډېک راديو پرته وه او د دوکان• مخ ته پر دکانچه د هوار ټغر د پاسه مي پلار د خپلو درنو خوږو انډيوالانو((شېراحمد احمد خان د احصائيې مامور، بابافيض محمد ، محمداسحق ، معلم محمد صديق ، حاجي محمدعلي خان ،

• زمـوږ دا دوکـان دکنـدهار ښـار دپنځمـي نـاحيې پـه سـيمه کـي دمحمـد افضـل خـان دسـرايې وشـاته دکنـدهار دښوونکو دروزني دعالي موسيسې ((دارالمعلمين)) پر مخامخ دحاجي عبدالاحمد اکا په سراي کي ؤ

عبدالظاهر سربلند او.....)) سره ناست وه چي پلار مي را ډيو د سويچ په کښېکښلو چالانه کړه همدا نغمه خپرېدله ، نغمه اوړده سوه او بيا بله د ملي اتڼ نغمه پسې پيل سوه او بيا د ماخستن اتو بجو خبرونو د سرود وخت را غئ بيا هم نغمه اوږده او بيا د خبري سرويس د پيل ترانه چي د غني خان د ((اې زما وطنه !)) شعر وو؛ وځنډېده او بيا د خبري سرويس پرځای د امين ږغ د کابل له را ډيو را پورته سو ((د زريدار و د قواوو جګړن محمد اسلم ((وطنجار)) د خلقي دموکراتيکي شورا اعلاميه اوروي)) او بيا نو ..... پلار مي خپلو ملګرو ته مخ را واړاوه ويل کودتا ده !

اې!

د کوتا کلمه مي سمه نه سوای ادا کولای هر وخت به مي هغه د کولتا په نوم ويل نور ئې زه په مفهوم نه پو هېدم هماغه وو چي د دې خبر د اورېدو سره سم زموږ د دکان دروازه بسته سوه او د کورو پر لور رهي سوو سهار د کندهار د عالي دار المعلمين انګړ اتڼونو نغمو او هورا نارو پر سر اخيستی ؤ.

ولي کودتا وسوه ؟

سياسي تحليلونه که د عمق و درشل ته ور ولوېږي دې پايلي ته رسېږو چي نظريات پر پور ته دوو مواردو نه محدودېدل، بلکي په هغه وختونو کي د شوروي اتحاد د ستراتيژۍ په وړاندي نړيوال تر يوې اندازې متحد وه هغوی به کوښښ کاوه چي روس پلوه نظام يا د ځان خپل کړي او يا هم اقلاً د غومره خو وکي چي د هغه بلاك په وړاند ي دي نړۍ ئې را وپاوري چي په دې سره به يا روسيه خپل تر نفوذ لاندي سيمي له لاسه ور کوي او يا به د هغوئ د تحفظ له پاره په نظامي اقدام لاس پوري کوي چي په دې دواړو سره د روسيې تر نفوذ لاندي سمي ئې ورتوولې او که ئې په نظامي مانور لاس پوري کاوه بيانو سيمه د يوه اوږده جنګ په ښکيل کي راتله چي په دې دواړو صورتو نو کي شورويان له ټکر سره مخ کېدل .

ټکر په دې معنی چې باید سوړ جنګ دوام ومومي او نړیوال په خرو او بوکي ماهیان ونیسي د روسیې سراښتوب د جنوبي اسیا پر لور د تودو اوبو تر درشله ځان ور ورسول امریکایانو ته دګواښ په معنی او امریکایانو لخوا هغوئ ته د رېیمي نړۍ د خوارو ولسونو د تشویق په موخه د هغوئ پاریدنه د امریکا یوه ډېره ښه تجربه وه امریکي ته په دوهمه نړیواله جګړه کي د المان پر سر د وېش پروسه چې نیم روسانو او نیم امریکایانو ته په میراث پاته سو .

په دې هیواد کي د غنیمت برخي د لندن قهر نور هم ټینګاوه او هغه ((لندن)) ئې دې ته واداره کاوه چي روسان او امریکایان سره ښکر په ښکر سي لهذا د داړو د شخړي د تیزولو له پاره ئې خپل تبلیغاتي کمپاین ډېر پر کار واچاوه ، ولي دا وخت لندن له امریکې د ناټو د تړون په چوکاټ کي متحد و او د نړۍ په دوه قطبي توب لاهم پله د روسانو درنه وه ، ځکه په یوه دوامداره جګړه کي د روسانو را ښکېلول د هغوئ له پاره اختر وو د روسانو له پاره دا وخت د هر غلیم د چېلاخي په وړاندي جواب په چکش وو.

د چکوشانه احساساتو د را پارولو د افغانستان د خلق د موکراتیک ګوند استعمال او د میر اکبر خیبر مړینه هغوی ته پر مخ د چلاخي په معنی وه د نورمحمد ترکي د راتګ سره بس د نړۍ د سرې جګړې مرکز افغانستان وټاکل سو.

د اسیا په مرکز (افغانستان)کي د دوامپراطوریو جوړوونکو پهلوانانو د ډغرازموینې په اړوند افغاني کمونیستانو دا نه وه تحلیل کړې چي زموږ په دې پاڅون کي د چاګټۀ ده ؟

ولي پاڅون کوو؟

هغوئ پوښتنه هم له ځانه ونه کړه چي یوازي د څو تنو مشرانو له محبس څخه د را خلاصون په موخه په داسي څه لاس پوري سي چي افغانستان تر ډېرو کلونو پوري شاته غورځوي؟هغوئ دا پوښتنه هم له ځانه ونه کړه چي ولي هر څه د نړیوالو د سیاسي او اقتصادي اهدافو د پراختیاله پاره قر با ني کړو؟ هغوئ دا هم یاد ته را نه وستل چي د هر پیل له پاره انجام سته او هر پیل چي په هر څومره تېزي را منځته کېږي ، پراحساساتو بناکېږي هغومره ژر

د عروج تر پوړو ځان رسوي او هر څومره چي ډېره د ارتفاع تر نقطې ځان رسوې هغومره ژر د مځکي پر لور را ستنبږي ؟

بلکي نه د ثور کودتا چیانو یا انقلابیونو چي ځني انقلابیونو ئې له ډېر سطحي تحلیل څخه کار واخیست او په نه څه ئې هم ځان او هم ملت د پردیو د هیلو قرباني کړ.همدا لامل وو چي ملت دخپلو نوامسو دساتني په غرض دوخت دحاکم رژیم په وړاندي پاڅون وکړ.

د شرق نابغه

ایا نور محمد ((ترکۍ)) ددې جوګه ؤ چي انقلابي بهیر پر مخ بوزي ؟

د هر هغه چا چي د الهي ور کړي استعداد ظرفیت د معمولي انسانانو تر استعدادونو اضافه وي او یا هم د خپل زکاوت په لړ کي دا سي خارق العادة کارونه په مثبته لار کي وکاروي چي دا نسانانو د ستاینې اومنني وړ وي هغه کس ته دسایکولوژۍ یا روانشناسۍ له اړخه نابغه علامه او یا هم ....، ویل کېږي چي د نوموړي دغه صفت په ټولنه کي د نورو عادي خلکو په پرتله دټولني د خلکو د توجه د جلبولو لا مل ګرځي موږ د خپلو اسلافو او روڼ اندو په لړ کښي ډېر داسي نا بغه ګان لرو چي د سیاسي ، اېډ یووژیکي او نورو تړاوونو د درلودولو او نه درلودلو په صورت کي هغوی ته د ملي نوامسو پشان د درناوي احساسات څر ګندوو او هغوی د هغوی د خارق العاده کوښښونو چي د الله له لوري ورکول سوي د درنښت په سترګه ګورو ، دشیخ بوعلي سینا ، ابو ریحان البیروني ، افغان سید جمال الدین ، ډاکتر عبدالغفار کاکړ ، او علامه حبیبي غوندي نور نوموړکي په تاریخي د ورو کو د نابغه ګان یا دوني کولای سو اما د نورمحمد تر کي د نبوغ ساحه یوازي د هغه د پیروانو په در شل کي پاته سوله هغوئ یا دا سي څه د خپل اقتدار په وخت کي ونه کړل چي ملي درناوی ولري او یا هم هغه وخت دا موقع مساعده نسوه چي هغه د خارق العاده عمل په کولو نابغه ثابت کړي او یا ئې د نابغه توب استعداد نه درلود ، ځکه نو دوئ د خپل رهبر له پاره داسي القاب کارولي وای چي په وروسته پسي ئې ولسي سوالونو ته جواب ویلای سوای.

ګوندي مشر توب

د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند په ۱۳۵۶ لمریز کال کښي د روسانو په منځګړي توب سره متحدسو د دې ګوند سیاسي مشر د پخوا پشان نور محمد ترکی او مرستیال ئې ببرک کار مل وټاکل سول چي د دې پیوستون په را منځته کېدو سره د دې ګوند دوې اساسي ډلي خلق او پرچم بیرته متحدي او یوه ګډه ستراتېژي ئې غوره کړه د ثور کودتا د رامنځته کېدو سره سم د همدې تشکیلاتو پر بنسټ نور محمد ترکي هم دګوند د مشر او هم د خلقي دولت رهبر او ببر ک کارمل د لمړي وزیر او ګوند مرستیال تعین سو چي خلقي شورا خپل کاري پروسیجر د همدوئ په مشرتابه کي ترکار لاندي ونیوه .

فرامین

د خلقي رژیم له پیله سره سم دانقلابي شورا د ریس او دخلق دموکراتیک حکومت د مشر لخوا په هیواد کي د نوي سیستم په روکارېدولو او پخواني جمهوري رژیم د ریفورمونو د ملغا په موخه نژدې اووه یا اته داسي فرامین خپاره سوه چي د حکومت په سطحه ئې بنیادي تغیرات په نخښه کول سره له دې چي ځني فرامین ئې د ولسي اړتیاوو اوکړاوونو د لیري کولو له پاره مناسب وه ، خو د همدې فرامینو په پلي کولو کي د همدې حکومت غړي د دې وړ نه وه لکه څه ډول چي ښائېدل چي هماغسي ئې پلي کړي

یو له دغو څخه مځکو ویش و، د دې په عوض چي د دوی د لایحې مطابق خانان هم له لاسه ور کړي ثابتي شتمنۍ Fixed assists کښي څه برخه ولري، ځني غصب او اوپخوانیو نو کرانو یا بزګرو ئې په لنګوټو سره د ځانونو له پاره ګز او پل کړې

ولسي ملاتړ

د حاکم ګوند د (کور، کالي ،ډوډۍ) شعار د انقلاب تر مخه هغه خبره وه چي نژدې تر ډېره ئې غريبي طبقې د عملي لاسته را وړلو انتظار ايسته ، ولي کله چي عملاً د دې پروسې پلي کوونکي را ميدان ته سول د ريښتوني حقيقت پر بنسټ نه ،بلکي د خپل طبقاتي او کمونيستي مفکورې د پلي کولو په موخه ئې داسي يو جريان ترکار لاندي ونيوي چي تر تحليل ئې احساسات پياوړي وه ، خو دا احساسات داسي نه وه چي په يوه مثبت بنسټ کي رهبري سي دا احساسات صرف د يوې کلکي عقدې پر بنسټ ولاړ وه چي دسړولو له پاره د نور محمد ترکي د مفکورې هغو پلويانو چي ډېر وختونه ئې په ځينو محروميتونو کي تير کړي دا فرصت ئې ځانته يوه ښه موقع وبلله دې کړني پس له څه مودې د حکومت پر نفوذ منفي اغيزه څکه وښندله چي امتيازات ديوې ځانګړې طبقې له پاره سول هغه طبقه چي په حاکم ګوند کي به ئې غړيتوب اخيست.

ولسي مقاومت او چريکي عمليات

د محمد داؤد خان د رژيم تر سقوط وروسته د مرګ تور ټغر په ښکاره ډول په افغان کهول کي هوار سو او پر دې هيواد ئې د توري شپې د تورتم خپې خپرې کړې سره تردې چي د خلق ګوند چي واک ئې په لاس کي ، خو په ګوند کي فردي مسؤليت نه احساسول. د مړيني د کچې ګراف ډېر لوړ کړ د ((ملا ، سيد ، خان)) په نوم د پر نفوذه خلګو مړيني د فيوډال په نوم د سرمايه دارانو يرغمل نيونه ، د اخواني په نوم د انسانانو وژنه يو عام مسلک او افغاني سيمه او د محبسونو در شلونه او مصلخونه وګر ځېدل ، دې کارونو د دولت په وړاندي د عامه ولس غوصه را وپاروله. په لمړي سر کي چريکي عمليات د محدودو کسانو لخوا پيل سول چي وروسته د هيواد ترګوټ ــ ګوټ پوري وغځېدل.

توره بوړه او پکتيا

سره تردې چي ولس د خلقي کودتاه تر بر ياليتوب وروسته لا په لمړيو شپو کي ارامي وه ولي د۱۳۵۷المريز کال د ثور پر۱۰ نېټه د پکتيکا د ((زېروک)) په سيمه د خالد فاروقي او جلال اباد کي د ((شهيدأدم خان)) د جبهې د أمر شهيد فضل الربي مشهور په ((زاهد ابراهيمي)) په مشريو د۱۳۵۷د ثور پر ۹ نېټه د خلقي حکومت په وړاندي پاڅونونه وسول يو کال وروسته د مولوي جلال الدين حقاني او د جلال أباد په توره بوړه کي د اروابناد مولوي محمد يونس خالص په مشرتابه عملي پاڅونونه وسوه .

د۱۳۵۷ د ثور د۹نېټي يوه ورځ وړاندي د افغانستان په ګوټ ـ ګوټ کي د دولت پرِاضد د((انجنيرحکمتيار)) حزب اسلامي د سازمان لخوا د پاڅون او جهاد اعلاميه د شبنامو په توسطه د اميراعتماد دانشيار ، شهيد قيام الدين او ..... لخوا • خپره او ولس ئې اسلامي او ملي پاڅون ته وهڅاوه د پاڅونونو دالړۍ سيموــسيمو ته پراخه او حفيظ الله امين د حکومت د سقوط تر پايه چي د خلقي حکومت نژدې شل مياشتي ئې په برکي نيولې ٤٠ ځلي پاڅونونه وسول.

يو په بل پسې د اروزګان ، کشم ، او خاکرېز ولسواليو سقوط وکړ په هرات •کي عمومي پا څون ته زمينه سازي وسوله د نور محمد ترکي د رژيم او د هغه د بې تجربې ځوانانو د

•وګک ((جنګک افغانستان وشوروي)) ۷۷مخ

•کـه څـه هـم دهـرات دپـاڅون پـه اړونـد پـه ځينـي ګونـدي کړيـو دا مسـئله دخپـل کـارکردګۍ پـر محـور را څرخـولې او پـه دې اړخ کـي پـه هـرات کـي دجمعيـت اسـلامي وتلـي قومنـدان تـورن محمـد اسـماعيل تـه منصـوبېږي او پـاڅون دلوبغـاړۍ يـې جمعيـت اسـلامي بلـل کېږي حـال داچـي دا وخـت لـا دجمعيـت اسـاس نـه و ايښـودل سـوى دپـاڅون کوونکـو رهبـري داخوانيـانو پـه نـوم حـزب اسـلامي تـه منسـوبېدله ددې خبـري دادعـا دثبـوت لپـاره د کـار مـل ددورې دجامعـه شانسـي مضـمون پـه روايـت ددې پـاڅون تـر شـا دنومـوړي سـازمان لـاس وو پـه دې اړ ونـد لـه نومـوړي کتـاب څخـه يـو مـتن دي چـي وايـي ((انهـا ميخواسـتند ابتـدا در شـهر هـرات بعـدا در کابـل شـورش مسـلحانه را بـر يـا کنـد شـورش شـهر هـرات باعمـال وحشـيانه اې تـوام بـود کـه در جريـان يکتعـداد زيـادي از فعـالين حزبـي رهبـران ارګانهـا .... بـه شـهادت رسـيدند شورشـيان در

کاري اهلیت د نه در لودلو ددې تر څنګ ګوندي سختو شرایطو چې ټولني له عنعناتو سره ئې په دي وخت کي سرنه خوړ نوري ستونزي هم پسي را ولاړي سوې نه یوازي د هرات ولایت عمومي پاڅون بلکي ور سره جوخت د کابل په شور بازار او ... کي ولسي پاڅون او له هغوئ سره د دولتي پو لیسو پیوستون نور هم ولس ته د پاڅون زمینه برابره کړه.

په واکوال نظام کي خپل منځي شخړي

سره دې چي د روسانو له اړخه څخه د دې ګوند یووالئ را منځته سو، خو بیا هم تر پردې لاندي په دې ګوند کي سیاسي اختلاف موجود ؤ، خو د دې اختلاف پخوانی مهرې نور محمد ترکي او ببرک کارمل نه وه ، بلکي دلته په دې وختونو کي دترکي په عوض د کار مل په وړاندي د اختلاف مهره امین بلل کېده او د امین موجودیت په ګوند کي دننه کار مل ته لویه ستونزه وه ،امین په ګوندي اصولو کي د ترکي پشان ساده لوحه نه و، بلکي هغه د فزیک د یوه ډاکټر په توګه د تغیراتو په اووښتون کي د فزیکي ستراتېژیو ښه ماهر بلل کېده له بله پلوه ترکي ته بس د ددوئ د یوه مشر په توګه یوازي حمکراني مطرح وه او په نامه ګوندي مشر توب و. نور هغه دا نسواي ت حلیلولای چي د ده په ګوند کي د ده مهربان غړي د ده د ثور کودتا

حالکـه چنـد روز قـدرت در شـهر هـرات بدسـت د اشـت ...... سـازمان ارتجـاعي وفـراري بـه اصـطلاح ((اخـوان المسـلین)) کـه خـود را نـام حـزب اسـلامي را یـاد مـي کنـد ، دریـن امـر جـدیت وفعالیـت بـه خصوص از خود نشان داد)) وګک جامعه شناسي سوسیالیستي ۱۳۴ مخ .

دا چـي دهـرات پـاڅون بـه دچـا کـار نامـه وي پـر ځـایې پرېـږدو ،خـو ددې ورځـي دپـاڅون لمـړی تېـک یـوه کنـدهاري عسـکر چـي پـه مـامور علـي جـان یـې شـهرت در لـود او کنـدهار دشـنه ار غنـد دسـوخ چالا((شـیخ چالـاک)) دسـیمي دحـاجي محمـد ابـراهیم خـان تـوخي زوي ؤ چـي وروسـته دروسـي یـر غـل پـر مهـال پـه خـاکریز کـي پـه شـهادت ورسـېد تـر سـره سـو .پټـه دي نـوي چـي دثـور دبحرانـي جریـان او روسـانو دمقاومـت پـه وړاندي دنومـوړي مـامور علـي جـان د کـور دوو لـس تنـه نـور ځـوا نـان یـو پـه بـل پسـې دجګړییـزو عملیـاتو پـه تـر څ کي په شهادت رسېدلي دي .زما قران مل شخصي یادښت دنوموړي دکورنی له غړو څخه .

پایله د کوم متزلزل جریان پر لور بیا یي د دې تر څنګ د پر چم ګوند پلویان په دې خوښ وه چي د تر کي په دوره کي باید داسي څه تر سره سي څو د دوئ دحکمراني له پاره ښه زمینه برا بره کړي اما د امین په موجودیت کي بیا هم د دوئ واکنیونه په هغه وخت کي ناشونې وه .

کله چي د امین حکومت د روسانو له لاسه پرېووت، د هغه ډله ئې له واکه لیري او رسما ئې د افغانستان په سیاسي چارو کي مداخله وکړه ، د افغانستان پر حریم ئې یرغل وکړ او د افغاني قلمرو سیاسي ازادي او جغرافیایي قلمرو ئې لمغوتې یرغمل کړ ، د خلقي ادارې په عوض ئې ببرک کار مل واک ته ورساوه د ببرک کار مل په مشرۍ د پرچم ډلي حکمراني چي ازادو سیاست والو له یوه لاس څخه وبل لاس ته د پردیو په توسط د حکمرانۍ اووښتل وبلل ، اما د ببرک کار مل ، د هغه پلویانو او هغه خلقیان چي د امین له لاسه په تنګ وه دکار مل پلویان پاته سول چي د ځان په ګټه ئې له امین څخه د خلاصون یو مثبت حرکت باله پرچمیانو د امین د حکومت سقوط د روسانو دتداخل په نامه نه ، بلکي د خپل سیاسي نوښت په نوم وباله او نړیوالو ته دا ویناکوله چي امین په خپله د ثور انقلاب له پاره ضد عناصر او د خلقي دولت ضد وو لهذا اړتیا وه چي باید په ګوند کي د اصلاحاتو د را وستو له پاره په دباندي کي تصفیه تر سره سي.

د۱۳۵۸ لمریز کال دسنبلې پر ۲۷نېټه چي کله امین واک ته ورسېد د دولت په چوکاټ کي په ښکاره میدان ډېر ورته صفا ۇ د پرچمیانو لوړ رتبه چار واکي په خارجي هیوادونو کي د سفیرانو په توګه مقرر ول یائې مسکو ته پناه وړې وه او یا په داخل دمملکت کښې د امین د څارګري شبکې ((کام)) تر څارني لاندي د پر چمیانو پشان د نور محمد تر کي خلقي ډله چي مخکي ئې امین ته ((دصبح دم قو مندان))• لقب ور کاوه اوس ور سره په ټکر او دوئ د نورو ښئ لاسو مخالفینو تر څارني لاندي ول.

• پر دې اساس چي امین دثور دکودتاه دپیل پر مهال دخلق دیموکراتیک ګوند دنظامي کمېټې مشر تابه پر غاړه لرله او په هغه ورځ چي نومړي دانجنیر ظریف په توسط له خپله کوره نظامي افسرانو ته

له شاګرده څخه ستونزي

د امين ماهرانه کرکټر د تر کي پر زړه داسي اثر غور ځولئ چي خپله ترکي د امين او دده ((ترکي)) مثال د نوک او اورۍ پشان ياداوه او يا به ئې دوفا دار شاګرد په نوم هغه ته ذکرانښت خطاب کاوه، خو په وروسته کي په ګوند کي د امين خپل سري تردې حده ورسېده چي نه يوازي پرچميان ئې پرخلاف سول ، بلکي په خپله په ګوند کي د خلق ډلي هغه صاحبمنصبان او لوړ رتبه چارواکي چي د ثور کودتا پرمهال د ده په قومانده وه، په وړاندي ئې لاس په پاڅون پوري کړئ وو او س د ده خلاف وه د نومورې له دسيسو به ئې ترکي خبراوه د ترکي دا شکونه هغه وخت په يقين وا ووښتل چي کله نومورۍ د کيوبا څخه د راستنښت پر مهال په روسيه کي تم سو او بيا له شوروي اتحاد څخه د ترکي د را ستنښت او په مسکو کي د ترکي او کار مل تر منځه جوړي امين نور ودې ته و دراوه چي په ګوند کي داسي يو څه وکړي چي د سياست محور ئې د ده ((امين)) پر محور را وګرځي امين ته دکوتا کولو بهانه هغه وخت جوړه سوه چي په خلقي ارګ کي د تر کي لخوا هغه ته د مرګ دسيسه جوړه سوه چي په پايله کي ئې د ده په عوض سيد داود تړون• چي ځني خلګ ئې د افغان هنر مند احمد ظاهر [۲] قاتل بولي له منځه ولاړ.

وروسته د دې اختلافي ټکي دله منځته ورلو په موخه په ښکاره دروسيې د سفارت له لوري دوارو ((تر کي او امين)) ته مېلمستيا تر تيب سوه څو په ښکاره ډول د دوئ تر منځ جوړه

دپاڅون قومنده ورکوله ددې ګوند لوړ رتبه اووه تنه مشران دکابل په نظارت خانه کي دداؤد درژيم لخوا په توقيف کي ول پر دې بنسټ چي کو دتاه سهاري مهال را پيل سوه لهذاد((صبح دم قومندان)) لقب يې امين ته ورکړ او دهغه يې ددوئ په اصطلاح ددې نوي ابتکار مبتکر وباله ليکوال

• وګك ((داؤد خان دکي جي بي)) په لوموکي)) ۱۱۹ مخ

[۲] خو ځيني کسان داحمد ظاهر په ترورکي داود تړون نه بلکي دحفيظ الله امين دوراره عبدالله لاس بولي .

وکړي ، ولي په پټه کي په خپل روسان هم په دې خوښ نه چي د دوئ تر منځ دي جوړه وسي هغه په دې معنی د ترکي او امين ترمنځ جوړه د پرچم د ډلي د تجريد په معنی وو.

په بل اړخ کي روسان دا وخت پوه وه چي د دوئ تر منځ جوړه ځکه ناممکنه ده چي د امين لخوا د ترکي د ښار په موخه د هغه پياوړی ملګری سيد داؤد تړون چي د ترکي سرياور و د همدې ترکي لخوا له منځه تللئ و او د نوموړي مړينه خپله ترکي ته د يوه سرخوږي په توګه پاته ستونزه وه.

د دې خبري ثبوت دخلق د موکراتيک ګوند د مشرنورمحمد ترکي په هغه وروستي ليک کي لولو چي د۱۹۷۹کال د دسامبر په مايښين ئې خپل يوه پلوي ((شاګرد)) اکبري ته لېږلئ و ((زه بې وسه يم ، واک نه لرم او نه سم کولای اړين ګامونه پورته کړم . زه د شوروي اتحاد د پښې په راوړاندي کولو ژغورل کېدای سم ، خوشرګنده ده چي شوروي ملګري به ما ونه ژغوري ، ځکه هغوی بايد د امريکا غبرګون په پام کي ونيسي ، زه د زړه له کومي ګوند او ولس ته پالياله وم. ګرانه زويه ! که مويبا ونه ليدل .نو(دخدای په امان)

د حفيظ الله ((امين)) رژيم ۱۳۵۸ لمريزکال

د امين اوترکي تر منځ اختلاف له روسيې څخه وروسته ښرګند ېدو دواړه سپيني خبري ته ودرېدل په ګوند کي دننه د ترکي خپلواکو کړنو د امين تر پردې لاندي پلان ور بطي کاوه په دې اړوند ښاغلي هارون ليکي ((هغوئ په خپل منځ کي هم هيڅ ډول معيار او بشري اررښتونو ته ونه کتل ، د واکمنۍ د ګټلو له پاره هر څه ته چمتو وه د ۱۹۷۹ کال د پيل نه استاد او شاګرد يو او بل ته په زړه کي اختلافونه ورو- ورو را ښرګندېدل؛ بالاخره اختلافونه ور ځ په ور ځ ډېر سول ،حفيظ الله امين د ځانګړي واکمنۍ د تر لاسه کولو له پاره په ظاهرکي د ترکي سپين

ړري توب پلمه کاوه ، مګر په حقيقت کي د هغه له ساډګی نه په عذا ب ؤ)) • د امين واک ته درسېدو سره سم په هيواد کي بيا هم د غميزو په لړۍ کي کوم تغير را نغئ خپلمنځي حزبي مخالفتونه ، تعذيبونه او مقاومتونه روان وه.

د ۱۲زروتنو اعداميانو دليست خپرېدل •

د حفيظ الله امين واک ته په رسېدو چي د خلقي حکومت لخوا ۱۲زره تنه د هيواد پوه طبقه اعدام سوي وه په وزارت داخله کي ئې لست خپور سو چي له جملې ئې ۳۹تنه د کابل پوهنتون کدري غړي پروفيسوران ،ماستران ،ډاکټران اودلسانس ډګري لرونکي ،ورسره تر څنګ دپرچم دډلي ٤٧٠٠تنه غړي وه[۳] د پورته ډګريو لرونکي کسانو تر څنګ د١٤ پاسو او١٢ پاسو روشنفکرانو ١٢٧تنه چي د سازمان جوانان مسلمان سره دتړاو په طور په دې ليست کي شامل ول په شهادت ورسېدل يا مړه سول.

ښکاره تغيرات

امين د خپل رژيم د واکنمۍ پر مهال په خپل خطابو کي د ثور د کوتا له پيله د ملت په وړاندي را پيل سوي کړاوونه د ځنو کودتا چيانو اشتباهات بلل او ژمن وو چي د هغوی د مخنيوي له پاره ورځ په ورځ لاس پر کار روان او د ده په اصطلاح ئې شعار ورکاوه چي په دولت کي تصفيه روانه ده او د ځنو اصلاحات منځ ته راتګ د دې اصلاحاتو لړۍ هم په مطبوعاتو او رسنيو کي د توازن بر قرار والئ ښودل کېدئ په دې پر مختګ کي نه يوازي سوسياليتي افکار ، سريالونه ، فلمونه او نور تمثيلونه د مطبو عاتو او رسينو له لاري خپرېدل، بلکي ور سره تر څنګ غربي کلتور او ګاونډيو هيوادونو کوم څه هم ددوئ د رسنيو د پاليسي پر معيار بر ابر سول

• وګټ ((داؤد خان دکي جي بي په لو موکي)) ۱۱۷ مخ

• وګټ ((جنګ افغانستان وشوروي عامل پروفاشي جهان کمونيزم))

[۳] جنرال عبدالواحد طاقت په وينا ((دطلوع ټلويزيون ګردی مېز))

خپرېدل د دې تر څنګ په لمړي ځل په هیواد کې داکثریت ولس په ژبه د پښتني کلچر هغه حق چې تر ډېره تر پښو لاندې ؤ په بل اړخ دامیر شیرعلي خان د دورې د ممثل ریفورم تمثال د هغه په دوره کي په لړه سلنه دیادوني وړ برېښي .

د دې تر څنګ په سیاسي ډګر کي یوازې د هغه د سیاسي ډلي ټپلي روی کار کول هدف ته د رسېدو له پاره د امین سترا تیژي د دې وړ وه چي د خلګو توجه ځانته ور جلب کړي ، خو هغه درد چي له ولس سره وو د امین کړنو نسواې جبرانولای او د دې درد پر زخمونو لا غربي کړېو نوري مالګي ور پاشلې او خپلو حریفانو د کمونیستي بلاک په وړاندې د افغانانو مقاومت د ځان د خلاصون او د حریف د ماتي پیلامه بلله.

د باندني هیوادونه او دامین رژیم

د ترکي تر مړیني وروسته د روسیې د دولت لخوا هغه د نوي رژیم اود هغه نوي رئیس په نوم امین ته مبارکي وویله او هغه ئې د افغانستان د نوي واکمن او د خلق دموکراتیک ګوند د نوي رهبر په توګه ومانه حفیظ الله امین •د خپلي واکمنی په لړ کښي د یوه بارکتړ په توګه د امپیبازیس سیاست پلئ کړئ وو د خپل دولتي نظام د استحکام له پاره ئې د نړۍ دواړو

• دامین دوه لیکل سوي اثره ((دبر یالیتوب را ز)) او ((انقلابي لار)) که څوک ولولي او دپورژوازی په وړاندي که دهغه لیکني سرئ ولولي نو بیا به سړي متیقین وي چي افغان ستالین پخپله امین ؤ او په دې کي شک نسته چي ثور انقلاب په را وستو کي که امین کلیدي رول نه در لوداي نو ددې احتمال ؤ چي دثور کودتاه دي دتېي دکودتاه په شان له ناکامی سره مخ سي ، خو که دحکمرانی جریان یې څېړل سي نو دده خپلواکي یو بې ځایه کار بلل کېده او یا داچه په ښکاره به یې دا مخ پر ایښی ؤ امین د شهنشاه محمود ، شا زمان ، امیر شېرعلي خان ، امیر امان الله خان ، او محمد داؤد خان له خپلواکي توب څخه هم دادرس نه واخیستی چي نه به یې څوک کار ته پرېږدي او نه به دچا څخه کار پر مخ بوزي سره تر دې چي امین له نوموړو سره نه سي مقایسه کېدلای هغه په دې معني چي دنوموړي افغاني واکمنان دیوې خپلواکي مسلماني او افغاني فکري تیوري څښتنان ول او دده فکر بل شانته ؤ لیکوال

مادي ستروځواکونو واکمنيو ته د دوستی لاس ور اوږد کړ• هغه سره له دې چي د محمد ظاهر خان د دولت په وړاندي د پاڅونيانو يوه مهره بلل کېده ، اما د خپل واک په دوره کي ئې بيرته اړ وو چي د توازن د برقرارولو له پاره بيرته د محمد ظاهر خان پاليسي د خپلو دولتي اساساتو په لړکي پلي کړي چي هم غربيان او شرقيان دواړه په موزون ډول سره وساتي ، مګر دا وخت د هغه وخت له اړيکو سره ډېر توپير درلود، په هغو شپو کي افغاني ټولني يوملي پرشاهي ستنو ولاړ دولت درلود.

که څه هم دا وخت دجمهوري دموکراتيک په نوم دولت موجود وو، خو د ترکي د دورې څخه په ميراث د دې هيواد سياسي اودباندنی سياسي پروسه پر کمونيستي اوسوسياليستي نورمونو ولاړه وه دې پاليسی د هغه دا رژيم ته نجات نه سوای ور کولای .

د ځنو سياسيونو د نظرياتو پر بنسټ امين غوښتل چي د ملي قوت پر ستونو ولاړ يو خلقي دموکراتيک دولت را منځته کړي چي ستراتېژي او قانون ګذاري ئې کمونيستي وي ، خو رهبري د روسي رهبرانو له جوغه ګوښه او په دې سره د پخوانی چکسلواکيې د مشر چايسيسکو ،کيو با د مشر فيډرالکاسترو او د عراق د مشرصدام حسين پشان ئې کمونيستي دولت د ملي حاکميت په فورم کي غوښته حال دا چي په موقعيتي لحاظ افغانستان ، چکسلواکئې او ...هيوادونو په پرتله تر يوې اندازې توپير در لود .

افغانستان د منځنی اسيا ټولو هيوادونوته د دروازې شکل درلود دې کارته که د وخت ډېر سياسون خوشبينول او امين ئې د يوه افغان کمونيست په توګه باله خو پر چم پلوه کمونيستانو هغه د فاشيست په نوم باله او دوئ به ويل چي امين په کمونيزم کي د هټلري نظرياتو څښتن دي د دې سره ـــ سره چي نوموړی د روسانو سره پيوست ملګري له هر ځومره چالاکی کار اخيستی هر ځومره د خپل استقلاليت په ثابتولو سره د کمونيستي او کاپيتليستي هيوادونو څخه په ښکاره د مرستي غوښتل وه .

•وګوری :دحفيظ الله امين اثر دبرياليتوب راز

ور سره تر څنګ ئې څو ځلي تر پرده لاندي د امریکانو څخه خپل د ژغورني په ملحوظ د مرستو غوښتني وکړې ، خو د هغه دې ملاقاتونو کومه پایله ور نه کړه تر هغه زیات پورته یادو سوو دوو بلاکو نو استخباراتي شبکې ((کي جي بي)) او ((سي أي اې)) ډېري فعالي وې چي د امین ټوله څه ئې له نژدې څارل روسانوته د امین د ریاست دوره اړینه وه ، خو د کمونیستي انقلاب د ساتني په موخه ئې په ډېر څه په افغانستان کي خپل د را منځته سوي رژیم له منځه تلل نه خوښول او د دوئ د پلوي واکدار رژیم سقوط ئې خپل رکود باله امریکایانو هم نه غوښتل چي په نه څه په داسي جال کي راګیر سي چي په نیغه له روسانو سره ټکر وکړي چي لا ډېر ورته وختي ؤ کمونیستي بلاك جوړ او له هره اړخه مجهز بلل کېده، ولي امریکایان د روسانو غوندي په سیمه کي د یوه ټاکلي محوطې لرونکي امپراطورۍ ښتنان نه وه. هغې یوازي د پاکستان هیواد له سیاسي همږغي توبه د روسانو په وړاندي د اوبو خړولو کار تر سره کاوه یا به دا لامل ؤ چي امین ته امریکایانو لاس نه ور کاوه او یا به ئې په امین باور نه در لود .

د امین په اړوند د هغه د کړانده سیاسي پروسیجر په اړ وند بیا ځني سیاسیون په دې نظر دي چي امین کمونیست نه ،بلکي هغه خپله د امپیریالیزم یوه سیاسي مهره وه چي د روسانو په را منځته کولو کي ئې لوی رول ولوباوه . د دې دواړو قوتونو په لړ کي را ایسار امین تر منډو ترړو وروسته تجرید سو چي وروسته ئې له خوار ځواکیه د پاکستان هیواد ګریوانه ته د دوستۍ لاس ور اوږد کړ .

د کودتاګانو هیرو

له خلقه د پرچم ، ستم ملي د ګوندونوبېلوالی ، په دریم پړاوه کي په ګوند کي د ډاکټر محمد کریم زرغون مړینه، په څلرم پړاو کي دانتقادیونو شړل ، په پنځم پړاو کي داکبرخیبر مړینه ، په شپږم پړاو کي د ترکي د مشرتابه په دوران کي د کارمل په پلوي د پرچمیانوټکول او خارجي هیوادونو ته دهغوئ شړل او په اووم پړاو کي بلاخره پر خپل استاد ترکي باندي د هغه برید ټول هغه څه وه چي په ګوند کي ټولو ناراضیانو یز پړه د امین پر غاړه ور اچوله او همدا دی ئې په

يوه اړخ کي دګوند ټوټه کوونکی باله زماپتمن پلار حاجي عبدالحميد کاکړ چي د اسلامي سياست په پلوي ئې د وخت معاصر سياست او د هيواد اوضاع له نژدې څارله ما ليکوال ته وويله :

((امين د خدای پرتوره ترخه يو هم نه پرېښاوه نه ئې اخوانيان پرېښوول او نه ئې نور ، د دوی دګوند په وړاندي چي کومي ستونزي رامنځته سوې دېرو ګونډي غړو ئې پړه دده پرغاړه ور اچوله او هغه ئې مکار امين يا((امين ميرغضب)) باله))

دې پورته يادو سوو کړنو په ګوند کي د هغه پلويانو هغه ته دګوندي تصفيې د هيرو لقب وکړی و.دې کړنو هغه له انتقام اميزه کړنو سره مخ کړ،کله چي ئې افغانه واکمني پرغاړه واخيسته هماغه و چي د تېرو يادو سوو کړنو په دام کي په خپله راګير سو چي بيله خپل کاري ټيم څخه نور هيڅوك نه وه ور پاته.

ايډياليست،فاشيست ،کمونيست که امپيرياليست امين ؟

پرچميانو چي کله واك تر لاسه کړ هغوی ادعا وکړه چي امين نور هيواد د توري ارتجاع په خوله کي ورکاوه او د اخوانيانو سره ئې سازش کاوه هغوئ په دې اړوند وايي ((همچنان مطابق به نقشه وفيصله ارتجاع ، امپيرياليزم ونماينده ګان شان چنين تصميم ګرفته شده بود که دفعتاً بعد از کودتا از تمام دستا ورد ها وشعار های که انقلاب ثور پيش کشېده بود بطور قاطع وجدي انحراف صورت ګرفته وحزب دموکراتيك خلق افغانستان براي ابد محوه ونابود شود در پلان به اصطلاح ((دولت جديد افغانستان))اجنت سر سپرده سياه يعنی امين بمقام رياست جمهوري ،ګلبدين حکمتيار صدر اعظم ، ومحمد يعقوب به حيث وزير دفاع تعين ګر دد)) •

په دې اړوند نور و عامو سياستوالو هم ورته نظر درلود وروسته بيا تر پايه دا سي موثق اسناد را منځته نسول چي پر نوموړي ائتلاف دي ټکي پر ټکي رڼا واچوي د حزب اسلامي مقاماتو هم د دې خبري څخه انکار کاوه په دې اړوند د دې ګوند دمنځنۍ کچي يو غړي قومندان حاجي اسد الله ((محمد شفيق)) وايي چي((په هغو شپو کي ګوند ي پريکړي منظمي وې،ځکه چي

• دکارمل درژيم دمتوسطي تعليمي دورې تعليمي کتاب ((جامعه شناسې)) ١٣٧ مخ

مورړ د یوې جبهې په وړاندې مقاومت کاوه چې هغه دخلق دموکراتیک ګوند رژیم ؤ زمانه په یادېږي چې داکار دي تر سره سویوي ، ځکه چې زمورږ رهبري په هغه شپوکې ډېره فعاله وه اوخبره به ژر په تنظیم کې خپرېدله)) که د پر چم سازمان د پورته جملاتو څرګندوني ومنل سي نو پایله به له دوو خبروخالي نه وي هغه په دې معنی چې امین په هغه وخت کې د ولسي مقاومت دمشرتوب دځښتن حکمتیار په شان بل لوی رقیب نه در لود او په جال کې د هغه درا ګیرولو لار به ئې ترټولو همدا غوره سنجولې وي چې خپل رقیب یو ځل را منځته او بیائې په خپل سرنوشت پسې واستوي یا به دا سي ؤ چې امین نور هغه د پخوا امین نه وو هغه به په خپله ستراتیژي کې تغیر را وستئ و او د دې لاري به ئې ملت ته ځان ور نژدې کاوه د وخت د یوه ځوان سیاستوال په توګه د حکمتیار خطا ایستنه هم ډېره مشکله وه چې د امین په لومه کې را ګیر سویوای.

په دې اړوند داؤد خان دKGB په لو مو کې لیکوال وایي ((امین هڅه وکړه که اقلاً دیوشمېر مجاهدینو سره لار واخلي ، د انجنیر ګلبدین حکمتیار اتلس کلن ورور پلار او تره ئې بندیان کړل چې هغه وسولي ته اړ کړي، ځنګه چې داونه سوه هغه ټول ئې شهیدان کړل)) ، سره له دې چې پرچمیانو هغه په دې تورونو تورن کړي ؤ ډېر سیاست وال په دې نظر دي چې امین افغانستان ته د روسانو د راتګ په ارتباط کومه پرېکړه نه ده کړې ، خو د دې خبري په وړاندې دروسي قومندان ((بوریس ګروموف)) خبره که را وړاندي کړو نو بیا ، خو امین د ترکي په شپو کې هم روسانو ته د راتګ بلنه ور کړې وه.

تر دې وړاندې له امریکایانو هم د امین غوښتنه د ښاغلي هارون له نظره چې وایي ((امین ځانګړي واکمن سو ، تر ټولو لمړئ ئې دارګک دتوطئې په تور له کابله دروسیې سفارت دغړي ابلوف او روسي سفیر فوزانوف دایستلو غوښتنه وکړه.....ځني سیاسیون په دې نظر دي چې دامین نیشنلیستي او فکري ازادي د روسانو خوښه نه وه د خلقیانو او پرچمیانو په ټکولو کې هم روسان

ځني ګيله من وه •)) دا ګړنه يوه بله معمي ده او بس تحليل ګر پر درې لاري دروي نوو رمعلوميږي چي امين د کارمل د ډلي په اصطلاح فاشيست ؤ• ، دروسانو دفتوی پر بنسټ چي ويل به ئې ((فعاليت اجنت سي ، اي ، اې حفيظالله امين بعد از انقلاب ثور)) امپيرياليسټ بلل کېدئ، د امريکايانو په اصطلاح ((افغان سټالين))• او که دعامو په اصطلاح ګورو نو يو جابر واکمن ؤ•

د دې ټولو سره سره نوموړي يو ځاي بايد له ياده ونه غور ځول سي هغه په دې معنی چي د هوتکي دربار او شېرعلي خان تر واکمنۍ پوري د ملي فرهنګ او ملي ژبې((پښتو)) دتر ويج له پاره نوموړي هغه څه په در بار کي وکړل چي نورو در باري واکمنو ندي کړي   د امين دوره که وکتل سي د افغانستان په سياست کي هغه يوه د پام وړ دوره ده چي د روسي او کپيتليستي ابرقدرتونو د مماس دنقطې حيثيت ئې درلود

د امين دا ګړنه روسانوته په دې دمنلو وړ نه وه چي دافغانستان موقعيت روسان په ښکاره او پټه اړ کول،خو دامين په مو جوديت کي هغوی نېغ په نېغه لښکر کښي نسوای کولای سره له دې چي امين له سياسي پلوه لکه خلګو چي تحليلاوه تر هغه زيات سياست مدار و،لکن په نظامي چارو کي هغه لکه څنګه چي ښائېدل په هغه شکل وړ تيانه درلوده ،د دې نه وړ تيا له امله ئې لويه تېر وتنه هغه مهال وکړه کوم وخت چي نوموړي د روسي نظامي ديپلوماتانو د مشورې په لړ کي د دولتي رياست له مانۍ ارګ جمهوري څخه د تاج بيګ تپې ته نقل کړ او بيا په همغه ځاي کي له منځه ولاړ.

• وګ ((داؤد خان دکي جي .....)) لمړئ چاپ ١٢١ ــ١٢٢ مخونه

•کله چي کار مل واک ته ورسېد پخپله لمړۍ بيانيه کيې وويل ((

•وګ ((جنګ افغانستان وشوروی)) ٧٩مخ

• وګ لويــه جمهــوري ديموکراتيــک افغانســتان ٤ ٦ ٣ ١کــال ١٠٢ مــخ د((انجنيرعصــمت اللــه مســلم دوينــا متن))

یو ځل بیا د مماس ټکی

سره له دې چې د ترکي شپاړس میاشتنۍ دوره هغه دوره وه چې ملت ئې ټول په تزلزل کي واقع او کړايي کي وايشاوه ، خو نړیوالو په ځانګړي ډول روسانو او امریکایانو ته د ځانګړي اهمیت دوره نه بلل کېده ،ځکه چي روسانو نوره د افغانستان په اړوند ساه اخیستې وه د خپلو حریفانو په وړاندي یوه مهره مخ ته تللي وه او نور ئې د خپلو پلانونو د عملي کولو له پاره طرحي ترتیبولې ، عربي او غربي نړۍ هم نور زړه ته تېره کړیوه چي په افغانه ټولنه کي په ډېر څه او ډېر وخت نوي بدلون نسي را تلای خو د امین په واک نیونه او په ښکاره ډول د پرچمي کمونیستانو ترټني او د روسانو سره د معمولي سر ښورونې انګېزې نړیوالو ته دا موقع په لاس ورکوله چي د روسانو په وړاندي د تحرک قوه نوره هم پیاوړې کړي.

روسانو په دې اساس چي هغه نور د دوی لاسپوځی نه باله او امریکایانو هغه د یوه مکار په توګه پېژانده لهذا د دواړو د سترګو تور ورته پر تندي وه روسانو په خپل تاکتیک کي تغیر راوستل غوښتل، امریکایانو د مقاومت پیاوړي کېدل پایله پردې سوه چي دواړو خوا ؤ د امین په دوره کي پر افغانستان د خبټي اچولو مستقیم یاغیرمستقیم تکل در لود او دې مهال د دې شرایطو او د نړیوالو ابر قدرتونو د سیاسیتونو په مغایرت سره بیا هم د امیر شېرعلي خان دورې ته ورته واقعات را منځ ته کول کوم چي په هغه وختونو کي نه د روسانو خوښ و او نه هم د انګریزانو او دا وخت امین نه دروسانوو خوښ و، نه دامریکایانو، نه هم په ملګرو ملتونو کي د وېټو د حق لرونکو هیوادونو اونه هم د فولادي عزم لرونکي ساده لوحه مسلمان افغان ملت خوښ و.

وروستۍ سلګۍ

څو چي په وروستي ځل په تپه تاج بیګ کي له منځه ولاړ دا چي څنګه له منځه ولاړکېدای سي په لیکلو ئې دا ستانونه او کتابونه ډک وي ، خو وروستۍ شپېي که د نوموړي یاده ونه باسو ډېري د افسوس وړ وې هغه په دې معنی چي د ده دباندنیو دوستانو ئې نه یوازي ملا ور ونه تړله ،

بلکي برید ئي پر وکړ او له منځه ئي یووړ د خپل کمونیست ګوند ناراضه غړو ئي د قاتلانو ملا ور وتړله ، ولس ئي په وړاندي د عقیدتي دښمنانو (مجاهدینو)تر شا ولاړ و.

توره کودتا

په افغاني کمونیست ګوند کي دننه د هغوئ په اړوند ډېر خلک په دې نظر دي چي روسان دکار مل په بلنه او د پرچمیانو په غوښتنه کابل او بیا افغانستان ته راغلي او په دې اړه پر هیواد د سودا کولو دمعاملې پړه د پر چمیانو پر غاړه ور اچوي چي رښتوني ثبوتونه همدا خبره مني او ډېر شواهد پر لیدل کېداي سي، خو د ځینو خلکو په اند په خپله ځینو خلقیانو هم دا غوښتل چي باید روسان د دوئ د ملاتړ له پاره افغانستان ته راسي یو د دې خلکو څخه د روسي لښکر قومندان بوریس ګروموف دي چي وای د هرات د پاڅون پر مهال ترکي زموږ څخه د اسلحې او عسکرو غوښتنه وکړه.

بل تن چي اوس په دې نړۍ کي ژوند نه لري هغه په کندهارکي دخلق دګوند تیوریکل ښوونکی چي په مولنا محمد کبیر مشهور ؤ ویلي وه ((که موږ ډېر مجبور سو او انقلاب له خطر سره مخامخ سي توره کودتا کوو او توره کودتا د روسي لښکرو درا غوښتلو په معنی ده چي زموږ مترقي انقلاب ته به نجات ور بخښي)) ،خوکله د رشتیا میدان راغئ نو د خلقیانو لخوا د توري کودتا کولو په لمړي ځل کار ونه کړ او دکارمل تر راتګ پوري وځنډېده .

دروسانو راتلل ،که راوستل؟

د روسانو راتګ افغانستان ته د دوئ د مخکنیو اهدافو په نظر کي لرلو سره حتمي وو، که دا مهال نه وای نو کېدای سوای څه موده پس افغانستان ته را غلي وای دوئ د افغانستان د نیواک له پاره له دوو نیمو سوو کلونو څخه مخکي د خپل یو واکمن ((پیتر کبیر)) مفکوره په یادښت کي لرله چي د هند بحر د نیوني په موخه باید ټول اسیا نشین هیوادونه د دوئ تر ولکې لاندي راسي چي د هند د بحر او روسیې ترمنځ پراته دي د دې کار د ترسره کېدو له پاره لا څه چي د

خليج هيوادونو چين او جنوب شرقي او جنوب غربي هيوادونو ته د يوه چوك په توګه افغانستان مطرح هيواد وو چي مخکي لا د تاريخ په اوږدو کي د ورېښمو د لاري په نوم ياد سوى او تل د اروپايي او منځنۍ اسيا د هيوادونو له پاره د لاري اساسي نقطه بلله سوې وه.

په بل اړخ کي په سيمه کي د افغانستان د هوايي او زميني خطوطو عوايد لاسته را وړل هم هغه ګټه وه چي بايد روسان ئې د ځان په نفع وکار وي. کاني زېرمي د هغوئ استخراج ، او...... هغه څه وه چي روسانو ته ئې د اقتصادي پياوړتيا او مځکنۍ پراختيا له پاره ډېر څه په لاس ورکول ، خو د دې ټولو سربېره افغاني حکامو ته ښاييدله چي د دې هيواد د Geo Strategic مو قعيت د ساتني له پاره ئې داسي يوه Political سياسي لاره غوره کړې واى چي د خپلو ملي ارزښتونو د ساتني له پاره ئې کار کړئ واى ، ولي افغان چارواکي د يوه داسي اوږد مهاله پلان لرونکي نه وه چي دا هيواد په سياسي لحاظ د اميرعبدالرحمن د دورې غوندي د شرق او غرب د امپراطوريو تر منځ يو د توازن نطقه وګرځوي او د هغه زوى اميرحبيب الله خان د عنعنوي لويي جرګې له لاري د همدې هيواد بېطرفي ته دوام ورکړي .

دا وخت د دې په اړوند له افغاني چار واکوستره تېروتنه هغه ګڼئ وسوه چي دوئ بهرنيو هيوادونو ته ځوانان د سکالرشيپونو او بورسونو په موخه ولېږل هغه په دې معنى چي نوموړي افغاني ځوانانو له شوروي اتحاد ،جرمني ،امريکې ،مصر او...هيوادونو څخه د دې په عوض چي مسلکي لاسته راوړني ولري او د دې هيواد په ابادى کي کاروکړي په عوض ئې پردۍ مفکورې دې خاورې ته را وړې چي نه يوازي شوروي لښکروته ئې په افغا نستان کي د يرغل زمينه برابره کړه ،د ثور ناوريني کودتا وسوه ، بلکي د شوروي اتحاد تر وتلو وروسته ستري هيلي په اوبو لاهو سوې ور سره جوخت ئې دا هيواد په سلګونو کلونو له صنعتي او انکشافي پلوه تر شا وغور ځاوه که چيري د دې په عوض چي دا کار ونه سوي واى د دې په عوض تر دوهمي نړيوالي جګړې وروسته دجاپان هيوادله صنعتي او په ځنو مواردو کي په مثبت اړخ کي د هغوئ له ملي تګلارو متاثرسوي واى هيواد ئې په صنعتي لحاظ پرخپلو پښو د رولئ واى او د عراق د

دولت پشان ئې دحسن ابوبکر او اروابناد صدام حسین غوندي په مشرۍ د باندني علمي متخصصین خپلو پوهنتونو ته را غوښتي او دلته ئې د خپل دولتي سانسور ترڅارني لاندي د هغوئ تدریسات تعقیب کړي وای

داسي به نه وای سوي او د شوروي اتحاد د پراختیاپر مهال ئې د پاکستان هیواد اوسنۍ تګلاره پلي کړي وای یوازي له تورغونډۍ ، حیرتان ، او شېرخان بندرونونه نیولې تربولدک او طور خم پوري پر ډامبر شورویانوته د ټکس په توګه لار ورکړې وای .

ډېره اسانه وه چي تپل سوې جګړي به له افغانستان څخه نورو خواوو ته نقل سوې وای او د سرو قرباني به نه رامنځته کېدل ، ولي د دې ټولو کارونو سربېره دا چیروسان دلته راغلل په هغه وخت د سیمي قدرت هغوی د خپلي پالیسۍ مطابق ځان همداسي عیار کړي و چي دلته باید د مخکنۍ خبري په تائید را سي، خو روسانو د خپلوټولو هغو اهدا فو په در لو دلو سره چي د سیمي په سطحه ئې لرل افغانستان ته را تګ د ملل متحد د منشور د۵۱ مادې په ثبوت یو حتمی کاروباله د خپل یرغل له پاره ئې د دوئ په اصطلاح ډېري منطقي خبري او مادې وړاندي کړې .

هغوئ وویل : موږ افغانستان ته ځکه راغلو چي په همدې هیواد کي وکولای سو د ثور انقلاب د رهبرانو په بلنه همدلته د ثورانقلاب پایښت ته تکیه ورکړو او پرېنږدو چي په افغانستان کي د ثور کودتا پر ضد چینایي او امریکایي هیوادونه خپل نفوذ مخ پر وړاندي بوزي او سباته د افغانستان د خلق دموکراتیک دولت منافع له ګواښ سره مخ کړي ، ولي په دې دلیل کي دوئ په خپله ترسوال لاندي راتلل چي که داسي وي نوئې، ولي بیا د کابل د حاکم رژیم متحرک سیاس امین له منځه یووړ سره تردې چي د روسانو هدف افغا نستان او په دې کي شک نه و چي دوئ دي د خپلوپوره امکاناتو په در لودلو پرافغانستان برید نه وای کړئ .

ځني سیاسیونو بیا افغانستان ته د روسانو راتګ خپله د دوئ هدف نه ، بلکي د هغوئ د حریفانو (امریکایانو) جوړه طوطیه بولي او وایي چي دا امریکایان وه چي دوئ ئې د سریښنو په

کاشین کي را ګیر کړل•ولي خبره چي په خپله د خلق دموکرا تیک حکومت په پالیسي پوري تړاو لري هغوئ د انقلاب څخه په لمړیو ورځو کي پر خپل ځان بسیاینه نه در لوده په بل اړخ کي د افغانستان په کمونیست ګوند کي د امین خپل سریو هغوی دې ته اړکړل چي افغا نستان ته راسي .

دروسانودراتګ اړوند نړیوال غبرګون

د امین د له منځه تګ وروسته پرافغانستان د روسانو تجاوز کورني او د باندني غبرګونونه راڅرګند کړل دې کار په اړخ کي د افغانستان مجاهد ولس د دوئ پرحریم د روسانو تجاوز و خروښاوه ، بلکي په اړخ کي نړیوالو د خپلو منافعو د ساتني په موخه د ملل متحد او امنیت په شوري کي متفرقي نخښي ودر لودلې او له دې هیوادونو نه ۸۵هیوادونو پر افغاستان دروسانو تجاوز رسماً وغانده او له افغاستانه د هغوئ د سمدستي وتلو غوښتنه ئې وکړه ۱۹هیوادونو د روسانو موجودیت په افغانستان کي مشروع او د افغان مقتدر حکومت د ساتني له پاره تائید او دا ئې د ملګروملتونو دمنشور د۵۱ مادې له مخي مشروع کړنه وبلله ۱۲ هیوادونو ممتنع رایه ورکړ او ملګرو ملتونو پر افغانستان د روسانو د تجاوز په موخه د پرېکړې پرمهال ۵ هیوادونه په دې غونډه کي نه وه حاضر.

• وګ دسلیګ هریسن اثر ((حقایق پشت پرده افغانستان))

د ببرك ((كارمل)) دوره ۱۳۵۸ــ۱۳٦٥

پر افغانستان د شوروي يرغل پر مهال داسي افغاني سياسي او غير سياسي څېره به نه وي چي ياڼې د كار مل له نامه نه وي اورېدلي او يادي ئې نه وي پېژندلئ موږ بايد پرعمومي چوكاټ وږغيږو او شخصي تېري څخه د ژورناليزم د اصولو سره سم تيرېده وكړو .

په هر صورت تر امين وروسته د روسانو لخوا د هغه انتخاب په دې اساس نه وچي د ولس په ملا تړ د افغانستان ولس مشر سوئ دی ، بلكي روسانو اړتيا درلوده چي دا سي يو څوك با يد ولري چي دوئ ئې د سطرنج د مهرې په توګه وكاروي ، ځكه ئې نوموړی د دې دندي له پاره په افغانستان كي يو وړ څوك وټاكه ترڅو وكولای سی د هغه انقلاب مشرتابه په غاړه و اخلي كوم چي د خلقيانو په لاس را منځته سوی او دا مهال ئې د روسي قوتونو تر پوښښ لاندي په افغانستان كي ساتنه كېده د هغه د انتخاب په مورد اړوند روسئ جنرال بوريس ګروموف وايي :((ښكاره ده چي د شوروي اتحاد د استخباراتو د دولتي كميتي (ك ج ب)) د۱۹۷۹ ميلادي كال په پای كي د افغانستان د نوي مشر په توګه دكار مل په ټاكلو سره لويه خطا كړېده دې سازمان نه غوښتل چي په خپله دې خطا اعتراف وكړي •)) د پورته خبري په رايادېدو سره ؛ سره له دې چي بوريس ګروموف دا يوه خطا بولي دا په خپله د ګروموف خطا ده چي دكار مل په اړ وندئې بيا نوي.

•سرې لښكري په افغانستان كي ۳۲۰ مخ

هغه په دې چې شورويانو امين هم ځکه وواژه چې د سر سختانه کمونيستي توب ترڅنګ هغه يوځيرک اونه تېرايستل کېدونکي څوک و •که روسانو دا ځل بيا هم د امين پشان پرځان حاکم څوک را منځته کړئ واى بيا د دوى له پاره ستونزه وه، بلکي هغوئ پر ځان باندي د حاکم شخص په عوض پرځان د خوښ او جاطلبه انسان ته اړتيالرله چي په دې سره ئې کولاى سواى د هغه د تطميع کولو له پاره پر هغه هرڅه تپلي واى او د تطميع کېدو ترڅنګ ئې د انحراف په صورت ګوابښاوه چي دا په خپله د أزادو ولسونو د ايلولو له پاره د سټالين اولينن دکمونيستي افکارو زېږنده وروستى حربې وې.

کارمل د خپل اقتدار پرمهال امين د امريکې جاسوس ،د ثور انقلاب د مؤسيس او رهبر نورمحمد ترکي قاتل ،له سا مراج پلوه هيوادونو سره په سازش کولو تورن کړ.

کار مل دنوموړي په اړوند يو کال وروسته د حزب دموکراتيک خلق افغانستان د برياليتوب په دوهم کال د خپل حاکميت په لمړئ وييناکي وويل (درست دوسال قبل خلق نجيب و ازاده افغانستان صفحه ئي جديدي از تاريخ پر افتخار خويشرا ګشود.....شوراى انقلابي و حکومت جمهوري دموکراتيک افغانستان به مسائل مربوط به سياست خارجي کشور توجه دايمي داشته وهمه کوششهارا انجام ميدهند تا براى رشد وتکامل انقلاب ما حصول و اهداف وارمانهاى انرا بهترين شرايط و اوضاع مساعد بين المللي تامين ګردد)• ولي کارمل دا ټول يوازي د يوه هدف له پاره کول چي د ده له پاره ئې ګټه لرله •هغه د خپل اقتدار د ساتلو په غرض له هيڅ نه مخ نه اړاوه يو ځل بيا بوريس ګروموف :((په واقعيت کي همدا سي وه پر کار مل نه خپلو انډيوالانو ، نه ولس او نه زموږ سلا کارانو باور کاوه هغه د لوړي کچي عوام غولوونکي او

• پـه کمـونيزم دهغـه داسـتقلاليت پـه اړونـد وګـورئ ((کـي جـي بـي پـه افغانسـتان کـي)) ١٠٥مـخ دواسيلي متروخين اثر

•وګ بيانيه ببرک کار مل سال ١٣٥٨ثور

•وګ دکارمل وينا د()کال چاپ جيبي کتاب

فریکسون باز وو هغه د انقلابي جملو تر شا د پټېدو سخت مهارت درلود دغه استعداد ده ته دا وس ور کړئ وو چې ځان د ځان لاربنود کړي))• د دا سي کس اړتیا اړینه وه چې روسان ئې باید په خپل قشرکي وساتي او د ده له نامه تړولي هغي بر نامې چې روسانو لرلې باید پلي ئې کړي .

د نومورړي په دوره کي داسي مسایل پېښ سول چي تاریخ به ئې په ډېرخه هېرنه کړي د عوام غولوونکي او بادار غوولونکي ترخنګ د ډاکټر نجیب ، او امین په پرتله ډارن و نومورړی تر پایه په دا سي حال کي چا ونه لید چي د جګړې په معرکه کي وي، صرف څو ځله ولس ته د ځان ښودلو په نیت د کابل ښار ته را ووت او دوو درو ولایتونو ته ئې په داسي حال کي سفرونه درلودل چي، د همغه ولایتونو له قول اردوګانو د باندي راونه ووت .

نومورړي د روسانو په موجودیت کي بیاهم خپل حکومت خپلواک باله د کارمل په دوره پوري اړوند د هغې دورې ډېر وزیران د ده پشان په دوو سترګو د لمرپټوونکي وه دوئ د شوروي اتحاد قوتونه په افغانستان کي مېلمانه بلل ، خوله دوئ سره پر دولتي پوستونو نصب سوي روسي مشاورین په صلاحیت کي له دوئ لوړ او د مسئولیت ساحې ئې دوئ ته ور پرېښې وې د دوئ د دولت لمړي وزیر سلطان علي کشتمند د افغانستان دموکراتیک جمهوریت یو بې پرې اوغیر منسلک هیواد وباله هغه په ډهلي کي پر۱۳۶۱ لمریزکال د حوت پر۱۹نېټه دغیرو منسلکو هیوادونو غونډه جوړه سوه

د خپل دولت بې پرې والی وښود •او د شوروي اتحاد محدود قطعات ئې په افغانستان کي موقت وبلل هغه وویل ((مردم ما با اتخاذ راه انقلاب ثور سر نوشت خود را یکبار برای همیش تعین کرده اند، ولي متاسفانه قلمرو پاکستان بحیث پایګاه تجاوز علیه جمهوري دیموکرا تیک افغانستان وسیعاً مورد استفاده قرار ګیرد بمنظور خنثی کردن این تجاوز حکومت جمهوري دمو کراتیک افغانستان کمک قطعات محدود نظامي اتحاد شوروي را درمطابقت کامل قرار دارد

سرې لښکري په افغانستان کي ۳۱۹ مخ •

دوستي وهمسايګي نېک دوکشور منعقده پنج دسمبر ۱۹۷۸وماده ۵۱ ملل متحده مطالبه کرده .... این قطعات محدود فقط زمان به کشور باز خواهد ګشت که تمام انواع مداخلات در امر داخلي کشور ما قطع ګردد))•

ببرک کار مل د خپلي دورې په لړکي له يوه اړخه په عامه ولس کي په تدريج سره هغه پاته ملاتړ هم له لاسه ور کړ چي لاټې توقع ځني کول .نوموړي تردې وروسته د څرخي پله د زندان ددروازو له خلاصولو څخه څو مياشتي وروسته ؛ نه يوازي په هغه زندان ، بلکي د افغانستان په ټولو هغه محبسونو کي چي په ولايتي سطحه ئي د دولت په واک کي قرا ردر لود . د ګنجايش ځای په دوهم ځل پاته نه سو چي نور بنديان پکښي ځای سي ، زندان ډک ،پنځه اتيا په سلو کي ښارونه له خلګو خالي او د دباندنيو هيوادونو ته په هجرت اړ سول يوازي د ازادۍ احساس په هغو کليو اوبانډو کي کېدئ چي د مجاهدينو ترکنترول لاندي وې

د کار مل د رژيم په واکمنی کي سره له دې چي يوکلی او بانډه هم د نوموړي د رژيم او شوروي لښکرو له بمباريو خلاصي نه وې په ښارونو کي څه موده پس کور په کو رتصفيوي عمليات پيل سول د هري مياشتي په سراو پای کي د شوروي لښکرو ، څارندوی ، قل اردو او امنيت ملي لخوامحاصرې او د کورونو تالاشی پېل سوې.

د افسرانو د پاڅون احساس

د ۱۳۶۳_۶۵ کلونو په لړ کي روسان نور په دې پوه وه چي د کابل رژيم په هېڅ ګون د خلګو ملاتړ تر شا نه لري په همدې وختونو کي د کار مل پر ضد د (حکمتيار) لخوا دکودتا کولو خبرور کول سو د دې خبر راز ښکاره کېده د امنيت دولتي (خاد)د دستګاه ريس ډاکټر نجيب لخوا را څرګند او کندهاری عبدالحي داوي ئي د۱۳۶۳کال د وري د مياشتي پر لمړۍ نېټه دکوتا په تور د کابل په هوايي ډګر کي ونيوئ .نوموړئ ئي دڅرخي پله په زندان کي د اعدام په تور د محبس د

• وګ دافغانستان کلنی ۱۳۶۱ کال ۲۹۵ مخ

پنجرو شاته ورټېل واهه کله چي بیا نجیب واک ته ورسید له نوموړي سره ئې ١٦ تنه نورکسان د١٣٦٦کال د(١١) میاشتي پر١ نېټه اعدام کړل .

د کارمل دوره اوعمومي پاڅون

پر افغانستان د شوروي اتحاد د ځلوېښتم لښکر یر غل پر عامه ذهنیت او ټول مسلمان ولس ناوړه اغیزه درلوده روسانو د خپلي ستري اشتباه په کولو سره د شرېښو په دې کاشین کي ځان بند کړ همدا وو چي د جدي دمیاشتي په اوومه شپه په دوهم ځل کي د افغانستان په ګوټ ـ ګوټ کي د حزب اسلامي لخوا خلګک عمومي پاڅون ته را وبلل سول سره له دې چي تر دا مهاله د چنداول ، هرات ، کنړ او خاکریز د سیمویه شمول ٤٠ ځلي پاڅونونه سوي وه ، ولي دې پا څون په ټول ملت کي د عمومي قیام رنګک واخیست ، په ټول سراسر ملت کي د جهاد هنګامه خپره او ټول ملت له سوټي او کلنګه سره د حکومت او روسي قواوو پر ضد را پورته سو.

ناهیده ((صاعد))

کله چي د افغان انګلیس د لمړۍ جګړې پر مهال په سپین بولدک کي دریدي خان مېرمن د لمړۍ شپې ناوکۍ تورپېکۍ او د دوهمي جګړې په یادونه د کندهار د میوند ولسوالۍ نوم څوک یاد ته را ولي نو ور سره جوخت غازي محمد ایوب خان او د همدې میوند ولسوالۍ دخوګیانېو دکلي پېغله ملالۍ نوم یاد ته راځي ؛ تر دې را وروسته پر افغانستان د شوروي د تجاوز په لړکي نوري درنې میرمني هم دیا دوني وړ دي چي د هغوی له جملې د پکتیا د سپیني شګي اوسېدونکې ((نوربي بي)) او د کابل د خاک جبار داوسېدونکي مجاهدې(شېرینۍ)او د کندهار ښار ګلالۍ نومي خوندي دي چي د تاریخ په لیکو کي به ئې نومونه تل پاتي وي د دې پاتي نوم لرونکو له خویندو دوې نوري خوندي چي ((ناهید او وجهیه)) دي چي د شوریو یر غل پر مهال ئې په کابل کي په پاڅون لاس پوري کړ.

دا دوي خويندي چي د((سازمان جوانان مسلمان)) حزب اسلامي دښځينۋ پاځون کوونکو په صف کي ئې قرار درلود . ناهيدئې د همدې سازمان دښځينه برخي غړې او د رابعه بلخي لېسې د۱۱ټولګۍ متعلمه چي د۱۳۵۹ لمريز کال د ثور دمياشتي پر ۹نېټه د سه شنبې په ورځ دکابل په ((دهبوري)) او کارته چهارکي ځوانانو محصلينوته د مظاهرې پر مهال لاس پر ځيګر کښېښود او بيائې دوئ مخاطب کړل .

((دا ځګرونه الله د اسلام په لاره کي د مسلمانو ځوانانو له پاره پيدا کړي دي اې بيدو!!

اې بيدو!! مه پرېږدی چي پردې ځګرونو بوالهوس ، ناروا او روسي لاسونه لوبي وکړي))

دې شعارونو د کابل ښار په غلغله بدل کړ او د ده مزنګك پر لور د دې پاځون لړۍ وغځېدله ترمازديګره د دې پاځون په وړاندي د روسانو خونړۍ ځپني تر اوبازيات ځوانان محصلين او محصليني د شهادت سپنلي کړل

ناهيد چي په لمړي صف په وروستيو شېبو کي زخمي وه په علي اباد روغتون کي تربستري کېدو وروسته د شپې لخوا د زهرو پېچکارۍ په توسط شهيده سوه.

نړيواله کارنامه

د۱۳۲۳لمريز کال په اوږدو کي چي د۱۹٤٥مېلادي کال سره سمون لري پس له ځو کلن دوام څخه د دوهمي نړيوالي جګړې په ختم کي په يوه اړخ کي روسانو د ستالين ګراد په سمه کي هټلري ځواکونو ته ماتي ور کړې وه ، په شرقي اسيا کي لا جګړې دوام درلود ، د روسيې متحد د امريکا متحده ايالتونه تر دې دمه نه وه توانېدلي چي د جرمنيانو سره متفقين جاپانيان له ماتي سره مخ کړي او جګړې ته د پای ټکی کښېږدي.

دا جګړه تر دا مهاله د جاپانيانو په ګټه وه له يوه اړخه ئې په جګړه کي فعال حضور درلود په بل اړخ کي ئې دا مهال د سيمي هغه هيوادونو ته چي د دوئ سره په ائتلاف کي شامل وه ، هغوئ ته ئې د خپلو اسلحو پر صدور دوام ورکاوه . امريکا اړه سوه چي د جاپان هيواد پر ناګاساکي او

هیروشیما ښارونو باندي د(Fat) او (Baby) په نومونو اټومي بمان وغورځوي او نوموړي دوه ښارونه دخاورو خاکګاه کړي .

تر ېپښې وروسته په شرقي ساحه کي یوازي د جاپان هیواد اوکیناوا جزیره وه چي د پیاده جنګ د میدان څخه جاپاني سرتېرو په انتحاري بریدونو لاس پوري کړ. جاپاني پیلوټانو خپلي جنګي الوتکي د امریکي په جګړېیزو او ترانسپورتي الوتکو پسي مخامخ ور وستلې او بحري سر تېرو ئې تر ۱٤۰۰د زیاتو کوچنیو کښتیو په مخامخ ورځغلونه ، ټکر او جاودنه سره د امریکي پر کښتیو بریدونه پیل کړل . په پایله کي امریکایي سر تېري پر دې وتوانېدل چي د درنو تلفاتو ذګاللو سره ـ سره د اوکیناوا د پیاده کنډکونو میدان ته ور پلي او له جاپاني سر تېرو سره میل په میل جګړه وکړي.

په نوموړي جګړه کي چي له طرفینو څخه (۵۰) زره سرتېري تلف سول په پایله کي جاپاني قومندان د خپلي توپنچې په مرمۍ د ځان په وژنه دې جګړې ته د امریکا په ګټه خاتمه ورکړه. [٤]

د دې جګړې پایلي او څېړنه چي په خپلو وختونو کي هر اړخیزي څېړل سوي ، په دې کتاب کي څېړل ئې د موضوع مسیر پر بل لوري بیایي ،که مبالغه ونه سي تر دې جګړې را وروسته په نړیواله او جوړیي دوِل د هیوادونو تر منځ په جګړو کي به داسي تلفات نه وي څرګند سوي چي د موټړیزه کاروان سوځېدني دي صورت نیولي وي ، د افغان شوروي جګړې پر مهال دا افتخار هغه وخت د افغان مجاهدینو په برخه سو چي د۱۳٦۱المریز کال د جدې پر ٦نېټه دکندهار ښار په منځ کي د مجاهدینو لخوا د روسانو پر کار وان برید وسو.

---

[٤] د۵۰ زرو تنو دغه هدیره ما دکتاب لیکوال هغه وخت ولیده ،چي دکندهار د معارف په استازیتوب مي دنړۍ د٤۳هیوادونو دځوانو رهبرانو په کنفرانس کي دګډون په موخه جاپان ته په ۱۳۸٦کال کي سفر درلود . وګټ ((لمرین کلی))

دا برید چي د کندهار ښار د پنځمي ناحئې د (نوي ده خواجې) [5] په سمه کي دقومندان((ګراني))، حاجي اسدالله سعید او تر ٤ د زیاتو مجاهدو قومندانانو په قومنده تر سره سو. د خواجګك بابا له زیارته د لالك ماما تر تعمیره تر ٦٠ د زیاتو ټېلرو موټرانو کاروان چي د زریدار ټانګونومرمۍ او ناپالم بمونه په کښي بار وه اور واخیست .

په پایله کي ئې د وخت حکومت د دې سیمي دسړك دغاړي راسته او چپه دوکانونه او کورونه په بېلدو زرونو ځکه ونړول ، څو بیا له دې ځایه پر کاروانو برید ونه سي .

دمحمد ظاهر خان اراده

د ولس د مقاومت یوه جبهه دا وخت په متعددو جهادي ګوندونو یا جبهو اووښتې وه .

د دې مقاومت کلیدي تنظیمونه په پېښور کي او څه نور ئې په ایران کي وه په ایران کي د استوګنو مقاومتي ډلو په پرتله د پېښور ډلي د مذهبي او میلیتي ډېرښت پر اساس په ډېر کي کي قرار درلود او د مقاومت حساب هم پر دوی کېدئ، سره تر دې چي هر تنظیم به ځانته پالیسي لرله، خو د روسانو په وړاندي ئې د مقاومت شعار یو وو .

همدا مهال وو چي په ١٣٦٠ لمریزکال د افغانستان پخواني پاچا محمدظاهر له روم څخه د بي بي سي راډیو په مرکه کي په جهاد او مقاومت کي د ګډون په موخه خپله اراده د ایټالیا له مرکز روم څخه د بي بي سي په څپوکي خپره کړه ((امادګي من سهمګیري درجهاد مردم افغانستان از مصاحبه با روزنامه (لوموند) اغازنیافت ، بلکه از بد چندین بار تقاریر همبستګي خود را با هموطنان مجاهد و امادګي خویش را برای سهم ګیري درین جهاد توسط اعلامیه های جداګانه

[5] نوې ده خواجه په دې معنی ،چي داوسني احمد شاهي کندهار ښار، چي د لوړ درشل احمد شابابا له خوا په شپږسوه جریبه مځکه کي نقشه سو ، تر دې مخکي دکندهار ښار داوسنی څلرمي ناحیې دبامیزو کوڅې پر ځای دکاکړانوکلی و، چي یو مسجد یې درلود ، داکلی په همغه وخت کي د ((ده خواجې)) په نامه یادېدی . وګك احمدشاهي کندهار داستاد محمد معصوم هوتك اثر دنادرشا افشار ددربار دمنشي محمودحسیني په حواله

اظهار نموديم)) د نومورې د دې ارادې په څرګندولو سره د جهادي صفوف چې مخکې پر ځو لارو وه په فکري ډول ودوو لارو ته سوق سوه چې یوه ډله ئې په ازاد ډول د فعال سهم په درلودلو د ظاهرخان د دې خبرو مخالف وه او هغوی ادعا کول چې ظاهر خان باید عملاً په دې لاره ګلډون ولري ، خو ځني ئې چې له پخوایي د افغانستان د سلطنتي دربارسره اړیکي لرلې د محمد ظاهرخان پلوي سول چې په دې سره د میډیاوو لخواپه پېښورکي جهادي ډلي په میانه رو اوینستپالو وپېژندل سوې .

له کارمله نفرت

په هیواد او ولس کي د کارمل په وړاندي کرکه موجوده سوه دې کرکي په یوه اړخ کي دڅورکودتا په پایله کي درامنځته سوي حکومت کاري کړني،اوستراتېژي بطي کوله ولس داحکومت یوه اجیره اداره بله روسان دهغوژمنو په لړکي چې په ښکاره ئې دافغان ولس دراجلبولوله پاره پرکاراچولې نو بې ګټې،بللې همدا لامل و دهغه لیري کېدوله پاره روسان دیوه بل بدیل په لټه کي سول .

۱۴جنګي الوتکي

د۱۳٦۳ لمریز کال په دوبي کي د اروزګان ولایت په دهراود ولسوالی کي د مجاهدینو دوو ډلو تر منځ خپل منځي شخړه را ولاړه سوه د دې شخړي د هواري له پاره د افغانستان د جمعیت علما مشر مولوي عبدالله ذاکري (صاحبجان صاحبزاده) او د کندهار جهادي قومندان حاجي اسدالله هلته ورغلل ، تر څو د مجاهدینو تر منځ روغه وسي ، د دې روغي د کېدو سره جوخت د اسد د میاشتي په پیل کي شوروي لښکرو له کندهاره پردهراود برید وکړ .

برید ډېر پراخ وو، له یوه اړخه دوبی په بل اړخ کي دسرحدي سیمو په پرتله د اسلحو اومهماتونه رسېدو د سیمي مجاهدین او عام خلګ له کړاو سره مخ کړل ، ولي دا سیمه د روسانو

په لاس کښېنوته له هلمند څخه د حرکت انقلاب اسلامي ولايتي امير ملا محمد نسم اخندزاده د ډېرو مجاهدينو په قوت د دهراود جهادي قومندان ميرحمزه استاذ په ملاتړ ځان ور ورساوه .

له کندهاره ملاشيرين ، ملانقيب الله ، حاجي سرکاتب شهيد مل، شهيدلطف الله اغا ،عبدالرحيم حقاني ، ملابورجان او شهيد حيدري صاحب سره له خپلو جبهو ، همدا شان په خپله د ارزګان له تيري څخه دمحمد نبي خان توخي او جان محمد خان قوتونو د جګړې ډګر ته را و دانګل د مجاهدينو او روسانو ترمنځ دې جګړې داسي زور واخيست چي دافغانستان په تاريخ کي ئې سارئ ډېر کم ليده سي .

په سيمه کي د افغانستان د دموکراتيک حکومت ځواکونو او روسيو قواوو هم په پراخ مټ داسي بريد وکړ چي مجاهدين ئې په ډېرو سيموکي تر ځېني لاندي را وستل ، خو دې ځېني چي څومره زور واخيست په هماغه اندازه د دواړو اړخونومالي او ځاني تلفات هم زيات سول

د همدې قوې په ترځ کي يوې روسی الوتکه پرسيمه د بمبارد په لړ کي را نسکوره سوه د دې الوتکي قومندان يو روسی او له نوموړي د اسنادو د تر لاسه کېدو او پر تېر او اوړو د هغه له شعاعو ښکاريده چي هغه د شوروي اتحاد د پوځ د اعلی قومندانۍ په صف کي له لسګونو څخه يو فلډ مارشال دی. د نوموړي اسناد د سعديه جبهې مشرتابه ته لاس ورغلل او نوموړي همدلته د سيمي د خلګو لخوا تر مړيني وروسته لت او کوب سو.

روسانو د نوموړي د جسد د تر لاسه کولو له پاره د هغه د چاپير سيمه سره تبې کړه. د هغه د تر لاسه کولوله پاره جګړه دومره زور وره سوه چي د دوو ورځو په لړ کي روسانو يو په بل پسي ١٤ جنګي الوتکي له لاسه ورکړې .

کله چي د نوموړي د جسد د تر لاسه کولو اړوند بر لاسي نه سول د سعديه جبهې امير او په کندهارکي دحزب اسلامي قومندان حاجي اسدالله ته د(سپين چک)پر مخ خپلي خوښي طلايي روبلو په بدل کي دهغه د جسد ، يونيفارم او شعاعو د ترلاسه کولو غوښتنه وکړه ، خو پردې اساس چي د نوموړي جسد د سيمي خلګو لتاړ کړی دوئ ته څه په لاس ورنه غلل .

د دې جګړې تر ارامۍ وروسته روسانو داسي فکر کاوه چي د هغه جسد د کندهار په خاکریز کي د حزب اسلامي عمومي قرار ګاه ((اسلام درې)) ته ورل سوئ دی همدا وو پر هغه سیمه نوموړي قوي یر غل ور ووړ په دې سمه کي د حزب اسلامي د سیمي د قومندانانو حاجي تورجان ((ورك ماما)) ، حاجي محمد قسم او حاجي نیازي بارکزي ترڅنګ د شیخ محمد اصف محسني د ګوند د ولایتي امیر ماما علي یاور تر جوابیه غبرګون لاندي راغلل .

د کارمل بدیل ته اړتیا وه

د بدیل اړتیا په دې په دوو مواردو کي چي یوئې په هغه وخت کي د افغانستان د سیاسي قضئې د حل له پاره داسي یو بد یل چي د ملت د ارادې تمثیل وکړای سي د روسانو د وتلو لاره برابره کړي او ملت د خپلو ارمانونو تحقق ومومي بل په خپله د روسانو د منافعو د ساتني په غرض د دوی د بدیل انتخاب وو چي ورځ تر بلي د شوروي لښکرو په وړاندي د خلکو پاڅون زور اخلي او حاکم حکومت خپلي پاتي سیمي له لاسه ور کوي ، خو د دې دوامداره او اوږدې جګړې د اختتام ځرك نه ترسترګو کېږي اړینه ئې وبلله چي د دې د رهبرۍ په بدل یوه دا سي مشرتابه د کابل پرتخت نصب کړي چي که په افغانستان کي کوم سیاسي استقرار او مشروعیت نسي راوستلاي دومره خو به وکړي چي د دوئ د وتلو له پاره زمینه برابره کړي.

په دې اړوند د وخت د پېښو شاهد او د کارمل د رژیم نژدې څارونکی ګروموف وایي((په کابل کي دا عقیده منځته راغله ؛ او مسکو ورسره موافقه وکړه چي کارمل باید خپل ځای یو نوي ځواکمن مشر ته خوشي کړي سلا د افغانستان د استخباراتي ادارې پرمشر نجیب الله را غله چي د۱۳٦٥ کال د جوزا په میاشت کي د افغانستان د خلکو د دموکراتیک ګوند عمومي منشي په توګه وټاکل سو •

سرې لښکري په افغانستان کي ۳۲۱ مخ•

د ډاکټر نجیب الله دوره ۱۳٦٥ ـ ۱۳۷۱

د افغانستان د خلق د موکراتیک ګوند په مرکزي کمېټه کي د نجیب په پرتله ډېر داسي کسان وه چي په ګوند کي د سابقې او په غړو کي د نفوذ له مخي ئې کولای سوای چي تر کارمل وروسته د دې ګوند او تر واک لاندي ئې حکومت رهبري کړي ، ولي په دولت کي د ټولو دولتي کړيو او سرېو په کیفیت پوه نجیب روسانو تر نورو اړین وباله او دا ځل ئې د یوې ځواني او په کمونیزم کي د باکرکټره شخړې په ټاکلو چي د افغانستان رهبري د دوئ د وفادارۍ په موخه په ښه توګه پر مخ بوزي رامنځته کړ او د افغانستان د جمهورریس په توګه ئې دې سختي د ندي ته پر۱۹۸٦ مي ٤نېټه په داسي حالت کي وګوماره چي د افغانستان په اړوند د شوروي اتحاد په سیاست کي له ورایه بدلونونه مخ پرځرګندیدو وه .

بدلونونه

له ببرک کارمل څخه ډاکټر نجیب ته د شوروي اتحاد د کمونیست ګوند د مرکزي کمېټې لخوا د واک د ورکولو پر مهال نجیب له هغوی غوښتي وه چي د ګوند ډېرغړي له نومورې سره سم زړه نه لري هغه په دې معنی چي اميني او ترکي خلقیان ئې د پرچمي توب ، د کارمل

ډلي پرچميان ئې د پښتونولۍ پر بنسټ ورته په جبهه کي دي . تردې لا په لوړ اساس کي د مجاهد ولس جهاد اومقاومت ، خو لا هغه نه پخلاکېدونکې جبهه وه چي د دوئ په وړاندي ئې عملي مسلح مقاومت کاوه ، ځکه بايد ده ته پوره اختيارات او په کابينه او نورو تشکيلاتو کي د بدلون صلاحيتونه ورکول سي چي روسانو هم په هغه وخت کي دا سي وکړل او له نومړي سره ئې دا خبرومنله.

وروسته چي کله د ملي روغي جوړي پروسه تر کار لاندي کېدله روسانو پر نجيب اسرار وکړ چي د ځنو دولتي لويو پوستونو په اړوند داسي يوه ستراتېژي غوره کړي تر څو ملي روغه جوړه د ولس او ازادو سياسيونو په وړاندي څه تحقق ومومي او په دې سره وکولای سي چي د دولت په کابينه کي غير حزبي کسان را منځته کړي د دا خبري اړوند غير ګوندي سړئ ، ولي د نجيب حقوقي مشاور استاد عبدالرحيم هاتف ئې په اړوند دا سي وايي ((په افغانستان کي عموماً دا تمايل پيدا سويو چي په دولت کي چي په انحصاري شکل دولت داريچي د يوه حزب حکومت وي نه چلېږي ، دوام نه کوي بايد يوه ايتلافي اداره جوړه سي ، ځکه نومړ خپله پروسه تر دې کار لاندي ونيوله))•

دببرک کار مل خروبش

نومړي د واک څخه تر ليري کېدو وروسته ارام نه کښېنستی ، بلکي د ډاکټر نجيب الله څخه د کودتا په کولو د واک د تر لاسه کولو د تحرکاتو لټه وکړه .ببرک کار مل د په دولتي کي په خفيه ډول د ننوتي په هدف د نجيب په حکومت کي دننه د سازمان نجات ملي افغان ((سمتا)) په نوم ۳۰۰ کسيزه ډله ننه ايسته .

دې ډلې که څه هم خپل فعاليت ته دوام ورکاوه ، ولي د ملي امنيت د رياست د څار په موجوديت کي پر دې برلاسې نه سوه ، چي په کودتايي يا پاڅوني شکل واک ته ورسېږي .

وګك (بي بي سي را ډيو)دژونديو خاطرو خپرونه ثبت يې په غريبک ار شيف کي •

دې ډلې د هیواد د باندې په پاکستان کې د همدې ډلې د یوه فعال غړي خدایداد بشرمل په مرسته وکولی سوای چې د غیر پښتني جهادي ګوندونو سره لاس یو کړي او د راتلونکي له پاره ائتلاف جوړوني پیلوځی کښېږدي .

له افغانستان څخه دشوروي وتنه

په ۱۳۵۸ لمریزکي شوروي اتحاد د څلوېښتم لښکر را تګ افغانستان ته پرافغانانودناورین کال وو هغه په دې معنی چې په دې وخت کې دولتي دستګاه په خپله له روسي لښکرو سره مله د ولس په وړاندې په جبهه کې او په ولس کې بیله کمرشکنو او بالازنو تو پکانو بل څه نه وه ،ولې کله چې مجاهدین له روسي او افغاني لښکرو څخه د غنیمت سوي وسلې او ورسره تر څنګ تر۱۳٦۱ کال څخه را وروسته د نوروغربي او اسلامي هیوادونو څخه د وسلودتر لاسه کولو له اسیته افغان جهادي اړخ هم پیا وړي سو .

څه ډول چې ولس په وسلوال ډول هر څومره پیا وړی کېده په هماغه اندازه د جبهه ئې جګړې لړۍ هم پراخېدله ان تردې چې یو ښار او بانډه هم د جګړې له تاړاکه فارغه نه وه ، ولې د جګړې لمړۍ سخت ترین پړاو ۱۳٦۲ ــ ۱۳٦۴ کلونه وه دا هغه وخت و چې په کندهار ، پر وان ، وردګ ، لوګر، کنړ ، خوست ، پکتیا ، او ... کې روسان د جګړې په ډګر کې څو ځلي شاتګ ته اړیستل سوی وه تر ۱۳٦۵ لمریزکال پوري سره له دې چې روسانو د افغانستان د مځکنی قبضې تر څنګ پر هوایي سترا تیژیکو نقاطو حاکمیت درلود، ولې له پاکستان او ایران څخه دمجاهدینو د راتګ پرته بل څه روسانو دا سي ونه لیدل چې په ښکاره نظامي یو نیفارم کې د پاکستان او ایران ځواکونه د مجاهدینو تر څنګ افغانستان د روسانو او افغاني حکومت په وړاندې په هوایي یا مځکني ډول را وړاندې سي صرف مجاهدین وه چې په خپله د افغان دولت او روسانو سره میل په میل په جګړه اخته وه .

د دې ترڅنګ د پاکستان او ایران هیوادونو هم جرائت و نسوای کړای چې د افغانستان پر حریم د دوئ الوتکي تر سرحد را وا وړي او یا دي هم د روسي ښکاري الوتکو په وړاندې د

پاکستان له خاوري برید پروسي روسان د پاکستان او ایران له اړخه د هغوئ له خاوري څخه د خپلو الوتکو په اړوند باوري سول چي د افغا نستان دا ګاونډي هیوادونه زموږ سره په مخامخ جګړه کي ځانونه نه ښکېلوي ، ځکه ئي دخلویښتم لښکر د قطعاتو په تشکیلاتي اړخ کي د لږوالي او ډېر والي په اړوند خوګامونه لنډ واخیستل چي دا په خپله د شوروي اتحاد په نظامي ستراتیژي کي یو ښکاره بد لون • وو .

د دې بدلونونو درک هغه وخت را څرګند سو چي کله د شوروي اتحاد دلوی درستیز نماینده په کابل کي د یوه پریس کنفرانس په ترڅ کي د همدې کال د اکتوبر پر ۱۴ نېټه وویل ((علت عودت قطعات محدود شوروي در نتیجه ثبات اوضاع افغا نستان امکان پذیر ګردیده است، قوای جمهوري دموکراتیک افغا نستان تجارب جنګي را در برابر ضد انقلاب (مجاهدین) از قوای اتحاد شوروي مې اموزند در حال حاضرانها قدرت دارند که عملیات نظامي را بطور مستقیلانه انجام بدهند))• د همدې یادي خبري په تعقیب روسانو له افغانستانه څخه د ۶۰۰۰ کسیز هوایي مدافع ځواک د شپږو کنډکونو د ایستلو د پرېکړي په پلي کولو سره د۱۳۶۵ لمریزکال په مني کي له افغانستانه وایست .

دا په افغا نستان کي شوروي اتحاد د لښکرو د وتلو لمړۍ مر حله په نخښه کوي پر دې بنسټ، چي د شوروي اتحاد د ضد اړخونو لخوا که څه هم تر دې مهال کوم رسمي طرحه امر او شرایط نه وه اېښودل سوي. یوازي ئې له افغانستانه د هغوئ پر وتلو سخت ټینګار کاوه چي د دې افتخار ویاړ د ملل متحد نه ،بلکي د مجاهدینو ویاړ و هغه په دې معنی چي تر دې مهاله ببله کومي طرحي د مجاهدینو په زور دوئ ووتل دې کړني پر جانب مقابل اړخ ((امریکې متحده ایالتونو، عربي او غربي نړۍ)) ځکه څه اثر ونښنده چي هغوئ ته ئې د شرایطو اېښولو او مداخلي فرصت په لاس ور نه کړ، خو په افغانستان کي د روسانو او کابل رژیم په وړاندي د مقاومت

وګك افغان مېړانه او غمیزه دروسي جنرال لیاخوفسکي اثر ۴۰۱ مخ •

وګك شفق مجله((۲۶مخ)) دوهم دوره درمه ګنه ۱۳۶۵ لمریز کال •

او جهاد اصلې مهرې ((مجاهدینو)) ته ئې نور جرات ور باخښه او هغوی دې ته پیاوړي سول چې لا نور هم خپلو ضرباتو ته پیاوړ تیا وربخښي او مقا ومت نور هم توند سي.

تسلیحاتي مسابقه

د اسیا په زړه کي پروت هیواد افغانستان چي د جیو پولټیک اړخه د وخت او زمان شرایطو او په سیمو کي د مادي ابر قدرتونو تر مستقیمي او غېري مستقیمي اغېزي لاندي را تګ ئې ددې لامل دی چي په خود کفی ډول ځانته یو پیاوړئ نظامي استحکام ونه لري .

د دې استحکام په نه موجودیت دا هیواد اړ دی چي پر ېښو د دربېدو له پاره مادي ابر قدرتونو ته لاس واچوي او تسلیحاتي څه ځني تر لاسه کړي ، دا په مکمل ډول هم د منني وړ نه ده ، چي موږ دې تر اوسه پوري خود کفی سوي نه یو ، بلکي د شهنشاه محمود هوتک په دوره کي دزمبورکو توپونو جوړښت د دې جوګه سوئ چي دا هیواد دي یو وخت د خپل ځانه په تسلیحاتي اړخ کي بسیا وي ، حتی تر دې چي د پیاوړي افغان واکمن امیر شېرعلي په دوره کي افغانستان د دې جوګه سوئ ، چي تر افغانستان د باندي د استرالیا هیواد ته د افغانستان د نظامي فابریکو جوړل کړل سوي توپونه صادر کړي .

زموږ دالاسته را وړني محدودي دي د وخت دواکمنانو د هوښیارتیا او بر ځان د بسیا توب ښې نمونې په لاس را کوي . کله چي د نولسمي او شلمي پېړۍ خبره کوو نو دا روښانه کوي چي د دوهم نړیوال جنګ تر ختم وروسته د نړۍ دوه قطبي توب د((متحدینو او متفقینو)) له اړخونو څخه په بل رنګ وا ووښت متحدین مات او متفقین تر بریا وروړسته پر دوو برخو وویشل سول چي په پایله کي ئې د ((وار سا او ناټو)) نظامي پکتونه را منځته سول .

په افغانستان کي هم د دې دوو تړونو تر منځ د رقابت لړۍ په مشروطه شاهي دوره کي را پیل سوه. د پخواني شوروي اتحاد سره دګاونډي توب ، د ترانسپورټ اسانتیا ، غیر زروي توب ، ارزانه قیمت دا زمینه برابره کړه چي د نورو هیوادونو په پرتله کلکي او مقاومت لرونکي کوچنی اسلحې تر لاسه کړي .

د لویو اسلحو په اړخ کي بیا خبره داسي نه وه تر ډېره ډېري لویي اسلحې د دوهم نړیوال جنګک څخه وروسته زاړه او کارول سوي ټانګان ول چي په ډېره فیصدي سره افغانستان د قراردادونو په لړکي ځني واخیستل .

د یادو قراردادونو موجودیت چي د شاهي افغانستان د مشروطه شاهي حکومت له خوا له روسیې سره وسول په څو اړخه کي د افغانستان له پاره په تاوان کي وه .

۱) افغاستان د یوې داسي جګړې له پاره دومره تابیا ته ضرورت نه درلود چي د خپل کښته اقتصاد او نه صنعتي توب په صورت کي د اسلحې دومره خریداري وکړي چي په خپل بودجه کي د هغوئ د قرضونو د پوره کولو په کلونو ـ کلونو تر عهده ووزي او په پایله کي د یوه لوی مادي ابر قدرت تر سیوري لاندي راسي

۲) افغانستان په ګاونډ کي یو نوی تاسیس سوئ هیواد ((پاکستان)) درلود چي د نړیوالو په چوکاټ کي د ناټو له خوا په افغانستان کي د شوروي اتحاد د رامنځته کېدو یوه هڅه بلل کېدای سوای .

نړیوالو په سړه سینه اورېد مهاله جګړه کي د شوروي اتحاد را ښکېل کول په څو اړخونو کي لازم بلل .

افغانستان له غیر منسلکتوب څخه د انسلاک پر لور ورکوږ او همدا وو چي په روسیو اسلحو سمبالو د٤٤٤ پراشوټي قومندویي قطعې په توسط دا ؤد خان واک ته وروسوی .

په افغانستان کښي د فقید محمد داؤد خان تر واک ته رسېدو او کښته کېدو او د ثور کودتا په راتګک سره داسیا په مرکزي سیمو کي روسی وسلې په تدریجي ډول را منځته سوې . سره تر دې چي ډګاردنیزیونو او مهمو دولتي ارګانونو دساتني له پاره به موډرن کلا شینکوفونه موجود ول ،خو په عامه ډول د کمونیستو واکمنانو((نور محمدترکي او حفیظ الله امین)) په دوره کي د((پېیه شي)) په نوم پر بزګرو،کاریګرو،وطنپرستانو او دولتي سر تېرو همدا اسلحې وویشل سوې .

یادو وسلو د ټیټ کیفیت له امله تر ډېره دوام ونه کړ . دولتي او حکومتي غړي د همدې هیواد پرګنو اوسېدونکي وه مخالف اړخ یا پاڅونکوونکي هم د دې هیواد وه او یو له بل ئې پېژندل.

چریکي عملیات پیل سول ، چریک کسانو هم په لمړي ځل دپلرونو دپخوانیو بالازن ،مشکوشو، او کمر شکنو ښکاري توپکانو په استعمال همدا پیه شې تر لاسه کړې چي په دې سره په خفیفه اسلحو ددولت د غړو او مخالفینو انډول تقریباً دخلقي حکومت له پاره سرخوږئ سو. همدا لامل ووچي دواکمن نظام ساتونکو ساتونکو کلا شیکوفونو تر اوږه کړل .

د شوروي لښکرو په راتګ سره په افغانستان کي جګړې زور واخیست او هر پایله پر دې منتج وه چي هره نوې اسلحې د دولتي ځواکونو په واک کي ور کول کېده په ډېر لنډ وخت کي هغه مجاهدینو تر لاسه کوله .

د مخالف اړخ په تش لاس د دې پیاوړتیا په پایله کي نړیوالو دا تشخیص کړه چي که سبا نوموړي ازادي غوښتونکي خپلواکي تر لاسه کړي د نړۍ د احسان تر جغ به نه وي لاندي همدا لامل وو چي د شوروي لښکرو تر راتګ یو یا دوه کاله وروسته د مصر واکمن ((انورسادات)) اعلان وکړ چي د افغان مجاهدینو ورې اسلحې په موږ اړه لري چي په دې سره روسی ډوله مصري جوړ کلاشینکوفونه را وړاندي او د مجاهدینو په واکي ئې ور کړل .

دې کړني د نورو عربي هیوادونو پر پالیسو مثبته اغېزه ونه کړه ، هغوی په یوه لړ دافغان شوروي جګړې په وړاندي دخپلي ونډې برخه کمه احساسوله او په بل اړخ کي دعرب ځني غیر منسلک هیوادونه د مصر تر دې شعاع لاندي راتلل ، ځکه ئې ، نو د مصر د دې کړنو دوام خوندور نه باله .

په دې وخت دافغانستان په هیواد دننه او باندي کي اوازې خپرې سوې چي مصر یعنی جامع الاظهر ، جامع الازهر یعنی اخوانیان او اخوانیان یعنی افغان مجاهدین. حال داچي د مصر واکمن انور سادات په خپله دپان عربیزم د مفکورې پېرو او غوښتونکی چي په دې کي ئې هم

د یوه ملت په توګه هځه وه چي مصر د عرب لیګ د هرم په راس کي قرار ولري او د عربي هیوادونو سرلاری و اوسي . چي دا مفکوره د اخوان المسلیمن د مفکورې سره توافق نه در لود هغوئ د عرب لیګ په عوض د سید جمال الدین افغان دمفکورې پیرو او دا ئې باور وو چي داسلامي نړۍ تر منځ یووالی باید دصدر اسلام ددورې ممثل واوسې چي تفوق باید یوازي پر تقوی او کار کولو متمرکز وي .

د هیواد په دا خل کي هم دا وخت د روسیو لښکرو په وړاندي مخکښ ګوند حزب اسلامي بشپړ اخوانی رنګ نه در لود هغه یو اسلامي ملي سازمان وو چي د سید جمال الدین افغان ((کابل پوهنتون)) له غبرګي را تږوکېدلی وو ، خو اخوانیان هغه کسان وه چي په مصر کي ئې د مشروطه شاهي دورې پر مهال سکالرشیپونه اخیستي او اوس ئې د جهادي جبهې د پراخیتا په موخه د حزب اسلامي څخه په بېلبېدلو نوي ډلي جوړولې .

د اخوانیت په نوم د مصر د مرستو دا لړۍ تقریباً پیکه او بیا وروسته د عربي هیوادونو په مالي لګښت چینایي وسلې را سر چي د توزیع له پاره ئې د هیواده د باندي د پاکستان او ایران په پولو کي ئې د توزیع لړۍ را پیل سوه .

د مصري کلاشینکوفونو تر څنګ د روسیو الوتکو په وړاندي د ((بلو پایپ)) موشَکونه هم را غلل هغه د کښته کیفیت مخکنی الوتکي چي سرعت ئې سوړ وو د نوموړو موشکانو په توسط تر ښکار لاندي راتللې ، خو وروسته چي د روسیو ((سو ۱۷)) په عوض لوړي الوتکي را منځته سوې پایله ئې پر دې منتج سوه نوي روسې ساخت ((سوخوی)) الوتکي د په نخښه کېدو څخه راوګرځي او په پراخه پیمانه د مجاهدینو مراکز بمبارد کړي .

د بلوپایپ د بې اررښته کېدو پر مهال چي مجایدینو د روسي ساخت دوه موټه راکټانو په تقلید چینایي ساخت دوه موټه راکټان هم تر لاسه کړي وه چي تر مصریو یو موټه راکټ اندازو ئې ښه کار کاوه .

په جګړه کي شوروي زغروالو وسايطو په وړاندي همدا راکټان وه . پر اوږ له يوه ځايه بل ځايه اسانه انتقالېدل د ((RPG)) راکټانو تکرار او فعاليته لا نه وو بې اربښت سوئ ، چي مجاهدينو ته د۸۲ملي توپونو وسله د چين په کار خانوکي جوړ سو . د۸۲ ملي متري توپ اصلي اندازه او جوړ له روسيو وسلو څخه وو . خو توپير ئې دا وو چي نومړي ۸۲ملي متري توپ په روسيو اسلحوکي يوازي په کوچنيو محاربوي زريدارو ټانکونو کي نصب وو چي د انداخت د توپ شکل ئې درلود ، خو د مجاهدينو لاس کي د افغاني پخواني جنرال رحمت الله صافي چي دا مهال د ملي اسلامي محاذ ګوند د فعالو او مخکښو نظاميانو څخه شمېرل کېده په نوښت او فرمايش د جوړ ډول داسي ورکول چي د ((RPG))راکټ انداز غوندي بايد پر اوږه له يوه ځايه بل ځای ته انتقال سي .

همداسي وسول نومړي توپ جوړ او په جهادي ډول کي په لمړي ځل د محاذ ملي اسلامي په عوض د حزب اسلامي حکمتيار لخوا وکارېدل سو چي د وخت په جګړه کي ئې مثبتي پايلې درلودې .

په افغانستان کي د دې سرې جګړې په دوران کي چي پر افغانانو تود ناورين وو نه يوازي ديادو وسلو استعمال صورت نياوه ، بلکي د بمبارد په کچه کي له عادي بمانو څخه خبره تر ارهلېي ، خوشئې ، پراشوتي بمانو پوري پورته سول چي د((ناپالم)) په نوم يادېدل . د بمبارد صورت هم يوازي پر يادو بمانو متمرکز نه وو ، بلکي په روسيو بمونو کي د شوپرکي ماينونو شندونکي بمان هم وه .

ديادو بمانو تر څنګ د نړيوالي جګړې له پاره جوړي غټې او موډرني توغندۍ تر يک ميله ، دوه ميله ، څهار ميله ، او سکر۲۰ اضافه په اورګانو او سکاډ توغنديو واووښتې چي دجلال اباد دلوئې جګړې او خوست دنيوني پرمهال ((سکاډ)) او دکندهار پر محله جات ((اوراګان))وکارېدلې .

په مقابل لوري کي هم ټيټو هاوان ، ۱۲ ميله دستګاه ، تاري او ګرنيټي توغنديو زور واخيست دا مهال وو چي د مصري بلو پايپ په عوض په لمړي ځل د امريکايي ((Stanger)) له مځکي هوا ته د الوتکو ضد توغندۍ ورکول سوې چي ډېر موډرني او کاري ويشتونکي وي ، ستېنګر دا خاصيت درلود چي د الوتکي په حرارت پسي به تله او په دې سره به ئې په موښلنګ يا چاودنګ سره الوتکي ته سقوط ور کاوه . د ستېنګر په رامځته کېدو سره روسانو هم د خپلو الوتکو موډلونو ته نوښت ورکړ وروسته داسي سوه چي نوموړي ستنګر په لوړه ارتفاع کي روسۍ جنګي او کشفي الوتکي نسواى په نخښنه کولاى . غربيانو په ډېره هوښياري خپل سرسخت دښمن په داسي جګړه کي را ګير کړ چي په خپلو اسلحو ئې سقوط ور کړ .

ملي ورغه جوړه

په همدې ۱۳۶۵ لمريز کال د شوروي دلښکرو د لمړۍ وتني سره دقوس دمياشتي پر ۲۰ نېټه د افغانستان جمهورريس ډاکټر نجيب الله مسکو ته سفر وکړ او د همدې مياشتي پر ۲۱ نېټه په سره مانۍ کي دميخايل سرګېويچ ګرباچف لخوا ئې په جوړسوي کنفرانس کي ګډون وکړ چي په دې کنفرانس کي ئې د ملي روغي د طرحي جزيات وړاندي کړل نوموړې طرحه د شوروي اتحاد د جمهورريس ګور با چوف لخوا په تودو احساساتو بدرګه او تائيد سوه ، ګربا چف وويل ((دامپيرياليزم لخوا دتپل سوي جنګ په وړاندي تاسي افغانان کولاى سئ چي د شوروي اتحاد د خلګو په حمايت د خپل هيواد د پرمختګ او انکشاف په اړ وند اړين ګا مونه پورته کړئ)) • د همدې خبري له امله ئې په لمړي ځل د ملي روغي جوړي اعلان وکړ،او د دې پروسې د پيليدو سره ډاکټر نجيب تر دې توافق وروسته عملاً هڅه پيل کړه څو چي د ملي ورغي جوړي لړۍ ئې د۱۳۶۵ کال دمر غومي پر ۲۵ نېټه په دا سي حالت کي پيل کړه چي

• وګ مسافرت رسمي دوستانه رفيق نجيب به اتحاد شوروي ((۲۴)) مخ

په ټول افغانستان کي نجیب دولتي قطعاتو امر وکړ چي نور باید په هیڅ تعرضي جبهه کي قرار پیدا نه کړئ حتی د مجاهدینو لخوا که پر دوئ واړه او سپک وارونه هم وسي لا دوئ دي کوښښ وکړ چي د مجاهدینو په وړاندي کوم عکس العمل ونه ښیي چي په دې سره دا و رځ د سولي د ورځي په نامه ونومولپه سوه.

دې کړني یوه دا سي ورځ را منځته کړه چي په ټول افغانستان کي د جدي پر ۲۵ نېټه د دولت لخوا یو ټک هم ونه سو او که سوی هم وي نو هغه به شاذ و د نوموړي اور بند په دوهمه ورځ د کندهار د راډیو تلویزیون دوداني مخي ته چي د کندهار هوټل په تعمیر کي ئې مو قعیت درلود له یوه عسکره څخه د کلاشینکوف ناپامه ټک وسو چي وروسته د اړوندو مسئولینو لخوا تر سوال لاندي راغئ .

د ملي روغي جوړي دا طرحه چي د ډاکټر نجیب لخوا وړاندي سو ه نړیوالو مطبوعاتو د میخایل سر ګیویچ ګربا چوف د سولي ((پروستوریکا)) د طرحي یو برخه وبلله او دا ابتکار ئې هم په خپله د شوروي اتحاد لخوا د سولي پر لور دور ماتېدو نخښه وبله .

د ملي روغي جوړي د سیاست د پلي کېدو د پیل اوپای له پاره شپږ میاشتي وخت کښېښوول سو ، ولي په شپږو میاشتو کي ئې کومه عمده لاس ته را وړنه ونه در لوده [6] د ځنو میانه روه جهادي ګوندونو دا خلي قو مندانان ئې تر اغیز لاندي راغلل ځني قو مندانانو د ملي رو غي جوړ د سیاست په پلوئ درا تلونکي لوی اختر د لمانځني له پاره کابل ته را غلل او دلته ئې د کمونیست پلوه حکومت له یو شمېر وکلانو او سناتورانو سره یو ځای د ډاکټر نجیب د حکومت لخوا په را بلل سوي اختري مېلمستیا کي ګډون وکړ ډاکټر نجیب الله چي د اختر د دې لمړۍ ورځي کوربه و د خپلو خبرو په تر خ کي داسي وویل ((څو ورځي چي تاسو په مرکز کي وی په دې خبره به معتقد شوي وی چي ملي روغه جوړه د خلګو دټولنیز ، سیاسي ، اقتصادي ،

---

[6] وګ‍ک :افغان مېړانه او غمیزه دروسي جنرال لیاخوفسکي اثر۳۸۷ مخ

ژوند په برخو کي د بنسټیزو بدلونو او د شخصیتونو د کارونو له میکانیزم څخه عبارت ده په لنډه توګه دخلګو په ژوندکي ستر بد لون او د هیواد په نوي اساسي قانون کي نوی بدلون دی))[٧]

دجهادي ګوندونو عمده غبرګون[٨]

د ملي روغي جوړي د پروسې د پیل یوویشت ورځي تر مخي په پېښورکي په دا سي حالت کي ملي روغه جوړه رد سوه چي د پېښور ښارپه فردوس نومي چوک کي د جهادي اوو ګوندونو مشرانو دوو سوو زرو تنو په جلسه کي د هغې رد ووایه دا غونډه چي د سهار پر لس بجې پیل سوه لمړی وینا وال ئې اروابناد مولوي محمد یو نس خالص وو هغه د خپلو خبرو په ترڅ کي وویل: ((اسلام د سولي او وروری دین دي ، ولي دا سي سولي نه یو چمتو چي یو ځل یو سړئ بل څوک په چاړه ووهي او کله چي بیا د زخمي د چاړې وار سي نو لمړی ورته ووایي چي سوله ده ((

دوهم وینا وال ئې حضرت صبغت الله مجددي و هغه زیاته کړه :((تر څو چي په افغانستان کي یو شرعي نظام حاکم سوئ نه وي نا ممکنه ده چي افغان مجاهد ولس وسله پر مځکه کښېږدي))

درېیم وینا وال انجنیر صاحب حکمتیار وویل: د نجیب د حکومت د روغي جوړي معنی داده چي د روسانو تر چتر لاندي دي مجاهدین په یوه ائتلافي حکومت کي د نجیب سره یو ځای کښېني چي لاندي درې اړخه به ولري.

١ . سره له دې چي روسان په افغانستان کي وجود لري مجاهدین باید وسله پر مځکه کښېږدي

٢. د موجوده فاسد حکومت تر امر لاندي د مجاهدینو سره یو ګډ نظام جوړ سي

---

[٧] وګ: دافغانستان دجمهوري ریس نجیب الله ویناو١٦ مخ چاپ کال١٣٦٧لمریز

[٨] وګ : جنګ افغانستان وشوروي عامل پروفاشي جهان کمونیزم

۳. مجاهدین په وربښمین ټال سره د خپل حکومت په ښکېل کي را ولي او زموږ سپېڅلي مقا ومت د تل له پاره له منځه یو سي.

زه وروڼو ته ډا ډ ور کوم چي د جهاد د پیروزی لحظې نژدې دي په دې اساس تا سي صبر وکړئ، څو بلاخره مو نهایي فتح په برخه وي .

څلورم کس استاد بر هان الدین رباني وویل : روسان په داسي وخت موږ ته د روغي جوړي وړاندیز کوي چي د هغوی ټانکونه او طیارې ئې اوس هم زموږ په سترګو تېرېږي .

د دې غونډ ي پنځم وینا وال استاد عبدالرب رسول سیاف وویل:((زموږ قضیه یوازي د روسانو په وتلونه حل کېږي ، بلکي ټول هغه څوک چي د دوئ سره شریک و، هغوی مرتدین او له مر تدینو سره جوړه نا ممکنه ده .

شپږم وینا وال پیر سیدا حمد ګیلاني وویل : ((موږ له خدایه سره ژمنه کړېده چي پر خپل دغه مو قف به تر پایه پاته کېږو او دښمن ته به دا فرصت نه ور کوو چي موږ دې ټوټې کړي))

اووم وینا وال د دې غونډې مولوي محمد نبي محمدي د جلسې پرېکړه لیک ئې ولوست : نوموړې قطع نامه په اوو مادو مشتمله وه[۹]

د مجاهدینوله سخت عکس العمل سره دملي روغي جوړي پروسه مخامخ سوه .

د ډاکټر نجیب الله لاسته راوړني

د کابل رژیم وړې په لاسته را وړني ودرلودې ځني مهاجر د کمپونو را دباندي او په ځینو ځایو کي چي تر اوسه د دولت له غاړي وه د هغو مجاهدینو په سموکي بیرته پر خپل کار را غلل کوم چي د نجیب د حکومت سره د ملي روغي جوړي د پیوستون په موخه پتي اړیکي لرلې ددې روغي جوړي لمړی پړاو شپږ میاشتي و چي وروسته یوه کال ته وغځېده د دې یوه کال په پا کي د ملي روغي جوړي اړوندپر((۲,۱۰,۱۳۶۶)) نېټه د کابل د حکومت لخوا په جوړه سوې فوق

[۹] وګ الجهاد عربي مجله دریم جلد ۲۹ ګڼه ۴۴ مخ

العاده غونډه کي نجيب وويل ((زمان خواهد گذشت و تاريخ همه مسايل را درجای شان قرار خواهد داد اما شکی وجود ندارد سال راکه سرگذشتاندم در خاطره مردم افغانستان بمثابه سال مصالحه ملي ، سال چرخش برای سرنوشت کشور و ملت باقي خواهد ماند))[10].

د ورو ګروپونو دقومندانانو اړيکو اودمهاجرو راستنېښت لکه ډول چي ښائېدله نومورې پروسې ۵۰% هم ګټه ونه کړه همدا وچي وروسته بيا دولت اړ سو چي دجګړې لاره خپله کړي ؛ بيا ئې لوی عمليات پيل کړل .

د ژنيو مذاکرې

د مجاهدينو د مقا ومت تونداوله د دې باعث سوه چي ملګري ملتونه د افغانستان په قضيه کي ځانونه دخيل وښوي او د سبا له پاره داسي نظام منځته رانسي چي يا د ايران د خامنيانو غوندي مستقل اويا هم د عراق د اداري غوندي خپل سری او يا د پاکستان د اسلامي جمهوريت غوندي په سيمه يوې ساري مطرح هيواد وي ، ځکه نو روسانو ئې ته د دوئ په اصطلاح د قانوني وتلو له پاره په ژنيوکي د مذاکراتولړۍ پيل کړه.

د ژنيومذاکرې دوه درې ځلي د نامعلومو دلايلوله رويه له ځنډسره مخ سوې د١٣٦٦ لمريز کال د مرغومي پر ۱۲ نېټه د ملل متحد دحقوقي چارو کار پوه د کابل د څرخي پله له زندانه کتنه وکړه چي د بنديانو له رسمي وضعي څخه ريوټ تهيه کړي . ترديې راوړاندي د همدې کال د مرغومي پر ۱۴نېټه دامريکا دمتحده ايالتونو د د باندينو چاور وزارت سياسي مرستيال اسلام اباد ته سفر وکړ او هلته ئې د افغانستان د قضئې د سياسي حل په مورد دپاکستان د جمهوريس جنرال ضياالحق سره وکتل .

ترديې يوه ورځ مخکي د ايران د سنامجلس ريس هاشمي رفسنجاني د مطبوعاتو له لاري په ډاګه کړه چي ايران چمتو دی له روسانو سره له افغانستانه د هغوئ د وتلوپه اړوند خبري وکړي

[10] وګوری ددکتورنجيب الله ثبت کست (غريبک ارشيف) او بيانات نجيب ۲۱مخ

د رفسنجاني د دې څرګندوني سره جوخت دترکيې هيواد د اسلامي نهضت د مشرنجم الدين ((اربکان))په مشري د ازادو رسنيو د ژورنالستانو د افغانانو سره د خواخوږي په نيت کنفرانس داير کړاو په دې کي ئې له روسانو وغوښتل چي له افغانستانه ووزي

د امريکې د دباندنيو چارو وزارت د سياسي مرستيال ترځنګ چي څه دول ئې اسلام أباد ته سفردرلود . په همدې ورځ د شوروي اتحاد د دباندنيو چارو زير (ايلهوارډ شيوارد نادزي) کابل ته راغي د کابل حکومت ته ئې دستور وکړ چي يو پلاوي د ژنيو مذاکراتو ته چمتوکړي

پاکستان دا ومنل چي دوئ به له روسانوسره په دې شرط خبره کوي چي د افغانستان د مؤمن ملت د ګټهٔپرتاوان نه وي ، د دلوي د مياشتي پر ۵ نېټه د ملګرو ملتونو خاص استازي (ديا ګوکور دوويز)لمړی پاکستان ته راغئ او دلته ئې پاکستان د صدراعظم محمدخان جونجو سره خبري وکړې۱۵ ورځي وروسته بيا افغنستان ته راغئ اودلته ئې د لوړ پوړو چارووا‌کو سره د ژنيومذکراتو په اړوند خبري وکړې وروسته ئې په همدې ورځ پاکستان ته سفر درلود چي موضوع د کابل د حکومت ترځنګ د پاکستاني مقاماتوسره شريکه کړي.

د ياګوردوو ويز په پاکستان کي د پاکستاني مقاماتو تر څنګ د مجاهدينو د اوو تنظيمو د هئيت له مشر(مولوي محمديو نس خالص) سره وکتل درې ورځي وروسته د شوروي اتحاد د دباندينو چارو وزير اسلام اباد ته سفر درلود او له هغوی سره ئې ځانګړي خبري درلودې.

تردې يوه ورځ وروسته د شوروي اتحاد جمهور ريس په دې اړوند غبرګون وښود که په ژنيوکي مجلس مثبته پايله ولري روسان به دلسو مياشتو په اږدو کي له افغانستانه د يوه ټاکلي مهالوېش له مخي ووزي خو که دا مذاکرې ناکامي يا بې پايلي سي او که نه نور موږ له افغنستانه وتونکي يو

په دا وخت کي د پاکستان استازي زين نوراني وويل چي ترهغه به د ژنيوپر موافقې امضاء ونه کړي ترڅو چي په افغنستان د يوه اسلامي حکومت د جوړيدو او د هغه د رسميت کارنه وي

بشپړ سوئ د ترکيې هيواد هم د همدې نظر په تائيد وويل چي په افغانستان کي بايد يو د خلګو نظام را منځته سي

د سلواغې پر ۲۸ نېټه دافغانستان پخواني پاچا محمدظاهرخان دايټاليې په پلازمينه روم کي خپله چو پتيا ماته کړه او وې ويل: چي سمدستي چمتونه دئ چي د افغانستان مشرتابه دي مؤقتاً پرغاړه واخلي

د حوت پر ۲ نېټه د ايران روحاني مشر(علي خامنه ئي) په افغانستان کي د افغان مجاهدينو د حکومت پر جوړېدو ټينګاروکړ د حوت پر ۵ نېټه د امريکې د متحده ايالتونواستازي (ارماکوست) بيا پاکستان ته سفر وکړ او هلته ئې د مجاهدينو د پلاوي د مشرمولوي صاحب خالص سره بيا وکتل تر دې راوروسته مجاهدينو خپل د اووه ګوني اتحاد مشرحکمتيار وټاکه او هغه په هر ډول په ژنيوکي د کابل رژيم له استازو سره د مخامخ کېنېنستلوخبره ردکړه

د نومورې د رد څخه درې ورځې وروسته د حوت پر ۲۹ نېټه ډاکټرنجيب الله د يوه فرمان په ترڅ کي د افغانستان په ټولو لويواو وړو اداروکي د مارکس ،انګلز ، سټالين او لينن د عکسونو دراتاکولو اوله منځه وړلو امر ورکړ.

د دې سره جوخت څوورځي راوروسته د اردن پاچا (ملک حسن) پاکستان ته سفر وکړ او د خپل سفرپه ترڅ کي ئې له پاکستاني مقاماتو وغوښتل چي د ژنيو د خبرو د څنډ دله منځه تللو په اړوند دي له ملل متحدسره مرسته وکړي ترڅود ملګرو ملتونو ترڅترلاندي د ژنيومذاکرات بيرته له سره پيل سي، همدا وو چي يوه اونۍ وروسته د ژنيومذاکرات د مجاهدينو د ګډون پرته پيل سول ددې خبرو اترو د پيلېدو سره د مجاهدينو يو پلاوی د اميرحمزه په مشرۍ د اسلامي کنفرانس په غونډه کي ګډون وکړ د دې ترڅنګ رونالډريګن د امريکې جمهور ريس په ټليفون کي د پاکستان له جمهورريس جنرال ضياؤالحق څخه غوښتنه وکړه چي د ژنيو د مذاکرو په اړوند د خنډونو په ليري کولو کي همکاري وکړي همداوو چي پاکستاني سرپرست لومړي

وزیر زین نوراني وویل : موږ د امریکې د متحده ایالتونو د تائید پرته د مجاهدینو په استازیتوب د ژنیو توافق نامه نه امضاکوو

د مجاهدینو د اتحاد مشر انجنیر حکمتیار د یوه مطبوعاتي کنفرانس په ترڅ کي د پاکستان په غبرګون کي وویل : موږ چاته اجازه نه ورکوو ، چي د مجاهدینو پرته دي د مجاهدینو په استازیتوب د ژنیو مذاکرې لاس لیک کړي

د روسانو د پورته تصمیم سره ، چي نور له افغانستانه پښې سپکوي ملګرو ملتونو د۱۳۶۶ لمریز کال دجوزا میاشتي پر ۱۴ نېټه په ژنیوکي غونډه ترسره کړه ، په دې غونډه کي د شوروي اتحاد، امریکې متحده ایالتونو، پاکستان هیواد اوافغانستان د حکومت استازو ته د ناستي بلنه ورکوله سوه خو دجګړې اصلي جبهه((مجاهدین)) له صحنې ګوښه اودکوم ګډون چانس ئې ورنه کړ دا هغه وخت و چي څه موده مخکي په همدې ژنیوکي د شوروي اتحاد او امریکې د متحده ایالتونو د استازو ترمنځ د ترڅلو دروازو تر شا پټې خبري سوي وې.

څه موده پس د۱۳٦۷کال په حمل کي د شوروي ، امریکایي پاکستاني او د کمونیستي هیوادونو د استازو تر منځ په ژنیو کي بیا خبري وسوې او د خبرو په پایله کي د شوروي اتحاد د څلوېښتم لښکر د دلګیو وتل د نهو میاشتو په لړ کي پلان سوه چي د وتلو نېټه د۱۳۶۷ لمریز کال د جوزا له ۲۶ نېټې څخه د همدې کال د سلواغې تر ۲۶ نېټې پوري تعین سوه.

په ملل متحد کي د شوروي اتحاد او امریکې د پلاوي ترنظر لاندي په پنځو مادوکي دافغانستان دخلق د موکراتیک حکومت او پاکستان اسلامي جمهوریت تر منځ لاسلیک سوه چي مختصره طرحه ئې په لاندي ډول ده

١. دواړه هیوادونه به د یو دبل په چاروکي به مداخله نه کوي
٢. یوتر بله ملي حاکمیتونو ته درناوی ،د یواو بل له حقه نه محرومیت .
٣. د هرډول قوې اسلحې د کارېديني په موخه یو او بل ته نه تهدید
٤. د اقتصادي او فرهنګي مسایلو په اړونددعدم اختلال مد نظرنیول

۵. له هرډول مسلحي مداخلي څخه یو دبل په چارو کي ډډه
٦. د هرډول سبوتاژ مخنیوی ، یو د بل په هیوادنوکي د افوزیسیونو د غیر مسلح تشویق نه موجودیت
۷. په وسله باندي د مخالفینونه تجهیز
۸. له پروپاګنډه لاس اخیستل
۹. او د نورو مهاجرونه منل پکښي شامل وه.

دا پریکړه لیک د١٣٦٨ دجوزا دمیاشتي له ١٥ نیټې څخه مورد اجراو.دواړواړخونه مکلف وه چي د دې پریکړه لیک د دوهمي مادې په ټولواړخونو به عمل کوي

دا پریکړه لیک په پښتو ، انګلیسي او اردو ژبو د ملګرو ملتونو په سازمان کي ساتله کیږي.

وروسته د دې پریکړه لیک په لاندي متن کي د افغانستان او پاکستان د دباندنیو چارو د وزیرانو لاسلیکونه سوي دي .

د شوروي اتحاد لښکري د مهالویش سره سم پر ټاکلې نیټه خپل وتل پیل کړل او پر ټاکلې نیټه ئې پای ته ورسول.

١٣۶۵ لمریز کال دشوروياناواومجاهدینوتېروتني

د ثورد نه پرشاتلونکي انقلاب انقلابي شعار، چي به تل د افغانو کمونستانو تر خوله راوته په دي کال کي لړزانده سو د نورو کلونو په پرتله ډېر نوي څه د تغیریه رنګ رامنځته سول. د انجنیر حکمتیار په مشرئ نیویارک ته د مجاهدینو د هیئت تګ،د ډاکټرنجیب په مشرئ د خلق د موکرا تیک ګوند د رهبري پلاوي تګ مسکوته، ملي روغه جوړه ، د هغې په رد کي په پېښورکي د مجاهدینو د لوئې غونډې دایرېدل، له افغانستانه څخه د روسانو د پښو سپکېدو دې ټولو نوښتونو، چي ددې کال له سره ئې سرونه کښېښوول سوه دا وېتیله ، چي د روسانو په نه ماتیدونکي تصمیم کي دا وخت یو ماتېدونکي تصمیم له ورایه راښکاره سو دا چي ولي ئې دې کارته مخه کړه البته درې اساسي عوامل به ئې حس کړي وي:

- د مجاهدینو نه پخلاکېدونکی مقاومت .
- د روسانو پر اوږو د مصارفاتو غیر عایداتي اقتصادي ملاماتوونکۍ بوج.
- د غربي نړۍ له میډیاو څخه پرله پسې د شوروي لښکرو په وړاندي د روحیاتو پژمورده کوونکې تبلیغاتي پروسه .

ټول هغه عوامل وه چي روسان ئې له ماتي سره مخ کړل .

د شوروي اتحاد د مرکزي کمیټې له واکدارانو سره د عمر او تجربې په لحاظ، څکه رهبري پیاوړي وه ، چي ټوله شوروي امپراطوري ئې رهبري کوله دوی د لوړو کچو د مدیرانو په توګه د خپلې پالیسی دپلي کولو له پاره اهداف ټاکلای سوای ورسره ترڅنګ ئې د منځنیو کچو مدیرانو (وزیرانو یا د جمهوریتونو د ریسانو) د اهدافو د پلي کېدو له پاره ستراتېژیک پلانونه جوړوای سوای ، ولي د کښتو کچو د مدیرانو د عملیاتي پلان پلي کېده د ځوانو افسرانو سره د افغانستان په دننه کي د جګړې په ډګرکي پېچلې ښکېلتیاوه ، چي دوئ ورسره مخامخ وه اود دې عملیاتي ساحې کړاوونه د کریملین واکمنو نه سوای اټکل کولای .

د دوئ بله تېروتنه داوه چي که ئې غوښتای بیائې هم د خپلو لښکرو تر وتلو وروسته هم دا سي یونظام ته زمینه برابره ولای سوای چي هغه نظام د دوئ دحریفانو((غربیان))په ګټهٔ نه وای هغه په دې معنی چي مستقیماًئې له مجاهدینو سره د یوې کړې ژمني پر بنسټ له افغانستانه خروج کړی وای او افغانستان ئې رسماً جهادي پیاوړو ګوندونو ته ورپرېښی وای د دې په عوض ، چي د ملګرو ملتونو سازمان وګرېوان ته لاس ور واچوي او د خپلو قوتونو د وتلو له پاره د یوې قانوني لاري په لټولوسره ځانته قانونیت ورکړي . حال دا چي دې کار نه یوازي نتېجه ورنه کړه ،بلکي هغه جمله چي دوئ به کاروله ((زموږ تر وتلو وروسته به له افغانانو سره زموږ پرځای د هغوئ سره په مځکه کي ښخ سوي ماینونه جګړه کوي) دا جګړه نه یوازي د افغانانو په تاوان تمامه سوه ، بلکي د دوئ تر وتلو وروسته د دې اورلمنه تردوئ ورپراخه او د قفقاز په غېږه کي د، چیچینیا

مرکز((ګروزني)) نازنين ښار د داسي جګړو په لمبوکي راګيرکړ، چي تاريخ ئې تر ډېره د ويرانئ صحنې له ځانه سره ساتي .

په بل اړخ کي د مجاهدينوځخه سخته تيروتنه وسوه هغه په دې معنی چي مجا هدينو د شوروي اتحاد د لښکرو په اړوند سره يوه خوله وه ، ولي په خپلو منځونوکي د هغوئ د فکري يووالي نه موجوديت دوی له ستونزو سره مخ کړل ،له ميانه روه ګوندونوپرته د جهادي پروسې دوه کليدي سازمانونه ((حزب اسلامي حکمتيار او جمعيت اسلامي)) له همدې ځايه سره په کمين کي سول حزب اسلامي افغانستان په هيڅ ګون نه له غيرافغاني نړيوالو قووتونو سره اونه د امريکې له دولتي واکمنانو سره د راتلونکي له پاره سازش کولوته کښېناسته.

- د جمعيت اسلامي مشر او د دې ګوند لوړ رتبه افسرانو ((انجنيرمسعود)) د شوروي اتحاد د لښکرو او مرکزي کميټې سره د هغه مخکني ارتباط له رويه چي د پنجشير د اوربند د توافقنامې پر وخت ئې ور سره در لود[11] بيا تر مځکه لاندي ياده کړنه تمديد کړه :
- دافغانستان په حکومت کي هم دمرکزي کمېټې له غړواوپرچمي فوځي افسرانوسره دجمعيت ارتباطات اوله پوځي خلقي افسرانوسره د حزب اسلامي ارتباطات نوي ځه وه چي پرستونزو متج سول. وروسته دې کړنو د دې دواړو ګوندونو مخه د دې په عوض چي په ګډ پروګرام سره د شوروي اتحاد د لښکرو او کابل حکومت په وړاندي ستراتېژي ولري ونه سوه ، بلکي له همدې ځايه ددې دواړوګوندونو تر منځ سخت اوجبران ناپذير ټکرونه رامنځته سول پر ټوله جهادي پروسه دې کړني منفي اغېزه وښندله ، او متحد صف ئې د تجزئې پرلور رهي کړ.

که روسانو او مجاهدينو په ګډه ترخپل منځ داسي جوړجاړی کړيوای ، چي د هغه په لړکي د روسانو لښکرو تر وتلو وروسته حکومت روسانو په رسميت پېژندلئ وای اوپه مسالمت اميزه

---

[11] دا توافق نامه په ١٣٦٢ لمريز کال کي دروسانو ديو کلن اور بند توافق نامه ده وګك ((ملي اتل له زېرېدوتر شهادته))

توګه ئې کابل ورسپارلی وای، افغانو کمونستانو ته ئې یا عمومي عفوه اعلان کړې وای او یائې په دباندنی نړۍ کي دپناه اخیستلو لاره ورته هواره کړې وای دلته به ملګري ملتونه هم له ستونزو او منډو ترړو خلاص وای

د اميني خلقيانوناکامه هڅه

د کارمل د دورې په ورستيو او د ډاکټرنجيب د دورې په پيل کي په دولتي تشکيلاتوکي د خلقي افسرانو پر اوړوبار د پرچميانو په پرتله دوه چنده وو . له يوه اړخه څخه په ټولو هغو اړخونو کي چي د دولت د مخالفينو مجاهدينو زور زياتيده په هماغه اندازه به په هغه سيمه کي خلقي افسران د مجاهدينو په وړاندي په دنده ګمارل کېدل . دوهم داچي دا وخت د پرچم د ډلي واک په لاس کي وو چي دې کارهم خلقيان ځورول.

دريم مشکل بل داوو چي خلقيان په خپلو منځونو کي هم متحدنه وه . په يوه اړخ کي د اميني خلقيانوشتون وو چي په ښکاره ئې د حاکم دولت رهبري هيئت او هم ئې د ترکي خلقيانو سره ستونزه لرله د اميني خلقيانو خوځښت دوئ دې ته اړ کړل چي د يو بل دا سي نظام د منځته ته راتګ په اقدام سي تر څو د اميني تيري دورې پراشتباهاتو له سره تېروتنه و مني په هغې کي ترميم راولي د مجاهدينو د کليدي ګوندونو سره په ګډه داسي يو نظام جوړکړي چي تر ډېره خپلواک او واک ئې د همدې هيواد اکثريت تېر پښتنو پر محور را وګرځي ، ځکه ئې نو په ۱۳۶۵ لمريز کال کي د ملي دفاع وزارت په ۱۰۹ لمبر اطاق کښي تصميم ونيوه چي نظامي اقدام ته تياری ولري ولي دوئ په دې پوهېدل چي په موجوده شرائطوکي داستخباراتو ټوله دستګاه په ځانګړي ډول دخاد پنځم رياست د پر چمي او روسي مکاشفينوتر لاس لاندي دی چي په اسانه سره ئې کولای سوای د دوی پلانونه رسوا او دځورولو له پاره ئې نوري پلمې هم زياتي سي.

په دې وختو کې یوه ډله د کابل د حکومت لخوانیوله سوې وه چې له مجاهدینو سره د تړاو په طور ئې کو دتا کوله، څکه نو دولت هم ددې ډول کړنو د مخنیوي په ملحوظ د زیاتو تدابیرو څخه کار اخیست د خلقیانو دا تصمیم ترڅه وخته له څنډه سره مخ سو[12]

مینا ((کشورکمال)) [13]

د افغانستان په دې بحران کې د نارینهٔ وو تر څنګك په ځینو مواردو کې ښځو هم د سیاست په او مقاومت په ډګر کې ونډه واخیسته ، دا ونډه دنارینه ؤ په شان مسلحه نه وه . تر ډېره ئې جذباني او شعاري بڼه درلوده ، چې په سر کې ئې شهیدي ناهید وجهئې ، او نوري خویندي را تللې سي . په هجرت او د کابل په حاکم رژیم کې دننه او د باندي په ځو اړخونو کې دا مبارزه فعاله وه :

- د کابل په حکومت کې دننه ښځې وې، چې داردو ، څارندوی ، سازمان جوانان او پیش اهنګانو په برخو کې دندي تر سره کولې .
- د ګلالۍ او نور بي بي غوندي مجاهدي میرمني چي مجاهدینو ته ئې د شرعي اصولو په نظرکې نیونه سره خدمت درلود .
- د ((انجمن زنان مسلمان)) په نوم په پېښور او کوټه کې د میرمنو ټولنه وه ، چې څانته ئې خپله مستقلي مجلې د ((المومنات))[14] په نوم عربي او ((زن مسلمان)) په نوم دري او پښتو مجلې درلودې .
- په کوم جهادي تنظیم پوري نا مربوطي ښځې چي له جملې ئې میرمن تاجور کاکړ دساري په توګه یادولای سو .

---

[12] ویوښتې په هغه وخت کې مطرح افسرډګروال خان محمد خان نورزئ

[13] وګ ((www.danishnama azad.org))

[14] زن مسلمان مجله مربوط حزب اسلامي افغانستان سال ۱۳٦۷

- ((راوا)) يا جمعيت انقلابي زنان افغانستان چي سيكولر پروګرامونو ته ئې زمينه سازي كوله مشري ئې ((ميناكشوركمال)) د ډاكټر فيض احمد خانمي كوله.

دې سازمان نه يوازي په ښكاره د وخت حاكم كمونيست رژيم غندنه ،بلكي پر جهادي تنظيمونو ئې هم سياسي او لفظي ګذارونه كول.

نوموړي سازمان په منظم او سيستماتيك ډول د تعليم اوتربيې تر څنګ په روغتيايي برخو كي خپل پروګرامونه مخي ته وړل چي د ملالۍ په نوم يو فعال نسايي او ولادي روغتون ئې هم درلود . د دې سازمان د رهبري پلاوي غړي تر ډېره تعليم يافته او د كابل پوهنتون پخوانۍ غړي وې . د دې ګوند د غړو له جملې د دې ګوند مشره ميرمن مينا ((كشوركمال)) د١٣٦٦ لمريز كال د دلوي پر ١٥ نېټه دكوئټې په ښار كي د احمد سلطان او همايون په نومونو د دوو تنو لخوا ترور سوه . د نوموړي په ترور په لمړيو كي حزب اسلامي حكمتيار متهم سو ، خو وروسته وښول سوه چي نوموړي دوه كسان د افغانستان د ملي امنيت په لوی رياست پوري اړوند وه . دا كسان د پاكستان حكومت لخوا ونيول سول او بيا په ٢٠٠٢ ميلادي د مي پر ٢٧ نېټه د نوموړي حكومت د پوځي محكمې له خوا اعدام سول .

تر ١٣٦٦لمريز كال پوري عمده اټكليز تلفات

سروې وښووله چيد دې جګړې په جبهه كي په عمده ډول دواړو لورو((مجاهدينو او روسانو)) ته خومره زيانونه واووښتل چي په لاندي توګه ئې يادولای سو:

د شوروي اتحاد لښكري لمړۍ له ٥٠٠٠٠خخه و١٠٠٠٠٠ تنوته تر هغو وروسته ١٢٠٠٠٠ تنوته د روسانو په قول ورسېدې ولي نړيوالو خبري رسنيو او سروې ګانو د دوئ د لښكرو شمير له پيله له ٨٠٠٠٠ څخه تر ٢٣٠٠٠٠تنو پوري وباله د شورويانو تر تللو يو كال تر مخه د روسي لښكرو تلفات په عمده ډول په لاندي توګه ليكلای سو.

د١٨٨ باله هيلي كوپټرو اوجګړييزو جيټ موډرنو روسيو الوتكو سقوط او له فعاليته لوېدل.

۲۱۰۰ چینه موډرن بیردیم ،اته ټپره ،زري دار او ۲ ۸ملي متري توپ لرونکي روسي ټانګانو تخریبېدل.

د کابل په ښار او اطرافو کي درنې چاودني او د اسلحو دلویو ډیپوګانو چي په خیرخانه،قرغه،بګرام او د کندهاردصوفي صاحب دښته کي ئې موقعیت درلود منفجر او له منځه تګ اود۳۰۰۰ټنو په حدودو کي د باردو چاودنه .

د مجاهدینو په اړخ کي تردې وخته پوري ۱،۱میلیونه افغانان شهیدان چي په هرساعت کي لس تنه شهیدان ،د هري میاشتي په هرجګړپیز ساعت کي ۶۶ تنه له هیواده د باندي و هجرت ته اړ، په هرو څلورو جګړپیزو دقیقوکي یو نفر شهید ، او په هرو ۵۳ جګړپیزو ثانیوکي یوتن مهاجر سوی دی[۱۵] د دې پورته تلفاتو ترڅنګ چي مجاهدینو او جانب مقابل پلو ته ور اووښتي دی مجاهدین وتوانېدل چي د روسي لښکرد راتګ له ورځي د هغوئ تر وتلو پوري د افغانستان د قلمرو په دننه کي د کنړ، ارزګان ،تخار او غور د ولایتونو په شمول ټول ۶۴ لوی مرکزونه چي ولسوالی ورسره وې ترخپل کنترول لاندي راولي

پر همدې کال د جګړې د جریان پړه د پاکستان د وخت جمهوریس جنرال محمد ضیاؤالحق او د امریکې پر متحده ایالتونو واچوله .نجیب په دې اړوند د۱۳۶۷ کال د اسد د میاشتي په خپله یو ویناکي وویل ((دپاکستان او د امریکې د متحده ایالتونو واکمني ټولني له یوې خوا مکلفي دي هغه نړیوال موافقه لیکونه چي د نړۍ د مترقي افکارو د تائید او ملاتړ وړ دي تحقق ورکړي ، خو له بلي خوا په خپلو پوځي مرستو د پېښور د اوو ګوندونو مشرانو ملاتړ کوي))[۱٦]

[۱۵] وګ ((دافغانستان دسیاسي قضیې حل اوزموږ دریځ))دانجنیرحکمتیاراثر

وګ ((دافغانستان دجمهوریس نجیب الله وینا)) ۲۳ مخ ۱۳د۱۳٦۷کال داسد ۲۵ نېټه دا وینا یې دمیانه روه جهادي ګوندونو دهغه قو مندانانو سره دملاقات پر مهال په کابل کي اورولې وه متن یې زما لیکوال سره په کورني کتابتون کي سته [۱٦]

دنړیوالو تیروتني

د ملګرو ملتونو سازمان د ژنیو د مذاکراتو پرمهال یوستره تېروتنه وکړه په هرصورت د ژنیوپه کنفرانس کي دمجا هدینو د استازونه ګډون دومره خطرناکه پایله رامنځته کړه چي هلېو تراوسه ټول نړیوال سازمانونه ئې د افغانستان د سیاسي قضیېي په حل کي پس پاته راوستي دا تیروتنه په دې معنی وه ، چید نړۍ د سرې جګړې او په افغانستان کي د سرخوړونکي تودې جګړې اصلي مهره چي مجاهدین وه د ژنیو په کفرانس کي شامل نه کړای سول . یوازي ئې د کابل رژیم او د افغانو مجاهدینو په استازي توب د پاکستان حکومت استازو ته بلنه ور کړه حال داچي څني جهادي ګوندونه وه چي هغوی پر خپلو ځانونو دویساتوب په موخه هیڅکله پاکستان ته اهمیت نه ورکاوه او تل به پاکستان اړو چي د دوئ په لنګوټه ځانونه نړیوالوته ور وپېژني .

د دې سره ـ سره، چي د پاکستان او افغانستان د حکومتونوتر منځ د ژنیو موافقه سو ېوه او د هغې په رڼا کي د دواړو هیوادونو د حریمونو پر استقامتونو باندي یو د بل له بریده د مخنیوي په موخه کلکه پرېکړه سوې وه ، ولي د پاکستان حکومت ترپایه پردې ونتوانېد، چي له خپلي خاوري څخه د مجاهدینو د تګ لاره ډب کړي همدا لړۍ هغسي روانه وه لکه څه ډول ، چي د دې ترون څخه مخکي ئې دوام درلود د افغانستان حکومت څو ځلي پرملل متحد ږغ وکړ ، چي د نوموړي لوظنامې په پام کي نیولو سره باید پاکستان خپل مسئولیت ته متوجه کړي ، ولي دې کار کومه اغیزه ونه کړه حتي تردې چي د روسانو د وتلو څخه یو کال وروسته لا دا کار شروع وو، چي لاندي ستونزي ئې له ځانه سره ودر لودلې :

- د مجاهدینو اوګاونډیو هیوادونو تر منځه دسؤ تفاهم رامنځته کېدل او له پاکستانه د خپلو اسلحو را انتقال.
- د نجیب د حکومت او مجاهدینو تر منځ پېچلې مسئله نوره هم ترینګلې کېدل .

دارغنداب لویه قوه

د ۱۳۶۷ لمریز کال په پسرلي مو سم کي د کندهار ارغنداب ته د روسانو دا اتمه لویه قوه وه چي د مجاهدینو د تصفیې له پاره را ووتله . اهمیت ئې په دې کي و چي روسانو دا د خپل بخت د ازمویلو وروستی چانس په افغانستان کي باله دوئ مصمم وه چي د دې قوې په بریالیتوب کي به په افغانستان کي د دوئ شتون حتمی او که له ماتي سره مخ کېږي ، نو په نظامي ستراتیژي کي به ئې تغیر حتمی وي .

په دې قوه کي ځانګړي روسي ، کیوبایي ، د افغانستان دموکراتیکه اردو او څارندوی قوتونه وه چي په دې وخت کي د کندهار قول اردو قومندان محمد جمعه اخګک و. هغه څو ځلي دا خبره کړې وه چي ((په هرات کي ئې پښه بایللې او په کندهار کي به سربایلې ، خو دا خلګک باید پر لارسي))، ځکه نو د دې کار د کړني له پاره ئې د ارغنداب د ټولو ستراتیژکو نقاطو د ځپلو له پاره پر یوه متر مربع یوه ـ یوه توغندی پلان کړه اوجګړه لمړئ د خسرو، کوهګ او چارغلبې له کلیو را پیل او بیا وروسته ټول ارغنداب ته وغزیده .

نژدې تر ۳۹ ورځو زیات وخت ئې ونیوئ د جګړې د پیل په لمړیوکي د دموکراتیکي اردو دوه غټي کتلې سرتیري د ارتباط له لاري د سرکاتب شهید مل په مشری د ((شهیدحاجي محمودجبهې))ته تسلیم سول چي د پیر پایمال، کاغانګ شېرجادې له لاري د نومورې مرکز د کندهار ښار جنوب غرب پلو ته پروت د غاترو تربند تیر او ماهي ته وروسول سول .

وروسته د تسلیمی په لړکي د نومورې رواني جګړې ترپایه دوه نیم زره عسکر له مجاهدینوسره یوځای سویوه د روسي ځانګړو قوتونو او کیوبایي قطعې په وړاندي مجاهدین هم له سختوستونزو سره مخ سول أن تر دې چي د نومورې معرکي لوړ قومندانان په ځینو مواردو کي د روسانو تر سختو محاصرو لاندي راغلل هغوئ نه سوای کولای چي پر یوه ځای له (su ۲۷) الوتکو او پر مځکه له نومړو قوتونو سره وجنګېږي . په مځکني انداخت کي اوراکان ، اوسکر۲۰ توغندیو پر له پسې انداخت نور هم جنګ ستونزمن کړئ و.

د نوموړي جګړې حالت ليکوال ته د يوې پوښتني په لړ کي خان محمد مجاهد چي د دې معرکي يو قوماندان و دا سي بيان کړ : ((معلم صاحب په لمړيو ورځوکي چي جګړه پيل سوه   ټولي درختي شنې وې کله چي نوموړې جګړه پای ته ورسېده موږ فکر نه کاوه چي دا موسم د پسرلي اودوبي دی ، ځکه ټولي د رختي د مرميو وارونو دا سي کړي وې چي پاڼې ترې رژېدلي اوتابه ويل چي د مني موسم دی))   د دې جګړې د شدت او په ځينوسيمو کي د مجاهدينو د قوماندانانو د محاصرې په اوريدو سره د ملامشک په نوم دسعدئې جبهې يومخکښ جهادي قوماندان يوه اوياکسيزه فدايي ډله جوړه کړه ترڅو چي ښله دوه اتياملي متري توپونو اوګرنوف ثقيلانو بل څه نه وه ورسره. د نوموړي پرله پسې بريدو په وروستيو ورځوکي نوموړې قوه دې ته اړه کړه سوه چي بير ته د کندهار ښار او خپلو بارکونو پر لور عقب   نشيني ته مخه کړي دا کار د مخامخ جګړې په پرتله ډېر د روند تمامېدئ همدا لامل و.

د دموکراتيک حکومت د ملي دفاع وزير، لوی درستيز او د شوروي د څلوېښتم لښکر عمومي قو مندان اړسول چي صحنه له نژدې وګوري ، خوله کندهاره څخه د بيرته ستنيدو پر مهال ئې محمد جمعه اڅک له ځانه سره کابل ته بوت او د نوموړي په عوض ئې د ملي دفاع وزارت ورزيده جنرال ارکانحرب محمد أصف شور د کندهار د دوهم لمبرقول اردو د قوماندان په توګه راووست نوموړی پر دې وتوانېدو، چي د تلفاتو په زغملوسره له ارغندابه قوه را وباسي.

تبادله

د مجاهدينو په پرتله د افغان حکومت او شورويانو سره بنديان ډېر موجود وه هلېو د هر ولايت په   اړتون ((محبس)) کي تر ۵۰۰ تنو زيات بنديان ساتل کېدل ، ځکه نو د روسانو او کمونيستي حکومت په پرتله ولس او مجاهدينو د خپلو بنديانو درا ايله کېدو زياته تلوسه در لوده .

همدا وو چي په ۱۳٦۳ لمريز کال کي   د پروان په ولايت کي دحزب اسلامي د اجراييه شورا غړی له روسانو سره تر تفاهم وروسته روسانو يونفر مجاهدينو ته د حسن نيت په خاطر را خوشي کړ .

تر دې وروسته په دوهم ځل په کندهار کې د حاجي سرکاتب شهیدمل د جبهې په نوښت له روسي عسکر سره د هغه وخت د مجاهدینو دمحکمې قاضي مولوي محمدصابر . وروسته د حاجي ظابط عبدالجلیل او د کندهار د ۲لمبر قول اردو د صاحب منصب سره داړیکو په پایله کې د وخت مشهور قومندان لالا ملنګ او بیا وروسته دکندهار د میر بازار په سمه کې د ۱۳٦۷ لمریز کال د میزان په میاشت کې سید عبدالباقي ((اسلام مل)) له روسیو بندیانو سره تبادله سول .

د۱۳۶۷ لمریز کال د دلوي ۲۶ نېټه

د شوروي اتحاد د لښکروماته په افغانستان کې د افغانومېړنومجاهدو زامنو په مټ څرګنده سوه ، ولي نړیوالو هیوادونو دانه سوای زغملای چید دوهمي نړیوالي جګړې د اتل طاقت ته دماتي ور اړولو دا اتبکاردي یوازي د افغان مسلمان مجاهدولس په برخه وي، ځکه نو د ملګرو ملتونو د ځانګړي استازي((دیاګوکوردوویز))په مشرۍ د روسانو د قوتونو د وتلو پروسه د یوه توافق د ترلاسه کولوله پاره هلي ځلي پیل سوې ((چي عمومي شرح ئې ددې کتاب په لړکي لولئ)) د شوروي اتحاد جمهور ریس میخائل سرګېویچ ګرباچف نړیوالوته د مطبوعاتوله لاري څرګنده کړه چي:[17]

- موږ په افغانستان د تل له پاره پاته کېدونکي نه یو
- زموږ لښکري به ډېر ژر له افغا نستانه ووزي
- د افغانستان دسیاسي قضیې حل نژدې دی

میرصاحب کاروال چي په همدې وخت کې د کابل دحکومت یو فعال غړی وو وایي:

((ګورباچف یک هیئت عالي رتبه به مسکو احضارکرد وبرای چندین بار به وی تذکر داد که بشما بهتر است در ظرف ۱۲ ماه اینده خود رابرای خروج از افغانستان اماده کنېد))[18] د دې

---

[17] وګ جنګ افغان شوروي عامل پرو پاشي جهان کمونیزم ۱۷۳ مخ

[18] وګ درس هاي تلخ ۱۶۶ مخ دمیر صاحب کار وال اثر

غوښتني پرمهال روسانو دا موضوع طرح کړله چي له افغانستانه به خپل قوتونه په دوو پړاوونو کي را باسي د دې خبري سره ډاکټرنجیب توافق وښود، ولي هغه د نوموړو ځواکونو د وتلوسربېره ټینګاروکړ چي د افغانستان په جنوب کي د کندهار له سیمي باید ترډېره روسي ځواکونه راد باندي نه سي ، ځکه دوئ ته د کندهارستراتېژیک موقعیت د نوروو لاياتو په پرتله د اهمیت وړ او د روسانو په نه جودیت کي د دې سمې ساتنه ګرانه وه ، خو روسانو دا خبره څه ډول چي د دوئ غوښتنه وه ونه منله ، بلکي دومره ئې وکړل چي تر نیمي د ډېرلښکر تر وتلو وروسته ئې له کندهاره خپلي پېښې سپکي کړې دا مهال زما (دکتاب لیکوال) عمر نژدې دیارلس کاله وو زما یاد دي ، چي هغه اوږد کاروان ، چي د بیردیم زرېپو ښونو، غټو او وړو زرید ار ټانګونو، اته ټېره محاربوي زري پوښونو او په ختیځ المان کي جوړ کامازو موټرانو څخه متشکل و ووت .

د سهارلس بجې وې د کندهارد نوي ښار پر چوک د شهیدعبدالرحمنً شا اغاه د کوټې ترڅنګ موږ ښکیان[19] ورته په تماشا ولاړوو او له خوشحالیه پورته غورځېدلو دوه درې سپین ږیري چي اوس مي نومونه یاد ته نه راځي هم دلته ولاړ وه اوتر سترګوئې د خوښی اوښکي توئیدلې وروستی ټانک ئې یو اته ټېره زرېپوښ پر سرئې یو ځوان روسئ چي په تندي کي ئې شین خال ،پر سرئې د ظابط خولی او په لاس کي ئې کیوبایي کلاشینکوف و، ناست و. د پښتون باغ پرسیمه چي اوس ډېر تعمیرات پر جوړ او د کندهار د لوئ محبس په وړاندي سویل ختیځ پلو کي مو قعیت لري. یوټانګ مجاهدینو ځني وویشت ، د روسانو همدا کتار[20] په همدې ورځ څو ګړیه بیرته معطل سو .

زما پلار چي ددې صحنې یوشاهد دی وې ویل چي ((اوس خو د وتلو پرحال دي پرې ئې ږدی)) له افغانستانه د وتلوڅخه وروسته د حیرتان له پله څه تېرېدونکی وروستی روسي پوځي

---

[19] : دپښتو ژبي هغه توري چي په سر کي یې ((ښوڼ)) کارول سوئ . وګك : دنوراحمد قران مل اثر ((ښکئ)) پېښور چاپ کال ١٣٨٤المریز.

[20] قطار

او د ځلوېښتم لښکر قومندان بوریس ګروموف وایي ((... له دې امله دارامۍ احساس کوم چې هر څه پای ته ورسېدل،... د ټولو هغو سرتېرو او افسرانو مجسمې جوړول پکاردي چې د دغه دوزخ لمبې ئې وزغملې)) دایي هم زیاته کړه چې ((له مانه پس په افغانستان کي د ځلوېښتم لښکر هیڅ پوځي نه دی پاتي سوی)[21]

دشوروي یرغل پایله

شوروي اتحاد د لښکرو تر وتلو وروسته نه یوازي دا چې افغانستان د خپلواکۍ پرلورګام اوچت کړ دا ځل د شوروي اتحادپه وړاندي د دې معرکې پیاوړي اتلان داسي کړنوته مجبورسول چې نړیوال ویاړ او افتخار ور داغداره او په خپل منځي شخړوئې اخته کړل ، خوپه مثبت اړخ کي د شهید حاجي محمود، شهید اسدالله ((فضل محمد))، شهید غفار ي، شهید ګوډغاړي، لالا ملنګ، شهید ذبیح الله ، شهید نصرتیار ، شهید امیر موسي کلیم ، کفایت الله ((اسلام الدین)) ، شهید زاهد ابراهیمي ، شهید ملا مدد ، شهیدي ناهیدي ، شهیدي نوربي بي، مجاهدي پېغلې ګلالۍ ،مجاهدي شیرینۍ، شهیدي جمېلې ، او ...... د وینو توئېدو د نړۍ د دوو سره تړلو بر اعظمونو اسیا او اروپا په جغرافیوي قلمر وونو کي په زغرده بدلونونه راوړل اونوي هیوادونه ئې په نوې خپلواکۍ د نړۍ په قاره کي را منځته سول :

- تاجکستان ، از بکستان ، تر کمنستان ، مغلستان ، قزاقستان ، بلغاریا ، چکسلواکیا ، یوګوسلاویا ،هنګرې ، پو لنډ ، اُکراین ،ګر جستان ، او .... هیوادونه خپلواک سول .
- المان شرق خپلواک اود برلین دېوال و نړېد .
- هند او د هغه ګاونډ هیوادونه د شوروي اتحاد د ممکنه نیواک څخه بچ سول .
- ایران او پاکستان د ارامۍ ساه واخیسته.

[21] وګ ((سرې لښکري په افغانستان کي)) ۱۰۵ مخ

- په اقتصادي ډګرکي د نړیوالو پانګوالو او کمونیستي سیستمونو اندول له منځه ولاړ او ازاد بازار ته په پراخه پیمانه لاره هواره سوه .
- د امریکا متحده ایالتونه د نړۍ یکه تاز قدرت وګرځېد.
- د شوروي اتحاد ملا ماتوونکۍ اقتصادي مصرف چي دروسیې له غاړي و له غاړي واووښت او دا هیواد د دې جوګه سو چي خپل اقتصادي استخراج او تولید او د هغه مصرف یوازي د روسیې هیواد پرچاپیرراوګرځوي
- مخکني شوروي جمهوریتونه سره تردې چيځپلواک سول د فقرغربت او مسکنت پر لور ور ملت اوهغه برم چي مخکي ئې یو پیاوړی ځواک تر شا ولاړو ځنې سلب سو.

بیا هم ویر جن افغانستان

د شوروي اتحاد دځواکونو تروتلو وروسته سره له دې چي ساده لوحه افغان ولس ډېره خوشحالي ښکاره کړه ، خو په کابل کي د موجوده رژیم پاته والي ډېر داسي څه په وړاندي لرل چي بیله جګړې ئې بله لاره نه درلوده ملي روغي نوري منډي تړي دا سي څه له ځانه سره نه لرل چي د موجوده رژیم له پاره سل په سلوکي بقا تضمین کړي یوه ستونزه ئې د ملت په وړاندي دهغو واکمنو وه چي د شوروي اتحادپه دوره کي ئې ډېري اشتباه وي اوتیروتني کړي وې په بل اړخ کي دا وخت افغانستان د اسلحوګودام ګرځېدلي وو. د نړۍ د اسلحو د کار خانو داسي جوړاسلحه نه وه چي په افغانستان کي دي نه وي موجوده یا په بله معنی د اسیایي هیوادو په وروسته پاته هیوادونوکي له عراق پرته افغا نستان هغه هیواد ووچي د هوایي ځواک په ملتیائې تر هر هیواد په ځانګړې ډول ترپاکستان، ایران ، ترکمنستان ، تاجکستان ، ازبکستان ،عربي متحده اماراتو ،سعودي عربستان او ... زیاتي وسلې لرلې.

د شوروي اتحاد د لښکرتر وتو وروسته دواکمن رژیم په لاس کي د دې ګودام د ساتني شومه پاته نه سوه.

د مجاهدینو دا خووې ، چې وې بلکې د منظم کمونیستي رژیم د واکمنو او نظامي کړیو تر واک لاندې د دې کودام ساتنه نور تروس تېره سوه او هرڅه په بې مسئولیته توګه دعامه ولس لاس ته ولوېدل حتي د ګاونډیو هیوادونو په تور بازار کې ئې تود بازار پیدا کړ. دې چور د روسانو تر وتلو وروسته په لمړي ځل د جلال اباد د غتې لیوا چې له روسانو څخه د نجیب حکومت په میراث ور پاته سوه لړۍ را شروع ، چې وروسته ئې پړه خلقیانو پر چمیانو او پرچمیانو پر خلقي افسرانو ور غورځول.

جمعیت ته دائتلافي حکومت وړاندیز

د ۱۳۶۲ لمریز کال په لړ کې د روسانو او مسعود ترمنځ د ډزبندۍ تړون وسو .[۲۲] بیا وروسته د غربي راډیو ګانو د هغه د تشهیر په مو خه مسعود د شهرت په یوه پراخ موقف کې قرار پیدا کړ همدا وو چې وروسته دروسي سفیر (ورانسوف) په مرسته د ډاکټر نجیب الله له حکومت سره د هغه اړیکې پیاوړې سوې د روسانو تر وتلو وروسته نجیب وېتیله چې په افغانستان د ځان دحاکمیت په موخه داپو زیسیون د یوې داسي ډلې سره اړیکه ولري چې د دوئ ائتلاف نورهم دوامداره کړي.

همدا وچې ډاکټرنجیب الله عبدالحمید محتاط پنجشیر ته له مسعودسره د ملاقات په موخه ولېږه له نوموړي سره د تماس او خو ځلي اړیکوپه لړ کې نجیب و جمعیت (شورای نظار) ته د ملي دفاع ،کورنیو او دباندنیوچارو وزارتونو د ورکړې وړاندیز وکړ ، ولې مسعود دا ونه منل هماغه وو چې روسانو له خپله اړخه مسعود ته د جمهوري ریاست وړاندیز وکړ چې دا کړنه د ډاکټر نجیب له خوارد کړای سوه له همدې ځایه وو چې د نجیب الله په وړاندې د شورای نظار،جنرال دوستم اوکارملي پرچمیانو ائتلاف راپیل سو .

[۲۲] وګ ((سرې لښکرې په افغانستان کې)) دجنرال بوریس ګروموف اثر .

دخواجه غار پېښه

د افغانستان په اوسني سیاست کي به ډېرلږ کسان وي چي د احمد شاه مسعود له نامه سره به نا اشناوي ، خو د دې سره ـ سره چي ډیر خلګ هغه پېژني همداسي د ده په اړوند نا انډوله نظرونه موجود دي ځني ئې د افغان جهاد زمرئ اوځني ئې ((له روسانو سره د اوربند په کولو)) ولس ته د یومجرم کس په مفهوم پېژني د نوموړي د ژوندانه او د هغه پرمرېني که ډغېږو کېداي سي چي موضوع به و شخصي اړخونو ته ولاړه سي ،خو دلته موږ د هغه پر ستراتېژي غورکول غواړو چي نوموړ ي څه غو ښتل چي څه باید وسي چیري وسي او پایله ئې باید څه سي ؟؟؟

هغه غوښتل جګړه باید د نوموړي له سمي لیري په پښتنو نشینو سموکي وسي ، خو په هر صورت د نوموړي په اړوند ځارنوال منګل خان کاکړ وایي: ((نوموړي د ثورانقلاب څخه مخکي کومه داسي سابقه په جمعیت کي نه درلوده ، چي هغه دي یو مطرح څوک وي ، حتي تر دې نوموړی زموږ په ګوند کي اصلاً وو نه ، خو وروسته د جهاد پر مهال هغه داسي کړني وکړې چي د اسلامي جمعیت سرپه لوړسي))

کله چي نوموړی بیا د څه مودې له پاره فلسطین ته د اپارتیزاني ((چریکي)) جګړې د زده کړي له پاره ولاړ تر راستنېدو وروسته په افغانستان کي د ثورکودتا څخه د مجاهدینو په صف کي و درید او بیالوی څوک ځني جوړسو. هغه د مقاومت په لمړیو ورځو کي داسي کړني وکړې چي د غربي اژانسونو مخه ئې د ځان پر لوري ور وا ړوله او هغه ئې په شېر پنجشېر و نوماوه د نوموړي حوصله ، استقامت او پرېکړو هغه د دې جوګه کړ چي د ځنوسپین ږېرو جهادي مشرانو په پرتله ښه و ځلېږي.

هغه په خپلو کړنو کي داسي حالت ته ورسېد چي د اسلامي جمعیت په ګوند کي ئې د شورانظار په نوم بله مستقله ځانګه جوړه کړه نوموړی په خپلو کړنو کي خود مختار وو، حتي

تردې چې وروسته د دې ګوند مشر ښاغلي برهان الدين رباني هم اړ وچې خپلې ګوندي پرېکړې د اخوانيت پر محورنه ، بلکې په دې ګوند کې د مسعود په رايه وکړي.

کله چې د مسعود په مشرۍ د نظار شورا رامنځته سوله نوموړې د دې لا مل سوه چې په سيمه کې د نفوذ په خپلولو سره د سيمي لوی او واړه قومندانان دا که د جمعيت او يانورو جهادي ډلو اړه درلوده په مستقيم يا غير مستقيم ډول د خپل ځان پر لور رامات کړي او دې ته ئې و درول چې د ده مشرتابه ومني او په سيمه کې نفوذ ولري ، خو داسي نه کېدل د جمعيت قومندانانو ، ځکه دِغ نه ورته کاوه چې د دوئ د ګوند يولوړ پوړئ ځوک و، عکساً د حکمتيار د حزب اسلامي قومندانانو د خپل ګوند ((حزب اسلامي)) د اصولو پر بنسټ نه غوښتل چې د انجنيرحکمتيار ملاتړ پرېږي دي هغوی کوښښ کاوه چې په هر شکل وي دخپل ګوندله موقف ځخه دفاع وکړي .

همدا لامل و چيتر ۱۳۶۸المريز پوري د شمال په سيمه کي د حزب اسلامي څو تنه پياوړي قومندنان په يوه اوبل نامه له منځه ولاړل چي نژدې ټول پر مسعود تاوان وه دا وخت داګوند په افغانستان کي په سختو حالاتو کي راګيرو او يو د سالنګ د سيمي پياوړی قومندان صوفي پاينده محمد ئې له احمد شا مسعود سره بندي و .حزب اسلامي د جګړې دوې مخي مخ ته پرتې وې .

۱. د نجيب دولت په وړاندې .

۲. د شورانظارپه وړاندې .

ښاغلي مسعود تصميم ونيوئ چې د يوه متحد کمونيکېشن له پاره هغه پاليسي تطبيق کړي کوم چې مخکي مو خبره وکړه هغه دسيمي ټولو قومندانانو ته بلنه ورکړه چې د۱۳۶۸ کال دجنګاښ د مياشتي پر۱۳ نېټه د شورانظارپه مرکز کي سره راغونډ سي څو د يوې متحدې قومندې په اړوند د افغانستان د شمال له پاره مشترك تصميم ونيسي چې په دې کي پرجمعيت سربېره د حزب اسلامي د شمالي صفحاتو عمومي قومندان انجنير سيد جمال وليد ته هم بلنه

ورکړه سوې وه ،خو په دا وخت کي د احمدشاه مسعود په زندان کي په سالنګونو کي د حزب اسلامي دسلنګونو دسیمي د امیر((صوفي پاینده))توقیف سید جمال ولید هم پر هغه شکمن کړئ وچي نګانه ، د نوموړي د زندان په کړیوکي دئ هم ورداخل سي ، ځکه ئې له ورتګه انکار وکړ د دې سره په نوموړي مرکز کي د شمال په سیمه کي د جمعیت د لوړ پوړو قومندانانو د غونډې تر اتمام له یادي نېټې څخه پنځه ورځي وروسته د تخار د خواجه غار په سیمه کي د حز ب ا سلامي له مرکزڅخه تېرېدل د انجنیر مسعودپه شمول د سیدجمال ولید لخوا د صوفي پاینده د راتبدیلي په موخه ونیول سول او بیابندیان سول .

د حزب اسلامي امیر حکمتیار د دې کارپه کړنه سره تاسف وښود او سیدجمال ولید ته ئې د مخابرې له لاري قاطع امروکړ چي بندیان ایله کړي د نوموړو ترایله کېدو وروسته د حرکت څخه ځوکیلومتره لیري د جمعیت اسلامي یاد قومندانان تربرید لاندي ونیول سول د څلورو اړخو پر نوموړو باندي د دوه اتیاملي توپونو او توغندیو برید داسي اساسي وموښت چي بیله احمدشاه مسعوده څخه نور پاته څلور دیرش تنه قومندانان له منځه ولاړل د هماغه ګوند د لوړو پوړو غړوله جملې

۱. اسلام الدین حامد د اشکمش ولسوال .

۲. سید حسن د شورای نظار د نظامي مرستیال.

۳. عبدالودود په تخار ولایت کي د جمعیت عمومي قومندان

٤. معلم طارق د بنګي په سیمه کي د جمعیت قومندان .

٥. عزت الله د سیاد ولسوالۍ عمومي قومندان.

پردې بنسټ چي دا پېښه د حزب اسلامي ترحاکمیت لاندي په خواجه غار کي تر سره سوه. د حزب اسلامي او جمعیت اسلامي تر منځ ډغر ازموینه نوره رابر سېره کړه چي مخکي د کندهار په ولایت کي د جمعیت اسلامي عمومي امیر ملا نقیب الله اخوند او د حزب اسلامي د قومندان

حاجي اسدالله ((سعيد)) تر منځ دوه درې ځلي را منځته سوې وه انجنير مسعود د دې کړني په ترسره کېدو سره ټوله پړه د حزب اسلامي د شمال پر امير ور واچوله او دائې يو ناوړه کار وباله .

د حزب اسلامي د شمالي صفحاتو امير سيد جمال وليد دا د مسعود له اړخه يوه جوړ کړې دسيسه وبلله چي په جمعيت او شورا نظار کي تر ځان لوړ کسان نه سي زغملای ، ځکه ئې نو خپل ملا تړي په ډېر هنر له منځه يوووړل .

څو ورځي وروسته د جمعيت اسلامي په ګوند پوري اړوند د ((پيام مجاهد)) او حزب اسلامي په اخبار((شهادت))کي دا پېښه يوه تېر وتنه وبلل سوه دواړو ګوندونو د يوې اعلاميې په خپرولو دا کار د هغه چاوباله چي نه غواړي افغان مجاهدين يوسي ، ځکه ئې نو نه پړه پرحزب ولوېدله اونه هم پرجمعيت .

دا اعلاميه زما ((ليکوال)) په ياد ده ، چي د کوټې په ښار کي د حزب اسلامي لخوا د تنظيم طلبه ديني و محصلين افغانستان ((دحزب اسلامي دځوانانوسازمان)) کي د جمعې شپې په فرهنګي غونډه کي د همدې غونډې د وياند قيام الدين ((محمديعقوب)) لخوا واو رول سوه.

وروسته د دعا په ويلو نومړو ګوندونو د وحدت په هيله د خدای دربارته دعاوسوه. د خواجه غار پېښي د افغانستان په شمال کي نه ، بلکي د افغانستان څخه تر سرحد دباندي د پېښور په کمپونو کي د مهاجرو پر روحياتو بېل ـــ بېل اثرونه وغورځول څو ورځي وروسته د نظار شورا غړو د تخار ولايت په خواجه غار کي د حزب اسلامي پر مرکزي قرارګاه نابېره بريد وکړ دا بريد دومره چټک و چي سيد جمال وليد سره تردې چي د پېښي احتمال ئې ډېر احساسا وه بياهم پښې ټينګې نه کړې اوګُرى مُرى ونيول سو وروسته د نومړې مرکز د جمعيت يوه قرارګاه وګرځيدله او سيد جمال وليد د انجنير مسعود په توقيف کي د صوفي پاينده غوندي کښېووت د استاد سياف اومولوي صاحب محمديونس خالص دګوندونو منځګړ يتوب تردې پېښې وروسته د سيدجمال وليد په را ايله کېدو کي ، ځکه کومه پايله ورنه کړه سيدجمال وليد د جمعيت اسيرنه ، بلکي د شورا نظار يا مسعود بندي و.

تر څلورو میاشتو وروسته احمدشا مسعود راډیوګانو ژورنالیستان د خپلي قومندې مرکز ته ور وغوښتل او ورته وئې ویل چي((موږ د هغه ټول هغه حقوق ور پر ځای کړیدي چي یوېندي ئې له ساتندویانو غواړي د هغه له پاره منظمه غذا، قران کریم ، او ټول هغه څه چي دی ضرورت ورته لري ورته تهیه دي دا چي نوموړي پر خپل جرم اعتراف کړیدئ، ځکه نوموږ اړیو د خپلو تیر څلور دېرشو تنو شهیدانو سو قومندانانو غچ واخلو ؛ اسلامي محکمې هغه ته د قصاص حق اورولئ. موږ ،متاسف یو چي یو ه تکړه او د سنګر اتل او ساتندوئ مجاهد سید جمال ولیدته د هغه د عمل سزا اعدام ورکوو)). سره له دې چي مسعود بیا وروسته د هغه د اعتراف هیڅ شواهد وړاندي نه کړای سوای .

د دې کړني وروسته ئې سید جمال په د دار پرسولی را وځړاوه په شمال خصوصاً په تخار کي حزب اسلامي درنه ضربه احساس کړه د نوموړي معما اصلي دلیل تر پایه څرګندنه سو چي ایا نوموړي قومندانان سید جمال ولید وژلي وه اوکه بل چا خوپر سید جمال ولید وو چي پېښنه د نوموړي مرکز ته څېرمه سرته رسېدلې وه .

عبوري حکومت

د روسانو تر وتلو یو کال وروسته د۱۳۶۸لمریز کال د جوزا پر ۲۹نېټه په پېښور کي جهادي ګوندونه په دې سلاسول چي نور د ګوندي حاکمیت پر طرز نه، بلکي د یوه متحد صف په موخه یو نوی اسلامي حکومت جوړ او په دې سره وکولای سي چي له یوه اړخه د نجیب د حکومت ځای ناستی او په بل اړخ کي د ملګرو ملتونو په سازمان کي د موجوده حکومت چوکی واخلي ، ولي په دې اړخ کي په کابل کي د ډاکټرنجیب الله حکومت حاکم او دا مهال برجلال اباد یوه پیاوړې ، ولي ناکامه جګړه ترسره سوې وه.

مجاهدینو د خپل دولت د تشکیل په موخه په خپل منځ کي په دې سلاسول چي د جهادي رهبرانو په موجودیت کي د هغوئ د ګوندونو د اجرائیه شوراګانو غړي د حکومت په کابینه کي راسي . د استاد عبدالرب رسول سیاف د ګوند په استازیتوب د دې ګوند لمړئ مرستیال انجنیر احمدشاه احمدزئ د حکومت مشرسو.

نوموړي دځان له پاره د متفرقه نفوذلرونکو جهادي ګوندونوڅخه دوه تنه مرستیاالن تعین او د هغوی سره په ګډه توافق ئې ۲۱ کسیزه کابینه جوړه کړه .

له مرستیاالنوڅخه ئې لمړی مرستیال له نجات ملي څخه ډاکټر ذبیح الله مجددي دوهم مرستیال ئې له حرکت انقلاب اسلامي محمدي ګوند څخه مولوي احمدشا فضلي و ټاکل د نوموړي کابینې له ۲۱ کسیزه وزیرانو څخه

- د حزب اسلامي ((خالص)) څخه حاجي دین محمد د ملي دفاع وزیر
- د جمعیت اسلامي ګوند څخه سید نورالله عماد د کورنیو چارو وزیر
- د حزب اسلامي څخه قاضي نجي الله د باندنیو چارو وزیر
- د محاذملي څخه ډاکټر فاروق اعظم د بیا ودانولو چارو وزیر
- د حرکت انقلاب اسلامي څخه محمد اسمعیل صدیقي دمالیې وزیرغوره سول

نوموړي حکومت په ۸۷ مادوکي د خپل دې عبوري اداري اساسي قانون توشیح کړ ، ولې ترلږي مودې وروسته په دې حکومت کي د ځنو ملحوظاتو پربنسټ چي یوه ئې له هغو دحرکت انقلاب اسلامي د فقید قومندان محمد نسیم اخوندزاده لخوا په تشکیل کي دبنځو چارو دوزارت نه منل وه . ګډوډي رامنځته او نوموړی حکومت متلاشي اعلان سو د دې حکومت د بیا را پورته کولو له پاره پردې سلاوسوه چي دا ځل په خپله جهادي رهبران په کابینه کي د وزیرانو په توګه مطرح سي دا حکومت به په موقت ډول تر شپږو میاشتو وروسته منحل اعلانېږي اوپه پایله کي به ئې دانتخاباتو له لاري یو منتخب اسلامي عبوري حکومت جوړېږي موقتي

حکومت به په شپږومیاشتو کي د هیواد دننه هغو سیموته انتقالیږي چي د مجاهدینو په ولکه کي دي په دې حکومت کي:

- حضرت صبغت الله مجددي د حکومت ریس
- استاد سیاف لمړی وزیر
- مولوي محمدنبي محمدي د ملي دفاع وزیر
- مولوي محمدیونس خالص د کورنیو چارو وزیر
- انجنیرحکمتیار د دبادنیو چارو وزیر
- استاد برهان الدین رباني د فوائد عامې وزیر
- پیر سید احمدګیلاني قاضي القضات

د ٦ میاشتو په لړ کي د سعودي او اماراتو پرته یوه هیواد هم دې ته زړه ښه نه کړچي د مجاهدینو مهاجر حکومت دي په رسمیت وپېژني د ٦ میاشتو تر پوره کېدو وروسته د حزب اسلامي حکمتیار پرته ټول جهادي ګوندونه په دې سلاسول همدا حکومت سم او ترڅو مکمله زمینه برابره نه سي انتخابات ناممکن دي ، ولي حزب اسلامي پردې ټینګارکاوه چي نوي په سلوکي خاوره د مجاهدینو په واک کي ده انتخابات ممکن اوکومه ستونزه نه ترسترګو کېږي باید انتخابات وسي کله چیپرمخکنۍ طرحه موافقه ونه سوه.

هماغه و چي حکمتیار له پېښوره د لوګراو بیا وروسته پکتیا ته دسپیني شګي پر لور وخوځید او له بي بي سیرا ډیوسره ئې د شپږو میاشتو په پوره کېدو سره له موقتي حکومت څخه د وتلو اعلان وکړ هغه وویل ((کسانیکه میخواهد وحدت ملي مارا متلاشي بسازد انتخابات رابتعویق مي اندازد)). دې کړني د حزب اسلامي او نورو جهادي کړیو تر منځ اوبه خړې کړې او د اختلافاتو لړۍ نوره هم پسي وغځېده شپږمیاشتي وروسته انجنیرفیض محمد ((منګل)) او مولوي جلال الدین ((حقاني)) په ګډه پرخوست برید وکړ او نوموړي ولسوالي ئې د ډاکټر نجیب د حکومت له لاسه وکښله.

د ډاکټر نجیب الله له لوري د مذاکرو وړاندیز

ډاکټر نجیب الله په خپل دولت کي د یوې تودې اوخطرناکي پېښي د رامنځته کېدو انتظار کاوه . هغه د دې ممکنه پېښي د مخنیوي په خاطر له خپل لوري د سعودي عربستان او کویټ هیوادونو له حکومتونو وغوښتل چي د افغانستان د مسئلې د حل په مورد له مجاهدینو سره ورغبږي ، ولي دې خبري لا عملاً صورت نه وو نیولئ چي دملی دفاع وزیر جنرال شهنواز تڼي په پاځون لاس پوري کړ .

د جلال اباد لویه جګړه

د شوروي اتحاد د لښکرو تر وتلو او مجاهدینو د حکومت تر جوړښت وروسته مجاهدین د ۱۳۶۸ کال په ژمي کي په دې تصمیم سول چي د هیواد داخل ته د خپل د حکومت د انتقال په موخه یو دا سي ستراتېژیکه سیمه غوره کړي چي دوی په تشکیلاتي او دفاعي حالت پکښي خوندي وي د همدې خبري د پلي کولو له پاره د جلال اباد ولایت غوره کړ .

په دې عبوري حکومت کي ټول داخل جهادي ګوندونو په ګډه سره د یوې لویي جګړې په تصمیم سول سره له دې چي د مجاهدینو له اړخه جبهې د موقعیت په لحاظ پر ځو برخو او استقامتونو ویشلي سوي وې ، ولي بیا په عموم کي د دې جګړې رهبري د ځنو روایاتو له مخي د افغانستان د اوسني ملي دفاع وزیر جنرال رحیم وردګ او د نجیب د حکومت له لوري د جګړې قومنده د هغه وخت د ملي دفاع وزیرجنرال شهنوازتڼي له غاړې وه .

د جګړې وروستئ تیز واله تر داسي پړاوه ورسېد چي د ننګرهار ولایت مرکز صرف څلور کیلو متره مربع مساحت د نجیب د حکومت په لاس کي وو. په دې جګړه کي د نجیب د حکومت سرتېرو ته د مورال ور کولو په موخه ډاکټر نجیب الله په خپله یوځلي په بېړني تګ له ننګرهار ښاره څخه له نژدې کتنه وکړه د دې تر څنګ د مجاهدینو د روحیې د پیاوړي کېدو په خاطر هم حکمتیار ځو ورځي د جګړې په لیکو کي پاته سو ، ولي د ننګرهار

ولایت د مجاهدینو د ترلاس لاندي سیموکي هڅو د نجیب حکومت لخوا څخه موډرنه او پرمخ تللې روسي وسلې ۲۵ فیره (سکاډ) توغندی و اوریدې .

په دې سره د نوموړي ولایت مرکز بیاهم د کابل له حکومت سره پاته سو. مجاهدین عقیب نشیني ته اړ او انجنیر حکمتیار په ښپې زخمي سو .

د تنې برید

محمد اصف شور د کندهارد ارغنداب د لویې جګړې وروسته وکو لای سول چي په کوټه کي د حزب اسلامي د جنوب لویدیځ زون له ریس مولوي جانباز ((سرفراز)) سره د ډګروال خان محمد ((نورزي)) په مرسته تماس قایم کړي د سرفراز په مماس د نوموړي ګوند له مشر سره دا خبره شریکه سوه په دې وخت کي د حزب اسلامي د نظامي کمیسیون ریس ډاکټرمحمد حنیف مجددي خپله کلنۍ رخصتي له حزبه اخیستې او د خپل کور ارغستان پر لور راستنېدی چي د نوموړي ګوند د رهبری له لوري بیرته دې ته وګمارل سو.

د نوموړو اړیکو په پیوندکي تر رخصتي تیرسو نوموړي وکو لاي سول چي له شور سره اړیکه ټینګه او له همدې ځایه وو چي د خلق ګوند هغه مخکي پلان چي نوموړو څوکاله مخکي پلان کړي وو زمینه ورته برابره سي.

ډګروال خان محمد خان چي په دې لوبه کي ئې تر ډېره رول درلود مالیکوال ته د یوې پوښتني په غبرګون کي وویل :ــ د اصف شور هدف یو سوچه اسلامي حکومت وو ، ولي د انجنیرصاحب هدف د دې کار تر څنګ د کابل رژیم د لوړ پوړو چارواکو یو په بل سره وهل وه.

په دې کار کي هغه مخکي هم مهارت در لود، حتی تردې چي کله چي وروسته بیا د رشید دوستم په مشرتابه ((جنبش ملي)) جوړ سو هم د هغه ((حکمتیار)) یو ټولګیوال جنرال عبدالمجید روزي د دوستم د مرستیال په توګه تعین کړل سوی و حال دا چي په نوموړی دوستم

له حکمتیار سره د هغه وخت په اړیکو ناخبره وو ، د پورته خبرو په راڅرګندېدو اصلا د دې کړنې لوبغاړې او پلانوونکی جنرال شهنواز تڼی نه ، بلکه ارکانحرب محمد اصف شور وو.

د وخت ځنې لیکوالان او سیاسیون په دې باور وه چې دا کار د انجنیر حکمتیار نه ، بلکې د پښتنو په وړاندې د جمعیت یوه دسیسه وه په دې اړه شهرت ننګیال چې اوس د انګلستان تبعه دی داسې وایي ((رباني د دغه ناکامې کودتا د مسئولیت د منلو نه ډډه وکړه که څه هم له جنرال تڼي سره په چورلکه کې د رباني رابط چې په دغه کودتا کې ئې بنسټیز نقش در لود استاد جیلاني یفتلي یوځای راغلئ وو)) [23]،ولې ډېر سلنه خلګ په دې باوردي چې د جنرال تڼي کودتا په خپله د ډاکټرنجیب الله د اشتباهاتو زېږنده ده ، هغه په دې معنی چې د ببرک ډلې پرچمیانو ((فریدمزدک ، نجم الدین کاویاني ،جنرال مومن ، جنرال بابا جان ،جنرال نبي عظیمي او ....)) ډاکټرنجیب الله دا سې چاپیرکړئ وو چې بیله دوئ څخه د نورو سره تماس قائمولو فرصت یا خونه ورته برابرېده او یا که برابرېده نوموړو په ډېر مهارت نجیب الله په اغفال کې ساته ، همدغه کړنه وه چې تڼي دوی دې ته اړسول چې کودتا ته لاره هواره کړي هغه په دې خبر نه وو چې د فرمان ترصدور وروسته تر هغه را لاندې دوه بسته کښته ډاکټر نجیب فر مان سر چپه انګېزه ورکوله .

یو ځل بیا شهرت ننګیال ((جنرال تڼي ته داسې را پورنه ورکول کېدل چې نجیب په ده او د ده په خلقي افسرانو پسې رااخیستې ده ،او ډاکټر نجیب ته داسې راپورونه ورکول کېدل چې جنرال تڼي له انجنیرحکمتیار سره لاس یوکړیدئ)) • حتي تر دې چې داسې موضوعات هم وه چې د ډاکټر نجیب الله ته د هغه د استخباراتي وزیر غلام فاروق ((یعقوبي)) لخوا چې کومه اطلاع ژر ور وسپېرې نجیب ته همدا اطلاع میاشت ــ میاشت وروسته رسېدله . په دې کودتا کې د لاس لرلو په اړوند حزب اسلامي مشر ښاغلي حکمتیار دا خبره نه رد وي بلکې

---

[23] وګ ((دمرګ پر وزرو)) دشهرت ننګیال اثر ۲۴۵ مخ

دا اقدام د حزب اسلامي پرلاس یوه برلاسې کړنه بولي ، نوموړئ وايي :((جنرال اصف شور در نامه های اخیرخود بمن اطلاع دادکه : در قرارگاه وزارت دفاع وحول وهوش وزیر دفاع کار پیشرفت زیاد کرده قرارگاه و وزارت دفاع کاملا درکنترول ماست، مگر شخصي وزیر را در جریان نگذاشته ایم، در وقت صدور قومنده اقدام سوق و اداره نیرو ها در دست خواهد بود انها در نظر میداشتند که اقدام شانرا در زماني اغاز نمایند که تشنج میان نجیب وتنی به درگیري مستقیم تبدیل شود ، مگر این تصمیم موجب شد که اقدام بتعویق بیفتد و برای نجیب در مقابله با این خطر فرصت امادگي فراهم کر دد))[٢٤] سره تردې چي د پاځون د پیل زمینه مساعده سوه او یا هم پر جنرال تني دوئ باندي همدا کو دتا تحمیل سوه خوراځئ په خپله ئې د ډاکتر نجیب الله او شهنواز تني له خولو واورو :

ــ بي بي سي : سوال ؟

ــــ نجیب : په کاله کي زما دکډې ښځې خوږیږي پرلاره حرکت نه سي کولای ، دارا پورته او وایي تا تني راغوښتی دی د ښتنو کور ته راغلئ دی زه ورته پورته کېږم أشکك پخوم او اشکك ئې ورپوخ کړ، زه او وطن جار ور سره ناست یو او خبري ورته کوو چي څه کوې پرکومه لاره روان ئې ؟!

او ملګریه تنیه ! پر کومه لاره روان ئې ؟ ! اول خو په دې حادثه کي څوكك ژوندی نه پاته کېږي بیا تا وګټله دا چي ودي ګټله د څو ورځو له پاره ئې ساتلای سې ؟

بي بي سي : سوال ؟

ــــ تني : داخو صحیح خبره أشکك خو ده خلګو ته ورکاوه خو ډېرکو ښښ ئې کاوه چي خلګك منحرف کړي خپل ګوندي مشران اوجنرالان ئې هم منحریف کول ، نو ده پوځیانو حتي د ګوند مشرانو ته پیسې ورکولې ، تطمیع کول ئې ځانته ئې تسلیمول ، ده په دې شکل

[٢٤] وګك ((دمرګك پر وزرو)) ۲۴۴ مخ

يعنی د کا،جي،بي د خاد د مېتود په واسطه سره ئې غوښتل افغانستان اداره کړي په هیچا باندي ئې اعتمادنه کاوه او په هیچا باندي ئې باور نه کاوه هر چاته په چل وو.))

د نجیب او تني تر منځ د ستونزي پیل

ډاکټرنجیب الله هغه وخت د ده اوجنرال تني ترمنځ د ستونزو احساس وکړ چي د دوی اوخلقیانو تر منځ د اختلاف ټکي اوج ته رسېدلی وو ، د ساري په ډول د کندهار د پوهني پخوانی ریس استادحیات الله ((رفیقي)) وایي :ــ ((زما یاد دي زه کابل ته یوه سمینار ته تللئ وم هلته څه بسپنه د معارف وزارت لخوا د کندهار معارف ته ځانګړې سوې وه ،څو ځلي مو کوښښ وکړ چي نوموړې مرسته کندهار ته د الوتکي له لاري انتقال کړم.

په دې اړوند به مي د صدارت له مقامه څخه د لېږد امر واخیست ، خو د کابل په هوایي ډګر کي د نوموړي امر هیچانه مانه ، بله ورځ مي دا خبره د پوهني له وزیر سره شریکه کړه په دې وخت کي د پوهني وزارت یوه خلقي مامور چي مخکي زما څه اشنای وو، راته وویل : وه رفیقي! ستونزه څه ده؟

ما ورته وویل د ریاست جمهوري امر په هوایي ډګر کي نه منل کېږي !

هغه راته وویل : دا دومره کارنه ده په همدې ورځ ئې په میدان هوایي کي یو خلقي صاحب منصب راوښود چي سبا ته ئې د موادو په پوره انتقال کي مرسته راسره وکړه د دې اختلافونو اړوند د خلق دموکراتیک ګوند غړی او د خلقي اړخ فعال عبدالرشید ((أرین)) د دې مو ضوع د تائید په اړه ما د کتاب لیکوال ته د یوې ژوندۍ مرکې په لړ کي وویل : ((دا پېښه له همدې ورځي تصادفي نه وه د قوس له میاشتي څخه د ده او نجیب تر منځ تر پګني روانه وه له همغو ورځو څخه د دفاع وزارت او د هغه پر مخامخ د خاد پنځم ریاست د ملي دفاع وزارت په وړاندي جبهه نیولې وه د قوس له میاشتي څخه ترهمدې ګړیه د دا سي یوې پیښې انتظار کېدئ))

د ارین د دې خبرې په تائید د هغه وخت د ملي دفاع وزارت یو ډګروال محمد حسن خان ((پوپل)) وایي: ((ډاکټر صاحب اطلاع ترلاسه کړېوه چې خلقیان یوه کودتا کوي د دې کار د مخنیوي په خاطر ئې د دولت د امنیت وزیر یعقوبي ته امرکړېو چې د جنرال فیضي په مشرۍ یوه اته کسیزه خلقي نظامي ډله ونیسي بیائې توقیف کړي چې یعقوبي همدا سي وکړل)) د نوموړي کړني وړاندې ډاکټر نجیب سره له دې چې پرله پسې له غلطو معلوماتو خبرېده بیائې هم کوښښ وکړ چې نوموړي ستونزي ته د حل مناسبه لاره ولټوي په دې اړوند د روسیې سفارت له کارمند ((جنرال محمود احمد یویچ ګاریوف)) په مشرۍ د روسي سفارت کارمندانو ته د ملي دفاع په وزارت کې د ده په وړاندې د ټانګونو د موضع ګیرۍ خبر ورکړ چې د نوموړي موضوع د یو طرفه کېدو په اړوند د ده او تنې تر منځ روغه وکړي ولې روسانو په دې خبره سرونه ګراوه •

د مو ضوع د حل په مورد وروسته ترکې پلوه خلقیانو د نوموړو تر منځ د جوړي لړۍ را پیل کړه هغه په دې معنی چې که نجیب مو فق سي ، نو د پاته سوو خلقیانو د ژغوني له پاره به همدا صاحب منصبان اوخلقي غړي د هغوئ د خلاصون هڅه کوي او که تنې برلاسئ سي ، بیا خو نو دوی رژیم خپل بولي چې همداسي وسول کله چې د تنې کودتا ناکامه سوه بیا هم رازمحمد پکتین ، محمداسلم وطنجار او جنرال نظرمحمد د نوموړي په کابینه کې مطرح کسان وه .

د دې منځګړیتوب په اړه تنې پلوه خلقئ میر صاحب کاروال وایي : ((یک هیئت از جمع رفقا موجود از قبیل پنجشیری، نیاز محمدمومند،جنرال نظرمحمد و استاد ګلداد مؤظف ګردید که نجیب الله و سفیر شوري مقیم در کابل درین باره صحبت نماید و موضیع ګیري اصلي رابما توضع ګردد خواسته های اصولي ما قرار ذیل است :

• خو ددشنهای سرخ لیکوال فقیرمحمد ودان بیادا خبره منې هغه وایې چې دکودتاه دپیل پرمهال هم تنې له روسانو سره په تماس کې وو وګ((یاد اثر)) ٤٥مخ

بالای سیاست کدري تجدید نظر گردد روحیه اعتماد متقابل تامین گردد، از تکرار این گونه توطیه ها و تحرکات جلوگیري شود کسانیکه در دفاع تني قرار گرفته اند مورد تعقیب و تهدید قرار نه گیرد)) نجیب داکار زموږ د هیئت د غوښتني پر بنسټ ترسره کړ او د۱۳۶۸ لمریز کال د جدي د میاشتي پر ۴نېټه د سهار پر ۹ بجې د راکټ لوا توقیف سوي خلقیان ئې بیرته را ایله کړل

کار وال وایي: ((کله چي مي نوموړي کسان ولیدل ډېر متاثر سوم ((رنگهای زرد که دستگای خاد در نتیجه لت و کوب شکنجه دادن برق وغېره که تمام بدن أنها زخم ــ زخم داغي کرده بود این چنین صحنه نهایت متاثر و عصباني وحتی حوصله تحمل دیگر باقي نمي ماند، طرفداران وطنجار بنام انجنیر نظر محمد و رازمحمد پکتین به تنی روان مي کند و بعدا داکتر شاولي ،کریم میثاق ،شرعي جوزجاني وعبدالقدوس غوربندي به تني رفتند، ، ولي رفتن این عناصرکدام جاي نگرفت)) دې کارهم چنداني پایله ورنه کړه او ډاکټر نجیب الله بیا هم د یوه پاخون په انتظار سو نوموړي د وخت لمړي وزیرسلطان علي کشتمند ته د یوې پوښتني په غبرگون کي وویل:((مصالحه با او ((شهنواز تنی)) نا ممکن است بگذار وی نخست به کدام اقدام دست بزند)) • ډگروال محمد حسن خان وایي: تني دوی په پلان کي لرل چي د پرچم د ډلي واک محدود کړي او د غیر پښتنو نفوذ باید په دولت کي په دومره اندازه نه وي چي د پښتنومشروعیت تر سوال لاندي راولي .

د کودتا له پاره دا وخت لا نه ، بلکي اته میاشتي وروسته اقدام تعین سوئ وو ، ولي حزب اسلامي تني دوی دې کار ته پرې نه ښوول ، بلکي هغوی ته ئې د ځینو معلوماتو له رویه مشوره ورکوله چي د ډاکټر نجیب حکومت د مرکزي کمیټې د ځینو غړو له لاري به د حزب اسلامي امیر انجنیرحکمتیارته رسېدل، په دې اړوند ښاغلي محمد حسن خان بیا

• وگک ((یاداشتهاي سیاسي ....)) دسلطان علي کشتمند اثر ۱۰۰۴ مخ

وايي:((کو دتا دامهال نه وه کېدونکې ، ځکه چي وخت ئې نه وو، ولې د حزب اسلامي لخوا دوی مجبور سول چي دا کار باید ژر وسي)).

د حزب اسلامي خلکو په وارو دا خبره تنې دوئ ته څرګندوله چي امنيت دولتي له دې پلا نه خبردی شوني ده چي ستاسي د نظامي اقدام د پيل تر مخه د نجيب دوئ له لوري خنثی سئ.))

<u>د مخابرو ضرورت سته</u>

ارکانحرب محمد اصف شور او ډګرجنرال شهنواز تنې د وارو د حزب اسلامي د اجرائيه شورا د اطلاعاتو له څانګي سره تماس ونيوئ د تماس سرې د حربي ښوونځۍ په و ختونو کي د انجنير حکمتيار، محمداصف شوراوجنرال عبدالمجيد روزي همدوره خان محمد خان ته د دوئ لخوادنده ورکوله سوېوه چي فعاليت ګړندی او د اطلاعاتو په ترتيب او رسد کي پوره ونډه ولري نيازمحمد مومند چي دا وخت ئې رسماً د تنې دوی پلې ته ځان وراچولی وو.

د دې پټواسرارو ناخبر وو، ولې تنې دوی ته ئې د توصئې په توګه ويل: ((موږ باید د کودتا د پيل پر مهال داسي مخابروي وسايل ولرو چي يوازي د محدودو پاخون کوونکو تر منځ اړيکي بسته کړي ترڅو هغه پرچميان چي د دولت په ټولو مخابروي زنګنالونو کي متمرکز دي ترې غافله و اوسي د ملي دفاع وزارت ټول مخابروي وسايل دا خت د هغو کارمل پلوه پرچميانو په واک کي وه چي ځانونه ئې په ښکاره د نجيب خواخوږي بلل.

له کابل څخه د جنرال فقير محمد په مرسته د مخابروي خواستې په مورد اړوند کس له کابل څخه د برديم زريپوش په مرسته د لغمان په چارباغ کي د حزب اسلامي حوزې ته او له هغه ځايه څخه پېښور ته انتقال سو اړيکي نيونکي د نياز محمدمومند غوښتنه د حزب اسلامي د اطلاعاتو څانګي ته وسپارله او ترهغه وروسته د نوموړي حزب له خوا د اتودانو په تعداد ډېري وړې مخابرې چي د لاسي را ډيو شکل ئې درلود موږ ته راکول سوې. يقيناًچي

دهغو مخابرو سیستم ډېر پیاوړي او محدودو د نوموړو مخابرو د ویش په مورد د هغو کسانو لیست انجنیر حکمتیار ته وړاندي سو.

مخابرې ورکول کېدې ، خو هغه په دې لست کي د محمدظاهر سوله مل پرنامه نیوکه وکړه او وئې ویل : دا سړی د باورنه دی ساده لوحه دی اوراز ترې افشا کېږي، ولي پر دې اساس دا سوله مل خلقي و، ځکه د حکمتیار پرخبره څه شک پیداسو.

د کودتا ترناکامۍ وروسته څرګنده سوه چي په خوشباوري سره د سوله مل له خولې رازونه پرچمیانو ته څرګند سوي او کودتا ئې له ناکامۍ سره مخ کړه

د پاڅون دقومندې رهبران

تنې د هوايي اوشور مځکني قوتونو قومنده پر غاړه واخیسته په دې پاڅون کي د مځکنیو قوتونو لمړی مرستیال د ملي دفاع وزارت د اپراسون ریس کبیر کاروانی او دوهم مرستیال ئې جعفر سر تېر وه.

که حکمتیارصاحب درې ساعته مهلت راکړي!!

د خلقي افسرانو فعال غړي او د همدې کودتا د سر کر دګانو له جملې جعفر سرتېر هغه څوک دی چي د دوی د دورې ټول هغه افسران چي په جګړییزه حالت کي د ده سره مله پاته سوي پر دې اعتراف کوي چي تر ډېره بیا د افغانستان په اردوکي د نوموړي غوندي پیاوړی افسر ډېرکم پیداکېږي نه یوازي دا چي هغه پیاوړی افسر بلل کېدی.

ورسره جوخت د دوئ د همدوره خلګو له خولو چي هغه د خلګو پرچم د یوې پښتو سړی وو د کودتا د پیل څوساعته تر مخه هغه له خپلو ملګرو سره په وروستي مجلس کي دا خبره وکړه چي که حکمتیارصاحب د کو دتا تر بریالیتوب وروسته ماته د درو ساعتونو له پاره عمومي اختیارات راکړي ټول لوړرتبه او کښته رتبه پرچمیان به له منځه یو سم چي په ملکي او نظامي پوستو نو کي مقرر دي بیا وروسته حکمتیار پوه سه او اسلامي انقلاب ئې

د پاڅون د پیل ورځ

د ملي سوداګر اروا ښاد صوفي ولي محمد کاکړ ورور اروا ښاد صوفي ګل محمد ما لیکوال ته وویل : سره له دې چي پاڅون تنې پیل کړ ، ولي لمړی فیر پر تنې باندي جلال رزمنده وکړ تنې له هغه بچ سو ، وروسته هماغه و چي پاڅون پیل سو یوبل د سیاسي چارو تحلیل ګر استاد کاکااسدالله پوپل بیا وایي : ((د چمن ببرک پرمخامخ د جاده میوند په خوله کي په دوهم منزل مسجد کي فاتحه وه زه په هغه فاتحه کي وم چي نابېره پرجمهوري ریاست او شا و خوا سیمو الوتکي راپور ته سوې لمړی بم ئې د پلخشتي جامع ته څیرمه د رود په غاړه کي وموښت او وروسته بیا کودتا پیل سوه.

په میر ویس نیکه عالي لیسه کي زما همدوره خالد بارکزی چي ترموږ دوه صنفه لوړ وو هم د همدې ورځي شاهد دی هغه وایي ((زه کشروم زمامشر ورور زه د خپل ملګري د احوال له پاره د ملي دفاع وزارت ته څېرمه پنځم خاد ته ور ولېږلم کله چي زه هورې ورغلم مالا د وحید پوښتنه نه وه کړې چي دا کاربیل سو زه هم تلولئ ــ تلولئ د ځان د ساتني په موخه په یوه او بله کوټهٔ دننه سوم خو مي ځان غلئ کړ ، تر یوې شپې وروسته چي کله خبره أرامه سوه ، نو ومي لیدل چي د ملي دفاع له وزارت څخه خو تنه په سپینو چپنو کي ډاکټران دې ریاست ته راوستل سول ، خو کله چي مو له نژدې ولیدل ډاکټران نه ، بلکي تنې پلوه جنرالان وه چي په دې لباس کي ئې ځانونه له نوموړي وزارت څخه ایستل)).

ولي زما لیکوال دا پېښه ښه په یاد ده. دا مهال زموږ کور د هجرت په حال کي په کوټه کي پلار او ورونه مي په کندهار کي ما د سهار لخوا د ((حضرت عثمان (رضي الله عنه)) په نوم د مکتب په شپږم د درېیم نمرګی په درجه په ټولګی کي د لوست تر څنګ د همدې مکتب د انظباط ډلي مرستیالي لرله او د ماپښین لخوامي په ((شهید زبیر روغتون)) کي د مرستیال نرس دنده درلوده د دې روغتون په مغربي اړخ کي در په دېوال د مجاهدینو حوزوي دفتر و.

د نوموړي دفتر د دوهم چت بام پر سر د مخابرې له کوټې مخابره چي په ډېره منډه لاندي راتا سو او بیا د دفتر په منځ کي پر یوه پښه وځرخېد وئې ویل ((سبا د خبره په کابل کي یو ټول پر را ټول سول چي څه پېښه ده ؟ ویل په کابل کي پا څون روان دی ،که خدای کول نور به د حزب اسلامي ترلوا لاندي اسلامي انقلاب پېروزه کېږي)).

ګرې پس چي د نوموړي دفتر رسمیات پرختمېدو وه د نوموړي دفتر له رهبري څخه اطلاع راغله چي کارونوته دوام ورکړي ترڅو چي د دفتر د رهبرۍ لخوا وروسته بیا د رخصتۍ امرنه وي در کول سوئ مه ځئ څوګړیه پس ټول رخصت سول، زه هم په دغه مازدیګر د کور پر لور ستون سوم ، په دغه ورځ زما پلار له کندهار کور ته راغلئ وو ما ورته وویل :

پلاره! په کابل کي پاڅون دی !

هغه د دې په عوض چي ماته څه ووایي ، له ځانه سره وویل:((نجیب ئې لکه چي د چایسیسکو په سر نوشت اخته کړ، بیائې چي کله غټه پلپس راډیو چالانه کړله همدا د مقري حماسي غزل وه چي :

((چاتـــه بـــه ســـر ټیـــټ نـــه کـــړم

څـــو چـــي روح مـــي تـــن کـــي وي

داده ازادۍ خـــاوره داد ننګیـــالو وطـــن

داده توریـــــــــــــالو وطـــــــــــن))

د نوموړي غزلي تکرار مي نږدې تر شلو ځلو پوري تعقیب کړ وروسته راته معلومه نه سوه چي تر څو پور ئې ورسوله

د دغه غزلي ترځنګ ترماخستنه پوري د ((شهنوازګلبدین)) په نوم د هغوئ د غندني شعارونه ور کول کېدل ما ښام ته ډاکټرنجیب د جمهوري ریاست دزیر زمنیو څخه قومنده ورکړه چي ټول قوای مسلح دا که منظم او ملیشئې ځواکونه دي تیارسئ اوسئ او نور له

دولتي موقف څخه دفاع وکړی شهنواز ګلبدین پرېنږدی چې دولتي دستګاه د افراطیونو په لاس ورکړي)) همدا وخت و چې د مزار په روغتون کي بستري جګړن مصطفي قهرمان ئي له بستره راپورته کړ. هغه وکولای سول د جیټ الوتکي په مرسته د بګرام او کابل د هوایي ډګرونو نظامي رنوې ماته او د جنرال تني هوایي ځواک ورختم کړي.

ناکامي

د مصطفي قهرمان په دې کړنه سره، سره له دې چې د هوایي برید لړۍ په ټپه ودرېده ، ولې بیا هم محمد اصف شور تسلیمي ونه ویله اوخپل مقاومت ته ئې دوام ورکړ د ماخستن پرنهه بجې ډاکټر نجیب د خلق ګوند بل غړي محمداسلم وطنجار د ملي دفاع وزیرپه توګه له کابل راډیوڅخه اعلان کړ وطنجاروکولای سول چې پرپاڅونیانو کړۍ راتنګه کړي نومړي د همدې کار په ترسره کېدو نجیب ته ډاډورکړ چي نورپاڅون له ناکامۍ سره مخ دی په همدې ماښام د پرچم ډلي پیاوړي جنرال بابا جان ته امر وسو چي خپله قطعه د ملي دفاع وزارت پر لور ور ماته کړي او په دې سره وکولای سي چي هلته د کودتا زمیني قومندانان وځپي نومړي د ملې دفاع وزارت ته ورسېده ملي دفاع وزارت ته څېرمه ئې په لوډسپیکر کي پرکودتاچیانو ږغ وکړ ((شاوخوا محاصره یاست، مقاومت ګټه نه لري، که اسلحه پرمځکه کښېږدئ د ملي پوځ اعلي قومندان او جمهور ریس تاسو ته عفوه اعلانوي !!))

شور جواباً ورته وویل :((ښنتانه تصمیم نه نیسي کله چي تصمیم ونیسي بیائې نه پرېږ دي دا کارپیل سوئ تش شعارونه او تهدیدونه کومه ګټه نه لري !!!ګټه به دا وي چي د اسلامي انقلاب په وړاندي تسلیمي وښایاست، واک ملت ته پرېږدئ څو وکولای سو د ملت د ارادې سره سم یو اسلامي منتخب حکومت رامنځته سي اوس ـ اوس هم فر صت لرئ)) څه ګړی لا مقاومت دوام وکړ وروسته نومورۍ د جعفر سرتېر ، کبیر کارواني په ملګرتیا د ملي دفاع وزارت د شا لخوا ۸۸ فرقې پر لور وخوځېد څو د هغې په مرسته یو پراخ هجوم را وړي .

د نومورړي فرقې خلقي قومندان چې د دوئ دقومندې په تمه و د دوئ تر رسېدو مخکې هملته د يو پرچمي قومندان لخوا ترورسوئ و او دنومورړي فرقې قومنده هم پرچميانو په واک کې اخيستې وه کله چې نومورړي ۸۸ فرقې ته دا خل سول د نومورړي پرچمي قومندان لخوا ورته د تسليمي وويل سول ، خوشور او د هغه ملګرو تسليمي ونه ويل څو چې نومورړي درې کسان هلته ووژل سول وروسته د نومورړو د مړيني خبر نجيب ته ورغئ او ورته وويل سول چې مقاومت ختم دی نجيب د دوئ په اړوند په افسوس داخبره کوله چې ما کله هم د شور او سرتېر د وژني امر نه ووکړی.

موږ د شورغونډي نړيوال ارکانحرب او د سرتېر غونډي بل افسرنه سو پيداکولای هغوی بايد ژوندي نيوله سوي وای ، ولي ميرصاحب کار وال د نجيب زړه سوی نه مني او وايي چې :((لوا مذکور قبلاً امرسياسي ان بنام حبيب الله که يکي ازطرفداران نجيب قرار داشت بناً او جنرال اصف شور ، جعفرسر تېر، کبيرکارواني رابعداً از مقاومت زنداني نمودند و بعدا به رياست پنج خاد انتقال ګرديدند و به امر مستقيم نجيب الله توسط جلال رزمنده شهيد شدند))[۲۵]

سهارکودتا په ناکامي سره پای ته ورسېده د نومورړو دروقو مندانانوجسدونه په داسي حال کي چې نيکتايي په غاړه اونورو دوو ملګرو ئې بحري نظامي دريشياني په تن وې د ملي دفاع وزات مخې ته په چمن کي غورځولي وه ، خو ډاکټر صاحب صافي د خپل يوه ګاونډي په حواله دا خبره رد کړې او وايي چې ((زما د ګاونډ د حکايت پر بنسټ چې نومورړي لا اوسه هم د امنيتي روغتون (شفاخانه قواي مرکز)کې د نرس په توګه دنده لري.د کبير کارواني ، اصف شور اوجعفر سرتير اجساد د کودتا د ناکامی په شپه د خاد د پنځم رياست په لاس، د امنيت روغتون ته انتقال او بيا له هغه ځايه د هغو کورنيو ته وسپارل سول•))څوچي د همدې ورځي په څاښت د شور د کورنۍ غړي راغلل نومورړی خپل پلارني وطن ميدان ښار ته يوورړ او هلته ئې خاورو ته وسپاره .

[۲۵]وګ ((درسهاي تلخ وعبرت انګيز)) دمير صاحب کار وال اثر ۲۹۸ مخ

دکودتا په لړکي داوويشتمي زغروالي لوا مرستيال ډګروال اسدالله د پخواني وزير محمود سوما زوم چي د همدې پر وګرام په جريان کي د جهموري ارګ پراستقامت د خپلي قطعې قو منداني تر غاړه وه وايي : ((په خيرخانه کي روان يونيفارم مي په تن وو چي خلګ او دولتي مامورين په ډېره بېړه له بازار او دفترونو څخه د کورونو پر لور روان وه ماته د تيارسۍ په ملحوظ د خپل لوړ امر لخوا د سهاره څخه اطلاع وه ، خو خبرنه وم چي څه کېږي؟

زه د نوموړو خلګو پر عکس په ډېرتلوار د خپلي قطعې پرلور را روان سوم تر چمن حضورمي ځان ورساوه هلته د جمهوري رياست اړوند زغرواله قطعه اماده باش وه سره تردې چي زما د يونيفارم پرتېر د قطعې نخبنه ټانګ موښتۍ و، خو هغوئ د جمهوري رياست پر لور پرېنه ښودم بيا بيرته د ټانګ لوګر پر خوا رهي سوم له نوموړي سيمي څخه د تېرېدو پر وخت له تپه شهدا څخه د راکټ فيرراباندي وسو ، خو خدای وساتلم اوخپلي قطعې ته چي تر پلي چرخي را په دې خوا وه ورسېدم هلته مي د قطعې قومندان ته چي د تنې دوئ دوست کېدی وويل ((امر صاحب حالت اضطراري دی موږ بايد مجهز و اوسو)) هغه راته وويل چي کوم مشکل نه سته .

کله چي مي دوهم ځل د ټانګونو د تجهيز او چيک په موخه پلټنه پيل کړه ومي ليدل چي د ټولو ټانګونو سوزنکان ختلي دي ريس خان ته مي وويل ((د ټانګونو سوزنکان ختلي دي او تاسي وزيرصاحب ته د فعالي قطعې را پور ورکړيدئ له سره ئې وګوره او بيا را پور تېرکړه)) په همدې وخت موږ د جمهوري رياست پر استقامت پر مستقيم ډامبر نه سوای تلای چي په وړاندي مو د امنيت دولتي اوجمهوري رياست قوتونه وه ځکه لمړی مو پل چرخي تر تصرف لاندي راووست بيا د حربي پوهنتون تر شا پر ارګ ورسم سوو موږ ارګ ته نژدې سوو .الله نور هلمندی چي د ملېشو افسر د نوموړي پياده قطعه اوزموږ د ټانګ قطعه مخ په وړاندي روانه وه څو د امواج کوتا راډيو ترخپل تصرف لاندي را ولو، کله چي موږ نوموړي راديو ته په ځومتری کي نژدې سوو او هلته قومندان ځدراڼ د کودتا د بريا ليتوب خبر خپراوه

چي له جنرال صاحب اصف شور سره مواړيکه قطعه سوه د دې سره جوخت اوازه خپره سوه چي د ټولو خلقي افسرانو غوښتني نجيب منلې او د قوس دمياشتي را په دې خوا ټول امتيازات منل سويدي موږ توقف وکړ زموږ له توقف سره ګړي پس د تني په عوض وطنجار و قطعو ته د بيرته شاتګ امر وکړ))

د حوت ۱۹ نېټه

سهار د پاڅون د ارامېدو سره سم کابل ته څېرمه په حزب اسلامي پوري اړوند د ((لښکرايثار)) غونډ د هغه د قومندان انجنيراحسان الله په قومنده بيرته لوګر ولايت ته شاته تګ وکړجنرال تني او نور پاته جنرالان په دوو الوتکو کي پېښور ته څېرمه په پاړه چنارکي کښته سول هلته انجنير حکمتيار او د پاکستان د استخباراتو مشر سکالو سره ئې وکتل وروسته نوموړي پناه غوښتونکي د شمشتو کمپ ته ولېږدول سول او هلته پناه ورکول سوه

عکس العملونه

دکودتا د پيل سره سم په اسلام أباد کي انجنير حکمتيار د ژورناليستانو يو پريس کنفرانس راوغوښت اودهغوئ له لاري ئې پرنورجهادي ډلو ږغ وکړچي د حزب اسلامي سره د دې پاڅون په لړکي ددوئ ترڅنګ و درېږي نوموړي د خپل ګوند موقف په لاندي دوو خبروکي خلاصه کړ.

الف : په کابل کي دي اسلامي نظام قائم سي

ب: د نجيب د حکومت د سقوط سره سم دي د شپږو مياشتو له پاره د غير ګوندي خلګوڅخه نوې اداره متشکله سي هغوئ دي د خپلي ادارې په لړکي ازادو انتخاباتو ته لاره پرانيزي.

د مجاهدينو د حکومت دريځ

حضرت صبغت الله مجددي چي دا وخت د نوموړي حکومت ريس وو د انجنيرحکمتيار دا خبره رد کړه هغه نوموړی پاځون د حزب اسلامي ابتکار نه بلکي د کابل د رژيم خپل منځي شخړه وبلله

د نجيب دحکومت دريځ

د کابل حکومت د ملګرو ملتونو پرتهولنه ږغ وکړ چي یادکودتا چيان دي په نړيواله ((هاګ)) محکمه کي محکمه کړي

د پاکستان دحکومت دريځ [26]

د۱۳۶۸ د حوت پر شلمه نېټه د پاکستان لمړۍ وزيري بېنظير بوټو خپله د کابينې غونډه را وغوښته اوپه پاکستان کي ئې د دې پرضد د دې ډول کودتا احتمال شونی وباله او د خپل حکومت پر غړو ئې ږغ وکړ چي په پوځ کي د نوموړي په وړاندي د ناراضي پوځيانو د مخنيوي په ملحوظ محطاط او تيارسئ سي .

د هند دحکومت دريځ

د ډاکټرنجيب په پلوي د هندحکومت خپله رايه څرګنده کړه او لمړی ځل ئې د خپلو ميډياوو څخه دا څرګنده کړه چي د کابل حکومت بيرته د بګرام ميدان په واک کي لري .

[26] وګ ((الجهاد عربي مجله)) پر له پسې ۶۶ګنه ۲۳ مخ ۱۹۹۰ اپريل

د ایران د اسلامي جمهوریت دریځ

ایران په کابل کي د رامنځته سوي بحران د کابل د حکومت خپله منځنۍ شخړه وبلله او ایران ئې له هر ډول لاس وهني څخه پاك وباله د ایران حکومت د روسانو هغه تورونه رد کړل چي ګواکي ایران د شهنوازتني په کودتاه کي لاس لري.

د امریکي متحده ایالتونه

په امریکا کي د شوروي اتحاد او امریکې د نمایندهګانو ترمنځ پرېکړه وسوه چي د نجیب د حکومت د دوام تر څنګ دي په سیمه کي د دواړو لویو هیوادونو د ګټو توازن وساتله سي.

شوروي اتحاد

د روسیې دولتي نماینده ((ګینادي ګراسموف))دا پېښه یوه خونړۍ پېښه وبلله او د ژر تر ژره یوطرفه کېدوغوښتنه ئې وکړه .

دپاته سووخلقیانوسرنوشت

د حزب اسلامي یو قومندان حاجي اسدالله خان وایي ((تردې وروسته نومړو راغلو جنرالانوته په پېښورکي دوې حوېلۍ ور ونیول سوې چي یوه د ځوانانو او بله ئې د پخو صاحبمنصبانوله پاره وه ، د حزب د دستور سره سم د څه مودې له پاره ماته دنده راکول سوه چي هره ورځ نومړو ته ورسم له سپینږرو سره به مي مجلس درلود او ځوانانو ته مو هلته د والیبال او باسکیټبال جالونه ور ودرول چي مابه هلته د ځوا نانو سره ترڅه دمه پوري د خپلي متعلمۍ د دورې خوښه لوبه والیبال کاوه ، نومړو خلقیانوته وروسته د حزب اسلامي په کوم ارګان کي کومه دنده ورنه کول سوه چي دې کړني د خلقي جنرالانو زړونه ورمات کړل.

شوروي بنديان

روسانو د۱۵۰۰۰ تنو په حدودو کي د مړو سرتېرو تر څنګك يو لړ خپل عسکر د بنديانو په څير د مجاهدينو په ولکه کي تر شا درلودل له يوه اړخه د دوی د پوځ سرتيري وه په بل اړخ کي په شوروي اتحاد کي د هغوی دکورنيو غړو په ځانګړي ډول د هغوی ميندو په وار وار له خپلو چارواکو غوښتل چي زامن ئې د مجاهدينو له اسارته را بېل سي د همدې کړني د ترسره کېدا په موخه د شوروي اتحاد دباندنيو چارو وزير پېښور ته سفر وکړ او هلته ئې د مجاهدينو د د باندنيو چارو له وزير سره وکتل هغوی غوښتني درلودې چي د دوئ روسي بنديان دي ور ايله سي ، ولي نومړي په دې اړوند د دوئ د يوه بندي مورته وويل چي: ستا يو زوی دی اوزموږ سره ژوندی دی؛کېدای سي تاسوئې ووينئ، ولي زه چي د مقاومت د يوه مشرپه توګه ستاسو سره خبره کوم چي پلار او ورور مي ستا سو د مظالمو په لړ کي په شهادت رسېدلي نن د کوم کمونيست ګرېوان ونيسم او د خپل پلار پوښتنه ځني وکړم .

هغه ورته وويل سره تر دې چي ستاسو ډېر بنديان زماسره دي ولي زه دملت د شهيدانو دميندو او لادونو له پاره د هغوئ په د رايله کولو هغوئ ته څه جواب ورکړم دا بنديان به په دې شرط در ايله کېږي. چي د کابل رژيم په زندانونو کي زموږ ۳۰ زره تنه بنديان را ايله او زموږ په زرګونو هغه ماشومان چي تاسو دپېش اهنګانو په نوم شوروي اتحادته بيولې بيرته افغانستان ته را ستانه کړئ[۲۷] وروسته تر دې هيئت د عبوري حکومت له ريس حضرت صبغت الله مجددي سره وکتل ،ولي کومه پايله ئې ور نه کړه.

[۲۷] الجهـاد عربـي مجلـه ۷۱گڼـه ۱۱ مـخ ۱۹۹۰ سـپتمبر مياشـت او دحـزب اسـلامي خپروندويـه ورځپاڼـه ((شهادت))

په هرات کي دکودتا ناکام پلان

دجنرال تڼي تر کودتا وروسته کارمل پلوه پرچمیانو ته د دوی په نزد ((توبه له مېړو خالي سوه)) دا ئې پتېلئې وه چې د ډاکټرنجیب په ګوښه کېدو نور په افغانستان کي د اکثریت میلیت واکداری ته د پای ټکی کښېږدي ، ځکه پر ځان د پرېي د نه را اړولو په موخه دا سي یوطرحه تر کار لاندي ونیوله څو دوئ د نجیب په احتمالي ګوښه کېدو سره متهم نسي[۲۸] د۱۳۶۹ المریز کال دمیزان په میاشت کي په هرات کي دهغه ولایت والي فضل الحق خالقیار خبر ورکړ چي دوئ ته دمخالفینویوه لویه ډله تسلیمېدونکې ده . نوموړي ډلي د تسلیمۍ له پاره دا شرط کښېښود چي د نجیب د حکومت لخوا د ملي روغي جوړي د اعلان په نظر کي نیولو سره باید د دوئ هرکلي ته په خپله د وخت جمهور ریس نجیب حضور ولري همدا وو چي د وخت یو لوړ پوړی پلاوی د وخت د ملي دفاع د وزیر او هرات والي په ملتابه د پښتون زرغون ولسوالۍ ته ورغلل.

کله چي دوئ له موټرو او ټانګونو راکښته سول سمدستي د درنو او سپکو وسلو برید پر وسو په دې سره د هرات والي خالقیار ټپي او تسلیمېدونکي بیرته په خپله لاره پسي ولاړل نجیب د هرات همدا ټپي والي د وخت د صدراعظم ((کشتمند)) په ګوښه کېدو سره د لمړي وزیر په توګه مقرر کړ د سلطان علي کشتمند په اړوند د وخت ځنو سیاسیونو دا نظر ورکړ چي د تڼي ترپاځون وروسته د ببرک پلوه پرچمیانو تر زیرپرده ائتلاف لاندي په مسائلو خبر خپور سو هغه دا چي د افغانستان هزاره قوم ورونو ته دستور ورکړ چي له پښتنو څخه د خلاصون او د زیات واک لاسته راوړلو فرصت ئې همدا اوس دی حال دا چي پښتنو هیڅ کله له چانه حقوق نه وه اخیستي،بلکي د خپل اکثریت میلیت په تقاضا ئې دخپلو بشپړو حقوقو غوښتنه هم نه وه کړې.

افغان مجاهدین د فارس په خلیج کي

---

[۲۸] په دې پلان کي لاس وو چې جلال رزمنده په کښې مړ خالقیار په کښې زخمي او نور له صحنې لیري وه وګک ((درسهای تلخ وعبرت انګیز))

ناټو نور د کمونیزم د ټغر د ټولېدو ښه چانس ترلاس کړ او د خپلو متحدو عربي هیوادونو په پایڅو کي ئې کیکه ور ایله کړه چي سبا د هیواد او بل سبا د هغه بل عربي هیواد د اشغال واری دی چي د صدام له لوري به د کویټ په سر نوشت اخته کېږي .

اردن ، سعودي عربستان ، عربي متحده امارات او قطر هیوادونو مشرانو د خپلو خاورو د ساتني په موخه د امریکي په مشرۍ د ناټو سر تېرو ته په عربي صحراوکي د صدام حسین د تجاوز د مخنیوي او پر عراق د برید په خاطر اجازه ورکړه.

د ناټو د سرتېرو د پلي کېدو سره سم د پاکستان اسلامي جمهوریت سره په شمول د ناټو او سعودي عرب په پلوي سرتېري واستول . په منځني ختیځ ، منځنۍ اسیا او ځینو نورو هیوادونو کي ازادي غوښتونکي سازمانونه هم بې پرېې پاته نه سول چا د عراق او چا د ناټو په پلوی شعارونه اوچت کړل افغان مجاهدینو چي د شوروي له جګړې فارغ سوي وه ، ولي په یوه اړخ کي د ډاکټر نجیب الله د حکومت پر ضد او په بل اړخ په خپل منځي شخړو اخته پر درو برخو ووېشل سول یو په ایران کي اته ګونی مېشت اتحاد وو د صدام سره د عقدې په خاطر د دې جګړې رواني ملاتړ کاوه ، بل اړخ ئې اووګوني جهادي تنظیمونه وه چي پر دوو عمده برخو ویشلي وه ، د حضرت صبغت الل ه مجددي په مشرۍ نجات ملي ، محاذ ملي ، حرکت انقلاب اسلامي ، جمعیت اسلامي ، اتحاد اسلامي خپل مجاهدین د سعودي په ملاتړ سیمي ته واستول ، خو انجنیر ګلبدین حکمتیار او اروا ښاد مولوي خالص خپل کسان ونه لېږل د هغوی دلیل چي صدام اوکمونیست دی .ولي نه غواړي چي د عراقي عسکرو په وړاندي خپل مجاهدین د امریکي په پلوي وجنګوي .

یوځل بیا دقضئې دحل اړوند سیاسي حرکتونه

د مجاهدینو له پاره د امریکې ټاکلي سفیر پیټر ټامسن د واشنګټن پوست په حواله وویل:((د افغانستان قضیه بیله محمد ظاهرخانه په بل چا نه حل کېږي)) په ایتالیا کي پخواني

پاچا محمد ظاهر [29] خان وراندیز وکړ چي لويه جرګه راوغوښتل سي او د هغې له لاري دي نوی حکومت او نوي زعيم ته لاره هواره سي .

استاد سياف د نجيب الله خبره يوتوطيه وبلله اووئې ويل ((تر څو مهاجر افغانستان ته تللي نه وي او د نجيب حکومت تسليمي نه وي ورکړې موږ خپل مقاومت ته دوام ورکوو))

حکمتيار وويل ((لويه بين الافغاني شوراى دي را وغوښتل سي چي واک ئې د جهادي ګوندونو په لاس کي وي هغوی دي له نجيبه واک تسليم کړي دا شورا دي د انتخاباتو کميسيون جوړ، او شپږ مياشتنۍ موقته اداره دي جوړه کړي تر څو ازادو انتخاباتو ته لارهواره سي))

مولوي خالص وويل ((د نجيب دعوت مجاهدينوته د روسئې او امريکې ګډه طرحه ده تر څو په دې سره وکولای سي د مجاهدينو صفوف ور ضعيف اوګډ وډ کړي [30]))

د نجيب حکومت د سرور منګل په مشرئ يو پلاوی روسيې ته وا ستاوه چي د خپل سفر په ترځ کي ئې د يو لړ مجبوريتونو پر بنسټ دا سي سياسي چالشونو ته ملا وتړله چي بيا هم د خلق اړخ په تاوان وه د دې پروسې د پلي کولو له پاره ئې هغه خلقيان چي په ۱۳۶۷ لمريز کال کښې په لوړه رتبه په کار ګمارلي وه د مرکزي کميتې دا مهم غړي ظهور رزم جو او صالح محمد زيری له مرکزي کمېټې څخه وايستل [31] ډاکټر نجيب پرخپله پاليسي له سره په غور کولو د۱۳۶۹لمريز کال د اسد پر ۵ مسکو ته سفر وکړ او عبدالرحيم هاتف ئې د سر پرست جمهور ريس په توګه په کابل کي پريښود.

تر دې راګرځېدو وروسته څني سفيران بدل او په عوض ئې :

- محمد اصغر يوګوسلاويا

---

[29] الجهاد عربي مجله ۷۱ګڼه۹ مخ ۱۹۹۰ سپتمبر مياشت

[30] الجهاد عربي مجله ۷۱ګڼه ۱۰ مخ ۱۹۹۰ سپتمبر مياشت

[31] وګ ((درسهاي تلخ وعبرت انګيز)) ۱۶۱ مخ

- حشمت الله وشمالي کور یاته واستول

وروسته ئې د شوروي اتحاد د پخوانۍ هغي طرحي په تعقیب خپلي کړنلاري ته د تګ خبره برابره کړه؛ دغو کړنو ډاکټر نجیب ته موقع په لاس ورکړه چي له بېلا بېلو تاکتیکونو کار واخلي او درې څلور ډوله پروسه پرکار واچوي :

- د ټولو زونونو تنظیمه ریاستونو د ریسانو پرلاس د ځنو میانه روه او پر قومي عقایدو ولاړو جهادي قومندانانوسره اړیکي دېپسو د لېږد او د هغوئ تر واک لاندي سیموکي دجګړې توقف .

- د پاکستان د لومړۍ وزیري بېنظیر بوټو، [32] د فلسطین د الفتح دګوند مشر یاسرعرفات او عراقي جمهورریس صدام حسین په منځګړیتوب د حزب اسلامي حکمتیار سره اړیکي او د دې اړیکو د بشپړولو او سرته رسولو له پاره وروسته بیا په عراق ،لیبیا او فلسطین کي د حزب اسلامي لخوا د عبدالقدیر کریاب اوغیرت بهیر او د نجیب لخوا محمداسلم وطنجار، سلیمان لایق ، جنرال یعقوبي اونجم الدین کاویاني ترمنځ دخبرو ناکامه پایلي.

امریکې ته تګ

د دې منلهو تر ړو تر ناکامۍ وروسته په پایله کي له ارو پائې هیوادونو څخه ایتالیا په کابل کي سفارت پرانیست بیا د مجاهدینو له پاره د امریکې دمتحده ایالتونو ټاکل سوئ سفیر پیترټامسن وړاندیز وکړ، ترڅو د پخواني پاچا محمدظاهر خان په مشرۍ لویه جرګه راوغوښتل سي محمدظاهرخان دا خبره ومنله او د لوئې جرګې د جوړېدو خبري تودې سوې [33] پورته دیادوو سوو وړاندیزونو او اړیکو تر درلودلو وروسته په رسمي ډول د۱۳۶۹ په میزان کي میانه رووو جهادي ګوندونو ته بلنه ورکړه سوه [34] چي د ده سره ګډ حکومت جوړکړي

[32] وګک دښاغلي حکمتیار اثر ((پټي توطیې او بربنډې څېرې))

[33] الجهاد عربي مجله ۷۱ګڼه ۸ مخ ۱۹۹۰ سپتمبر میاشت

[34] وګک ((درسهاي تلخ وعبرت انګیز))

دا حکومت باید په داسي حالت کي جوړسي ترڅو نوی مختلط حکومت د مجاهدینو او کمونیستانو تر منځ جوړېږي د موقتي دورې ریاست به هم د نجیب پر غاړه وي [۳۵] په دې اړوند د خلق د موکراتیک ګوند د سیاسي بېرو غړي او د تشکیلاتو ریس میر صاحب کاروال وایي ((..... وبعدا ولایت کندهار انتخاب شده بود، در نتیجه برخورد های نمایشي میان ارګانهای امنیتي کندهار ګروپهای میانه رو (ګیلاني وطرفداران ظاهرشاه) به مجاهدین تسلیم میګردد و انها حکومت موقت اپوزیسیون را تشکیل میدهند بعدا مذاکرات میان رژیم نجیب و حکومت موقت اپوزیسون در کندهار تامین ګردد ..... اولا ګلبدین حکمتیار این پلان رادرک نموده و بالای کندهار حملات خویش را ادامه مید هند)) [۳۶]

په همدې ترځ کي د پاکستان نیشنل ګوند غړي افراسیاب خټک پر پاکستان تور ولګاوه چي دوی د افغاني مهاجرو په لېږد کي لټي کوي او زمینه نه ورته برابر وي چي خپل هیواد ته ستانه او د کابل له حکومت سره یو ځای سي

کله چي د نجیب له اړخه دې کړنو او وړاندیزونو کومه پایله ورنه کړه ، نو وروسته ډاکټر نجیب د پاکستان د عوامي نیشنل پارټۍ د مشر خان عبدالولي خان په منځګړي توب په دوهم ځل حزب اسلامي ته وړاندیز وکړ چي د جمهوري ریاست په ملتوب لس کلیدي وزارتونه د کابل په حکومت کي د ونډې په توګه واخلي د حزب اسلامي او پرچم تر منځ یوه ائتلافي اداره را منځته کړي.

دې وړاندیزهم کومه پایله ئې ونه درلوده دا هغه وخت وو چي انجنیر حکمتیار او ډاکټرنجیب ته لا داخرګنده نه وه چي د جمعیت اسلامي ((شوراي نظارمشراحمدشا مسعود))، جنرال دوستم په مشرئ جنبش ملي ، حزب وحدت اسلامي، سیدکیان نادري د پښتنو د حکومت د مخنیوي په موخه یوائتلاف جوړکړیدئ دې ټولو منډو تر ړوکومه پایله ورنه کړه په

---

[۳۵] الجهاد عربي مجله ۷۱ګڼه ۸ مخ ۱۹۹۰ سپتمبر میاشت

[۳۶] وګ ((درسهاي تلخ وعبرت انګیز))

دې حساسو شېبوکي د نجيب د حکومت پخوانی پلوي روسيې دا وخت هم نجيب تر شاپرې نه ښود. نجيب د ممکنه بريالیتوب له پاره د روسيې د وخت جمهورريس بوريس يلتسن څخه ۴۲ ميليونه طلائې روبلو مرسته وغوښته چي هغوئ بېلا عوضه ورکړه يلتسن وويل ((که افغان حکومت وسلې ته اړتيا پيدا کړي روسيه حاضره ده چي له دوئ سره مرسته وکړي)) نجيب دخپلو ټولو هڅو په ناکامه پايله اخر مجبور سوو چي پر ملل متحد د فشار دواردولو په نيت امريکا ته سفر وکړ او دامريکا دلوړ پوړو چاروآکو سره دافغانستان درواني قضيې په اړوند ليدني کتني وکړې .

د زابل وروستی مدافع حالت

ډاکټر نجيب په دستورد جنرال دوستم او د هغه ۳۵زره کسيزي مليشئي ډلي په وسله تجهيز د پښتنو په سيمه کي خصوصاً په جنوب کي دا سي څه وکړل چي ، دسيمي ډېرخلګ د نجيب له حکومت څخه بېزاره سي حتی تردې چي همدا مليشې په ځنو مواردو کي په خپله د دولت پلوه ملېشو د عصمت مسلم له مليشئ قومندانانو ((محمدعوض او....)) سره په کندهار ښار کي د تريکنيو سره مخ سوې د دې سره جوخت د کندهاري مجاهدينو سره په سختو مخامخ جګړو کي را ايساري سوې چي هره ورځ ورته ناتار وو چي سخته جګړه ئې په د۶۶سنې په مني کي په محاله جات کي د شهيد عبداللطيف شيرزي ، ملا محمدرباني، ملا احمد الله ، ملا محمد اسمعيل ، قومندان حاجي اسدالله خان او ملا بور جان له شديد مقا مت سره مخ او له سهاره تر غرمې ئې ۹۵ تنه مړي تلفات ور کړل . بيرته ماپښين دماله جات له سيمي را ووتل .

تر دې جګړې وروسته د وخت دتنظيمه ريس نورالحق علومي په وړانديز بيرته کابل ته واستول سول او بيا په دوهم ځل د۱۳۶۹ لمريز کال په ژمي کي کندهار ته را ولېږل سول ،څو پرقلات ښار باندي د جمعيت اسلامي قومندان ملانقيب الله ((ملاګل اخند)) په مشری محاصره ماته کړي .دا مخامخ جګړه په ۱۳۶۹لمريزکال د کندهار ـ قلات د لاري ترمنځ د حاجي (ګراني)،حميدالله توخي اونورو مجاهدينو ترسختو بريدونو راغله .

نوموړی ولایت ته ئې د مرستي رسول هدف وه د څوکلونو په تېرودو سره دې ملیشاوو چي څومره په جلال اباد زابل او نورو سمو کي پاته کېدل هغومره د افغان عامه ولس په ځانګړې ډول پښتنو پر نجیب بې باوري زیاتېدله .

د کندهار پرهوایي ډګر د عملیاتو پیل

د دولت له خوا مجاهدینو پر محاذونو سخت تعرضونه چي په یوه ورځ ۱۱تعرضه ئې تر سره کړل ، د تعرضي راتګ سره ضد پرسونل، قنداني ماینونه ، دستګاوي ئې ښخي وې مجاهدینو په غبرګون کي د کندهار پر هوایي ډګر عملیات پیل کړل دا عملیات ډېر تباه کوونکي وه د جګړې شدت د حزب اسلامي امیر حکمتیار اړیست چي خپله په مخفي ډول دې جګړې ته راسي او حالات له نژدې وڅاري .حکمتیار د مجاهدینو پر قربانیو باندي په تفصیل د کندهار په وحدت خوښي څرګنده کړه او د حزب تر ځانګړو علمیاتو ئې د کندهار د ټولو جهادي ګوندونو د نظامي شورا فیصلي او روانو علمیاتوته ترجیح ورکړه . پر هوایي ډګر زیاتي مشترکي قرباني د دښمن د کمزوری او تسلیمی حالت و د هوایي ډګر تر نظامي فتح وروسته د کنټرول او امنیت د نظام له پاره د کندهار د قومندانانو شورا، په همدې حالت کي په کندهار کي د جمعیت اسلامي د ولایتي شورا دیوه ګروپ د نفرو تعروضي جنګ د حزب اسلامي د شهید حاجي محمود دجبهې مربوطه ګروپ ((عبدالعلي)) باندي وسو.

د نورو جهادي ګوندونو قومندانان د جمعیت او حزب د دې جګړې څخه شدیداً متاثر او د منځګړو په توګه دواړو طرفونو ته ورغلل ، د سولي له نفرو څخه حاجي محمد ابراهیم جان قومندان او ملګري ئې شهیدان او مرکچیان بندیان سول . مشران له دې حالته څخه خبر سول، دا خبر خپله مجاهدینو ته ورسید چي په دې سره هغوی پر هوایي ډګر د برید له لیکو راووتل،د ټولو قربانیو نتیجه تباهي او د هوایي ډګرنظامي

فتح ناکامه سوه .په دې جګړه کې د کندهار د لمرېنو پاخون کوونکو له جملې قوماندان رحمت الله ګدا هم په حق ورسید.[۳۷]

---

[۳۷][شـهیدملا رحمـت اللـه ګـدا ((ابـورحیم)) دمرحـوم خلیفـه ملاعبدالقـدوس اخونـدزاده زوی پـه ۱۳۱۹لمریـز کـال پـه کنـدهار کـي زوکړی دی . پلرنـی مېنـه یـې دکنـدهار ولایـت دارغسـتان ولسـوالي وه ، پـه ۱۳۵۰ لمریـز کـال دحـزب اسـلامي افغانسـتان سـره ،چـي خپـل تعهـد وکـړ، پـه ۱۳۵۷ لمریـز کـال کـي پـه مسلح جهاد پیـل وکـړ ، دیـوې جبهـې دیـوه قومنـدان پـه توګـه دنـده پـر غـاړه پـه ۱۳۶۰لمریـز کـي حـزب دخپلـو جبهـه یـې تشـکیلاتو پراختیـا پـه موخـه دمرحـوم ګـدا صـاحب جبهـه پـر درو عمـده بـرو ووېشـله چـي دیـوې برخـي مشـري خپـل ګـدا صـاحب ، ددوهمـي برخـي مشـري یـې مرحـوم حـاجي عبدالصـمد مومنـد دکنـدهار ددامـان ولسـوالی دمنډحصـار سـیمي اوسـېدونکی او ددرېیمـي برخـي مشـري دښـاغلي حـاجي عبـدالقیوم، چي دکندهار دکلچابات ((قیلج أباد)) دسیمي داوسېدونکي پرغاړه سوه .

شـهید ګـدا صـاحب لـه افغانسـتان دشـوروي لښـکرو تـر وتنـي ۸میاشـتي وروسـته دکنـدهار پـر نړیـوال هـوایي ډګر دیوه پراخ تعرض په لړکي په شهادت ورسېد .

نومـوړي پـه ژوندانـه کـي لـه شـعر او شـاعرۍ سـره مینـه درلـود ، هـم یـې شـعرونه لیکـل او هـم یـې لوسـتل . دشـعرونو متوسـط غونـډ ،چـي ډېـره برخـه یـې تصـوفي او عرفـاني بڼـه لـري پاتـه سـوی ، دنومـوړي کتـاب یـو شعر یې په لاندې ډول ،چي دخپلي مړیني څخه څو ګړیه تر مخه یې لیکلی :

پـــــر میــــــدان دکربلـــــــا تـــــــرو نکــــــاح
أزادي راځـــــــي کــــــــه نــــــن وي کــــــه صــــــباح
ســــتا دفضــــــل واوریــــــځ تــــــه پــــــه امیــــــد یــــــم
دا درخواســــت مــــي ســــتا پــــه درکــــي کــــړې مبــــاح
دشــــــهید پــــــه وینــــــو رنــــــګ دافغــــــان خــــــاوره
شــــــهیدانو پــــــه کښــــــي وبــــــازل جنــــــاح
((ولــــــاتقنطومن رحمــــــة اللــــــه))ناســــــت یــــــو
لــــــه ســــــره اوره مــــــــي را وســــــــاتې ارواح
درحــــــیم رحــــــم تــــــه ناســــــت دده پــــــه درکــــــي
خوار ((ګدا))رحمت الله غواړي سلاح

وګ :البیان مجله د۱۳۸۹کال لمړۍ ګنه ، داروابناد ګدا صاحب دېوان

د خوست فتحه

د انجینیر فیض محمد منګل او جلال الدین حقاني په مشرۍ[۳۸] د خوست په سیمه کي د دې سیمي د نیوني په موخه پراخ عملیات پر ۲۷ حوت ۱۳۶۹ پیل سول سره تر دې چي د ډاکټر نجیب الله په حکومت کي د پیاوړو جنرالانو جنرال عبدالظاهرسوله مل او د وخت مقتدر وزیرجنرال نظرمحمد له خوسته ساتنه کوله پسله څو ورځو د ۱۳۷۰ کال د حمل پر ۱۶[۳۹] نېټه خوست مجاهدینو ونیاوه پردې اساس. د خوست دې نیوني ئې د اردو روحیات ورکمزوري کړل حتي دځنیو روایاتو پر بنسټ چي د خوست د سقوط پر مهال نجیب د جمهوري ارګ دننه ځان خپله بندي کړي او کوم چاته ئې د خپل ملاقات زمینه نه برابروله .

د مجاهدینو پلاوی روسیې ته

د سعودي عربستان او عراق د حکومت په وساطت په جده کي د روسیې سفیر له پروفیسوربرهان الدین رباني سره په داسي حال کي وکتل چي مولوي محمد نبي محمدي ،کریم خلیلي ، او .... ور سره وه د روسیې سفیر په بلنه د مجاهدینو دې پلاوي د ۱۳۷۰ کال د عقرب په میاشت کي مسکو ته سفر وکړ•.

دې هیئت د ((رباني)) په مشرتوب په مسکو کي د روسي لوړ پوړو چارواکو سره د لړم له ۲۰ تر ۲٤ پوري متفرق ملاقاتونه لرل چي تر راستنېدو ترمخه ئې د روسیې د دباندینو چارو له وزارت سره موافقه لاسلیک کړه.

له روسیې څخه د راګرځېدو پرمهال هغه له اسلام اباده وتهران ته سفر و درلود چي په دې سفرکي ئې د ایران د دباندینو چارو تر وزیر سر بېره د تاجکستان د دباندیو چارو له وزیر سره لیدنه درلوده د استاد رباني دې کړني په مجاهدینو کي نور اختلافات را منځته کړل. د دې ملاقات

---

[۳۸] وګ ((شهادت اخبار)) او شفق مجله ۱۳۷۰ کال

[۳۹] وګ ((درسهای تلخ وعبرت انګیز)) ۲۳۰ مخ

• وګ ((سفر هیئت مجاهدین به مسکو))

اړوند د نورو جهادي ډلو اړخ په کلکه له دې لیدنې څخه مخالفت وکړ او دائې په راتلونکې کې د پروفیسور برهان الدین رباني او اړوند هیئت او روسیې د هیواد تر منځ تر کاسه لاندې نیم کاسه جوړ جاړې وباله. حزب اسلامي دا یو فارسي مثلث و باله چې دروسیې پوره حمایه ئې ترشا لرله ملل متحد پردې اساس چې د اسلامي جمهوریت په نوم په افغانستان کې د رباني د نوي حکومت په اړوند اندیښنه وښوول او په غیر مستقیم ډول په افغانستان کې د اسلام په نوم د بل روسي پلوه حکومت د اقتدار تر لاسه کولو نخښه وبلله [40].

پر پخواني پاچا محمد ظاهر خان د ترور هڅه

هرڅه هره ورځ په د اووښتو په حال کې وه د دې په عوض چې د افغان مقاومت ګډونوال ټول پر یوه تګړ را ټول سي او د اسلامي انقلاب تمثیل په فاتحانه ډول وسي داسي ونه سول ، بلکې له بېلابېلو لارو د مقاومت او مجاهدینو په صفو فوکې د بېلتون او جلاکېدو هڅې خپل اوج ته رسېدلې وې. په کنړ ، هلمند، تخار، پنجشیر ،کندهار او هرات کې د ډاکټرنجیب د حکومت تر څنګ جهادي تنظیمونو یو د بل په وړاندې جګړییزې جبهې درلودې چې تر ډېره ئې په یوه اړخ کې حزب اسلامي او په مخالف اړخ کې ئې محاذملي اسلامي ، دعوت اسلامي سلفي ، جمعیت اسلامي ، شورا نظار او حرکت انقلاب اسلامي محمدي وه .

۱۳۷۰لمریزه سنه وه او ډاکټر نجیب الله د حکومت سقوط ته یوکال پاته وو .په همدې وخت کې پر پخواني پاچا محمد ظاهرخان باندې د هغه په کورکې د یوه نفر لخوا چې ځان ئې پرتګالی خبریال معرفي کاوه چې په انګلیسي ئې خبرې کولې تر یو نیم ساعت مصاحبې وروسته د لرګي په چاړه درې ځایه پر((مخ ، او لاس)) وواهه چې تر دې وروسته نوموړی تن د پولیسو لخوا ونیول سو تر پلټنې وروسته معلومه سوه چې نوموړئ سړی پرتګالی نه وو .

---

[40] وګ ((دشنه های سرخ)) ۸۱ مخ

د دې پېښې په اړه د ایټالیې د کورنیو چارو وزیر وویل : پلان له مخکې طرحه سوئ یوو ، او ژمنه ئې وکړه چې ایټالیا به د دې دسیسې اصلي ټکي پیدا کړي .

په روم کي د دې پېښې له امله په افغانستان دخیلو ګوندونو او سرېو لاندي عکس العملونه وښوول :

د ډاکټر نجیب الله حکومت :

د پخواني پاچا محمدظاهر شا په چاړه وهل او د ده پر ضد تېری د مقاومت ((بنسټپالو ډلو)) لخوا سوئ دی

افغان ملت ګوند

د تروریستانو دغه حمله چې په دغه حساس وخت کي د افغانستان پر پخواني پاچا وسوه افغان ملت ګوند ئې په کلکه محکوموي .ترور د اسلام د دین له نظره او د نړۍ د ټولو مدني او بشري قوانینو له نظره یو محکوم عمل دی . او موږ ئې په کلکه غندو ، زموږ په فکر دغه پېښه یا دغه عمل د افغانستان دښمنانانو تر سره کړئ دی ، نو په دې خاطر غواړي د افغانستان د موثرو خواوو تر منځ بې اعتمادي پیدا کړي .

د محمد ظاهر خان زوم سردار ولي

((اعلحضرت محمد ظاهر شا د هغه سوء قصد څخه چې د مخربینو لخوا تر سره سو نجات موندلئ دی))

ملک یارمحمد بارکزی

بي بي سي ته د نبي مصداق په جواب کي :

پرون تور بېرغونه او د محمد ظاهر شا عکسونه پورته سول ، نن سهار د۸ بجو څخه بیا تر ۱۲ بجو پوري د مېزۍ هلې او بیا تر لوړې پوري ، سیداحمد لوړي پوري ، دا روډ بند ولو ، د کانونه وتړل سول ، د اوو تنظیمونو خلګو قومندانان ، حاجیان او ملایان ټول راوتلي ولو . په غونډه کي داتصمیم ونیول سو لو چې موږ په کلکه تروریستانیان غندو ، چې د محمد ظاهر شا د قتل

له پاره ئې سوال جوړ کړئ ولو . او موږ به د هغه چا چي د هغه اسباب ئې جوړ کړی چي دغه اصلي منبع پیدا سي، دغه سړی دي د عبوري حکومت محکمې ته وسپارل سي . زموږ دټولو داخواهش دی .

د افغان مجاهدینو اهل تشیع مشترکه شورا

پر شا باندي حمله د هغه د غیر منصفانه عملونو نتیجه ده .

مولوي صاحب محمد یونس خالص

پر پخواني پاچا باندي حمله د افغانستان ملت ته تحقیر کول دي ،ما هیڅ کله د ظاهر شا د بیرته راتګ غوښتنه نه ده کړې او نه هم ورسره ملاتړ لرم ، خو هیڅ کله به پرده او د ده پر کورنۍ د ترور عمل قبول نه کړم . که پخوانی پاچا د دې ټپونو څخه مړ سي باید جنازه ئې خپلي خاوري ((افغانستان)) ته راوړل سي .

نواب سلیم ((دحزب اسلامي حکمتیار)) نماینده :

پر پخواني پاچا دا حمله د شوروي او امریکا لخوا په ګډه سوې ده کوم چي غواړي د افغانستان د مسئلي او رواني لانجې حل ناقص کړي . دا لږ یوه ډرامه غوندي وه چي زړه سوئ را جلب کړي ، دا دومره مهمه موضوع نه چي بعضي خلګو به تودو احساساتو خپل عکس العمل وښود

د پاکستان جمهور ریس غلام اسحق خان

موږ د دې مجرمانه او بزدلانه حملې څخه زیات خواشیني یو ، موږ هغه ته د ژر صحت هیله لرو .

په شمال کې ائتلاف جوړوني

۱۳۷۰لمریز کال پایلامې او۱۳۷۱د لمریزکال پیلامې د نجیب الله د حکومت له پاره یوښه شګون نه درلود دا وخت د افغانستان د جمهوري حکومت په یوه او مړې تار مانده وو هره ورځ د دې انتظارکېده چې څه باید پېښه سي خوست او ځنو نورو ولسوالیو نوي سقوط کړئ وو له کنړ ، تخار او روزګان پرته د نورو ولایتونو ښاري حوزې د کابل د حکومت په لاس کې اوپاتي سیمي د لویو لارو په شمول د مجاهدینو په ولکه کې وې .

د کابل ،کندهار ، هرات ، جلال کوټ او مزار په ښارونو کې د مجاهدینو له طرفه د یوه پراخ هجوم د را ورلو ویره وه چې ناڅا په شمال کې ښورښ را منځته سو.

ښورښ او د جنرال مؤمن سرغړونه

د ښورښ اصلي علت د دې نظام د اعلي قومندان په توګه د ډاکټر نجیب الله له امره دجنرال مومن سرغړونه وه . نجیب وغوښتل چې نوموړئ له حیرتان بندر څخه کابل ته را تبدیل کړي ده دا پرېکړ ونه منله وروسته د دې پېښي په ښکیل کې د ازبک ملېشو مشر دوستم هم برخه واخیسته . نجیب د وضعي د ارامی په موخه د ملي دفاع وزارت لوی درستیز جنرال نبي عظیمي د ستونزي د هواري په موخه سمي ته واستا وه.

د دې په عوض چې هلته د نوموړي په ور تګ شخړه هواره سي نور ئې زور وا خیست د مزار ولایت والي او د شمالي سمت تنظیمه ریس محمد جمعه اخک نجیب ته وړاندیز وکړ چې دوستم ، بابا جان ، جنرال مومن ، رسول پهلوان او له کابل څخه رالېږل سوئ لوی درستیز نبي عظیمي د توطئې په لټه کې دي او برید ته اماده ګي نیسي ، خو دا وخت په ولکه کې راتللای سي دئ (جمعه اخک) کولای سي چې لاس ترلي ئې راایسار او د ښوروښ مخه ونیسي ، ولي نجیب دې کار ته زړه ښه نه کړ او برعکس ئې محمد جمعه اخک له دندي ګوښه کړ.

د پروان ولایت له لاسه وتنه

په دې وخت کي د حاجي عبدالصبور فرید ، قومندان محمد کریم اغا او .. په توسط د حزب اسلامي قوماندانانو شکر دره،ګل دره او بیائي د پروان ولایت د۱۳۷۱المریز کال د حمل پر ۱۶ ونیول . چي دا حزب اسلامي د افغانستان د فتحي او دلته د کمونیستي نظام پایلامه وبلل. ددې سقوط ادعا جمعیت اسلامي افغانستان په همدې ماښام دبي بي سي راډیو له لاري وکړه .

دجبل سراج معاهده

د دې سره سم شورا نظار د جبل سراج ولسوالي ونیوله په نوموړې ولسوالۍ کي د نجیب په وړاندي له پښتنو پرته د هغه مخالفو ډلو مشران چي عبارت دي له :

احمد شا مسعود ، سید نادرکیان ، جنرال مومن ، جنرال عبدالرشید دوستم او ....را غونډ سول اوتر خپل منځ ئې د ائتلافي حکومت جوړولو معاهده لاسلیک کړه.

کابل ته د انتقالي حکومت ننوتل اوستونزي

کابل ته د اوضاع د کنترول په موخه د نبي عظیمي لخوا له نجیب څخه دقواوو د را انتقال د امر غوښتنه وسوه ، هغه په پرځان د داکړۍ د را ټینګولو دا امر صادر کړ چي د دوستم قوتونه را وغواړي .

مزارجمعیت اسلامي او حزب وحدت اسلامي ونیوله

په پروان ولایت کي قومندان استاد عبدالصبور فرید د کاپیسا او پروان ولایت د ساتني په ملحوظ   له مسعود او دوستم دوئ سره ځان په شخړه کي راګیرنه کړ هغوی ته ئې لاره   ورکړه چي   د پروان له لاري کابل ته ننوزي.

نجیب په کابل کې د سالم انتقال په موخه د دبادنیو چارو وزیر جنرال عبدالوکیل جبل سراج ته ((مسعود)) او د ملي دفاع وزیر جنرال محمد رفیع ئې چهار اسیاب ته ((انجنیر حکمتیار)) ته ور واستول .

دې کار ګټه ونه کړه همغه و چې د۱۳۷۱ لمریزکال دوري د میاشتي پر (۲٦) نېټه له کابله وتلو ته اړسو د دوستم قوتونو د خواجه رواش له میدانه را وګرځاوه او بیرته ئې د ملګرو ملتونو دفتر ته پناه یووړه .

سره تر دې چې له کابله د نوموړي د تیښتي خبره د کابل له هوایي ډګر د دوستم د ملېشو له خوا د نوموړي ګرځېدل ډېرو میډیاو خپره کړه ، خو د وخت په حکومت کې فعال عبدالرحیم ((هاتف)) دا خبره نه مني او وایي چې هغه مستقیماً د ملل متحد دفتر ته پناه یو وړه.

بې رهبره افغانستان

د ډاکټرنجیب الله تر استعفي وروسته ، تر یوې ټاکلي مودې پوري افغانستان بې رهبره پاته سو په پېښور کې د جهادي قیادي شورای د ځو غونډو جوړېښت ، په یوه اړخ کې ، د شمالي ائتلاف لښکر کښې د کابل پر لور په بل اړخ کې ، د لوګر له لوري د حزب اسلامي د لښکر ایثار غونډ دربېدل د کابل په جنوبي دروازو کې ددې ځنډ لامل سوه . نجیب تر خپلي استعفظ وروسته د وطن ګوند ((کمونیست ګوند))د ځو کسیزي شورا د پر مخ بېونګ له پاره د جمهوري ریاست د مرستیال عبدالرحیم ((هاتف)) انتخاب د سر پرست په توګه ګمارنه ورکوله دا وخت افغان حکومت د لېډر شیپ او مدیریت د تغیر په حالت کې وو.

نوموړي د یادو شوراګانو د انسجام مسئولیت مانه ، خو بي بي سي راډیو ته ئې د یوه مرکې په لړ کې دا ویلي وه چې دوی وایي چې ته ((هاتف)) سر پرست جمهوررئیس ئې ، خو ما تر اوسه نه ده منلې ،په بل اړخ کې د هغه منلو وروسته د مرکزي کمېټې د وطن ګوند فعال غړئ غلام مجدد ((سلیمان لایق)) د سرپرست   په توګه وټاکل سو ، دهغه ټاکني ځو

ساعته دوام ونه کړ، له جمهوري رياست څخه د کور پر لور د نجيب په مخکني موټر کي سپور سو او دوستمي ملېشو له لوري د هغه را تاکېدل دا په ډاګه کړل چي هغه ((لايق)) سمبوليک مشر دی .

په همدې شپه د دې پېښي څخه مخکي نوموړي ((لايق)) خپل د پخواني او ټينګ ملګري نجيب په اړوند په ډېري ساده ګی د ملي راديو له لاري له انصاف څخه ليري خبري وکړې چي په ګونډي يارانه کي نه ورته ښائېدلې .دې کړنو دا ده له پرتمه ډک د حماسو او ننګونو کور د بې قفله دروازې او بې باغوانه باغ په شکل کړ .

پېښور

د جبل السراج د معاهدې ترڅنګ په پېښورکي جهادي ګوندونو د يوه حکومت پرسرد جوړېدو سلا او مشورې پيل کړي وې چي په ساعت کي به ئې بدلون را منځته کاوه جمعيت اسلامي اسرار کاوه چي کابل نور زموږ په لاس کي دی .حکومت جوړولو ته اړتيا نسته هورې ټوله پرهمدې حکومت را غونډېدلای سو.

د دې خبرو ترڅنګ محمد يونس قانوني د جمعيت اسلامي په استازي توب د همدې جهادي ډلو په غونډه کي موجود او د خپل ګوند استازي توب ئې کاوه حزب اسلامي خپل مرستيال او د سياسي کمېسيون ريس انجنير قطب الدين هلال جهادي شورا ته د استازي په توګه معرفي کړي وو . په خپله ئې مشر لوګر ته د کابل د فتحي په نيت تللئ چي دا وخت ئې د کابل ولايت جنوب ولسوالي ((چهاراسياب)) د قو مندان ابوبکر په توسط نيوله سوې وه .

همدا وو چي د ملګرو ملتونو د استازي ببننسيوان هم په دې ورځوکي يوه پښه ترکابله اوبله تر پېښوره سوه . د نوموړي دمنډو ترړو په پايلو کي پردې توافق وسو چي کابل به مجاهدينو ته ور کول کېږي .

د دې پروسې په پيلامه سره همدا وو چي د دوو مياشتو له پاره

- حضرت صبغت الله مجددي جمهورريس وټاکل سو.
- تردوو میاشتو وروسته د څلورو میاشتو له پاره برهان الدین رباني جمهور ریس وي
- د دې دواړو دورو لمړی وزیر به د حزب اسلامي   یوغړی وي.

په درنښت

پاته په دوهم ټوک کي

د لیکوال لنډه پېژندنه

لیکونکئ :استاد عبدالکریم ((حمیدي))

اســتاد نوراحمــد (قــران مــل) د حــاجي عبدالحمیــد (کــاکړ) چــي اصــلي مېنــه د کنــدهار ښــار ځلرمــه ناحیــه بــامیزو (شــیوارایانو) کوځــه د زوکــړي مېنــه کنــدهار ښــار دریېمــه ناحیــه کــاکړو کوځــه او اوســنی مېنــه کندهارښــار لســمه

ناحیه (کارته معلمین) ده . به ۱۳۸۱ دحاجي میرویس نیکه عالي لېسې لـه ۱۲ ټولګی ، په ۱۳۸۲ لمریز کال کې د کندهار د عالي دارالمعلمین د اجتماعیاتو لـه څانګي او تر ۹کاله ځنډ وروسته په ۱۳۹۰لمریز کال دکندهار پوهنتون تـه شامل اوپه ۱۳۹۳ــــ ۱۳۹٤لمریز کال کندهار پوهنتون د تعلیم اوتربیې پوهنځی څخه فارغ دی.په خصوصي برخه کي ئې دیني لمړنی او منځنی زده کړي د کلي او محل لـه ملا امامانو، د اداري او مشرتوب اړوند زده کړي ئې د اداري اصلاحاتو او ملکي خدمتونو خپلواک کمیسیون ((کابل)) ، د عملیاني پلان ،پالیسي اوستراتېژي جوړوني اړوند زده کړي ئې د جاپان هیواد اوکیناوا ښار په ((اوپیک))سنټر کي او کوچنیانو رواني او د ښوونځیو د اداري نظام او تدریسي نظام سمبالښت زده کړي د پاکستان هیواد پېښور په ((اریک))سنټر کي کړیدي :

د لیکوال چاپ سوي اثار

۱. ادبي ډېوه ::......................................تذکرة الشعراء

۲. زماغوښتي :: ....نثري ټوټې

۳. اياغريبک پېژنی؟::.......................... تحقيقي ليکنه

٤. ښکۍ ::........................... تحقيقي ليکنه

٥. دغريبک خزانه ::............................تحقيقي ليکنه

٦. د اوښکو بهیر :: ....أزاد او مقیداشعار

۷. خطاب ::.. مقید اشعار

۸. دیادونو ځولی ::..........................ازاد او مقید شعرونه

۹. خطوط واقلام ::.................................سمون،سریزه

۱۰. لنډۍ اوغاړي :: ....سمون،سریزه

۱۱. تاند یادونه ::..................................سمون اوسریزه

۱۲. ستوري ستوري یادونه::......................سمون او سریزه

۱۳. زرورانګه مجله

۱٤. دپارکوډولی ::................................سمون اوسریزه

۱۵. لمرین کلئ ::.................................یون لیک

۱٦. ریښتونئ استازی::درسول الله (ص) سیاسي او ټولنیز ژوند

۱۷. مناجاتونه ::................................ مردفه قافیه اشعار

۱۸. انسان د اسلام په دایره کښې :: ....تحلیل

۱۹. شعورعقل او فکرد قران کریم په خط کې::........تحلیل

۲۰. افغانستان د سیاست په درشل کې ....همدا لیکنه .

ناچاپ اثار

۱. شهودي تګلاره ....تحقیقي تصوفي رساله

۲. پرتلیزي رسنۍ ::............................تحقیقاتي لیکنه

۳. تسلیحاتي مسابقه ::...........................تحلیلي لیکنه

٤. زورښار ::............................تحقیقاتي لیکنه

۵. قراني اداره ::..............................تحقیقاتي لیکنه

٦. اسلامي لیډر شیپ ::...........................تحلیلي لیکنه

۷. داسیا تاریخي زړه:..............................تحلیلي لیکنه

۸. داسلام روښانه لرلید ::..............................ژباړه

۹. ښوونیز انعکاساتTeaching afflictions مونوګراف

۱۰. هنر باز شاعر ((عبیدالله ځګرخون))::................. څیړنه

۱۱. تحقیقي ۱۰ مقالې

۱۲. تحقیقي ۱۰ مقالې

